کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٩٢٣ ■ چوارشەممە، ٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٥ _ ٢٢ی ژوئیەی ٢٠٢٦

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

حیزبی دێموکرات جیا لە مێژووی دوورتر و پێش لە هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییش، بەڵام هەر لە ماوەی ٤٧ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامی و لە زۆر بڕگەی زەمانیدا خەباتی چەکداریی دژی ڕێژیم کردووە؛ هاوکات خەباتی مەدەنیی بەرفراوانیشی ڕێکخستووە. بەڵام سروشتییە بێتوو کۆماری ئیسلامیی ئێران لەو سیاسەتەی بە نیسبەت هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کوردی ئێران بەردەوام بێت؛ لەوانەیە ڕێگایەکی دیکە بۆ بەرپەچدنەوەی ڕێژیم نەمێنێتەوە و دواجار خەڵکی کورد مافی خۆیەتی بەرگریی ڕەوا لە مان و مەوجودییەتی خۆی بکات.

لاپەرە ٣

ئەگەر د. قاسملوو لە ڕەوتی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لە ناوچەکە و جیهاندا لەم ماوەیەدا هاتوونەتە ئاراوە بە جەستە زیندوو بووایە، کاریگەریی یەکجار گەورەی لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکان دەبوو، بەتایبەتی لەسەر بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا. بەڵام دەبێ لەبیرمان بێ کە مێژووی خەبات و هزر و ڕوحی فیداکاری و لەخۆبردوویی پێشەوا قازی محەممەد و د. قاسملوو، ڕێگای خەباتیان وا دەستنیشان کردووە کە بە شەهیدبوونی ڕێبەرانمان، حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی مافخوازانەی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا لە پێ ناکەوێت.

لاپەرە ٦

تێرۆری ڤیەن و پرسیارە گەورە و هەمیشەییەکە لەسەر ئەرکی دادپەروەرانەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی

کاتی پێکهاتنی هەرەوەزییەکی نێودەوڵەتییە دژی کۆماری ئیسلامی

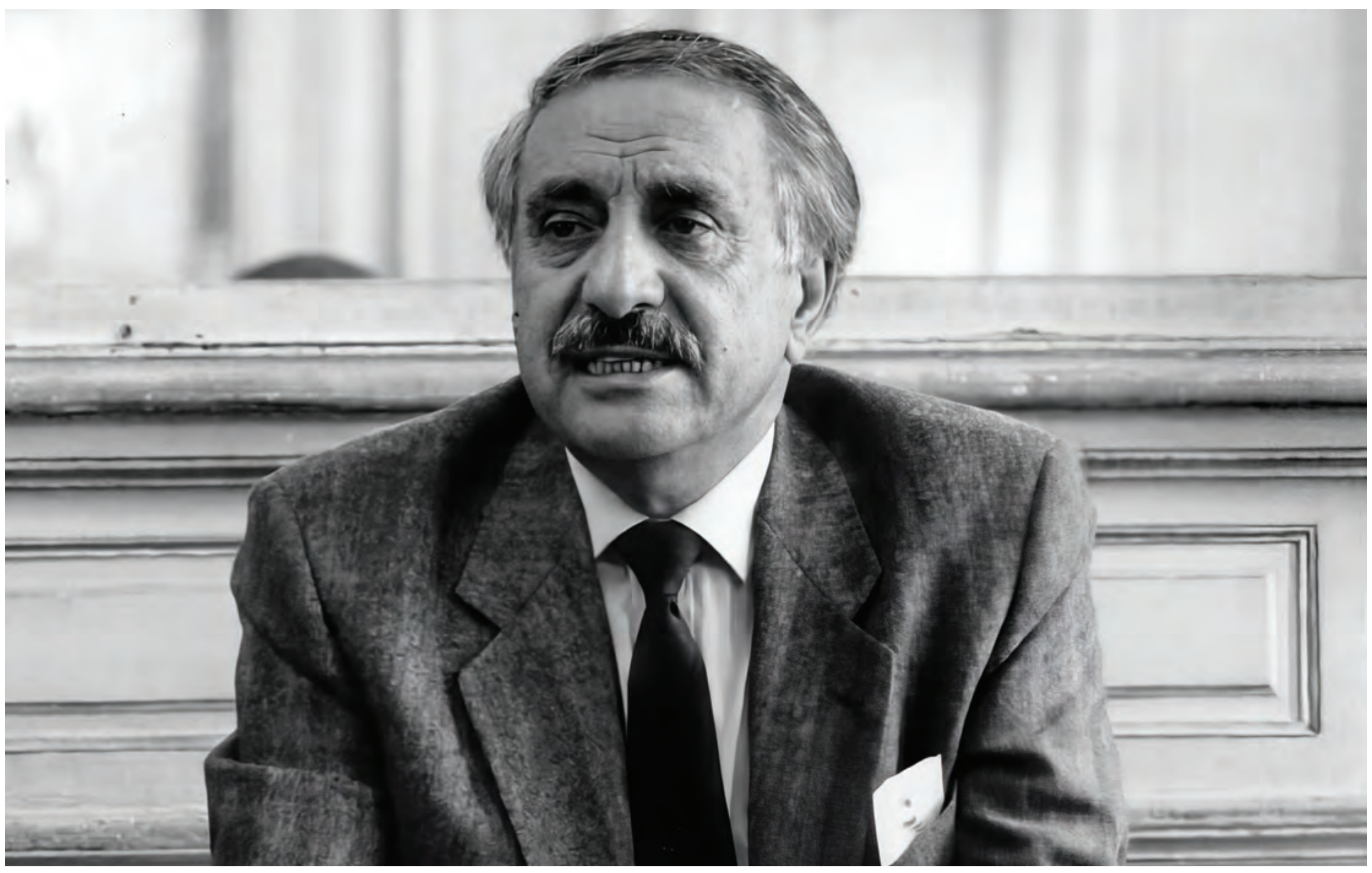

◆ سەر وتار

کۆماری ئیسلامی دەچێتە خێوەتی سەفوان؟

عەلی بداغی

ڕۆژی یەکشەممە، ١٢ی ڕەشەمەی ١٣٦٩ی هەتاوی هاوپەیمانیی دژی حکوومەتی عێراق بۆ وەدەرنانی سوپای ئەو وڵاتە لە کۆوەیت پاش ئەوەی زەبری گورچووبڕیان لە عێراق دابوو؛ سەرکردایەتیی حکوومەتی عێراقی بە لارەملی پەلکێشی دانوستانێک کرد بۆ ئاگربەس و ئاشتی. ڕێککەوتنەکە لەژێر خێوەتێک لە ناوچەی "سەفوان" لەنێوان سنووری عێراق و کۆوەیتدا ئیمزا کرا. بەڵام ئەم دانوستان و ئاگربەسەی نێوان هێزەکانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتیی ئەمریکا لەگەڵ عێراق نەک لەسەر بنەمای ڕێککەوتن و ئاشتییەکی دوو لایەنە، بەڵکوو سەپاندنی خۆبەدەستەوەدانی بێئەملاوئەولا بەسەر عێراقدا بوو. عێراقێک کە لە بەرەکانی شەڕدا بەتوندی تێکشکابوو، سوپاکەی تەفروتونا ببوو، ئابوورییەکەی بەتەواوی ئیفلیج ببوو و هیچ چارەیەکی جگە لە ملڕاکێشان بە بڕیارنامەکانی شوڕای ئەمنییەتی نەتەوە یەکگرتووەکان و مەرجەکانی ئەمریکا و هێزەکانی هاوپەیمان نەبوو. پرسیار ئەوەیە ئاخۆ کۆماری ئیسلامییش ناچار دەبێت لە ژێر سێبەری "خێوەتی سەفوان"ێکی دیکەدا و بە قبووڵکردنی تێکشکانیان لە شەڕ لەگەڵ ئەمریکا و ئیسرائیلدا مل بۆ مەرجەکانی ئەمریکا ڕابکێشن؟

شک لەوەدا نییە شەڕی ١٢ ڕۆژە، پاشان شەڕی ٣٩ ڕۆژە و بەردەوامیی شەڕ و پێکدادانە قورسەکان لە ماوەی دوای ئیمزاکردنی لێکتێگەیشتنەکەی ئیسلام‌ئاباد کۆماری ئیسلامیی زۆر لاواز کردووە. لەو ماوەیەدا چەند توێژ لە ڕێبەرانی سیاسی، بەرپرسانی ئەمنییەتی، فەرماندەرانی نیزامی و کاربەدەستانی ئیداریی ئێران کوژراون. توانای نیزامی و تێکنۆلۆژیی شەڕی ئێران...

درێژە ل ٢

هەولێر و بەغدا پێکەوە لەدژی تاران هاتنە دەنگ

سەرۆککۆماری عێراق، سەرۆکوەزیرانی عێراق، سەرۆکایەتیی هەرێم و سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان هەرکام لە ڕاگەیەندراوی فەرمیی خۆیاندا دەستدرێژییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ سەر هەرێمی کوردستانیان بەتوندی مەحکووم کرد.

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە سەرەتای دەستپێکردنی شەڕی نێوان ئەمریکا و ئیسرائیل لە ٩ی ڕەشەمەوە هەتا ئێستا بە زیاتر لە ٩٣٠ مووشەک و دڕۆن هێرشی کراوەتە سەر کە بووەتە هۆی شەهیدبوونی ٣٠ کەس و برینداربوونی ١٣٨ کەسی دیکە. لە نێو شەهیدەکانی ئەم هێرشانەدا، ١٨ پێشمەرگەی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و کوڕی پێشمەرگەیەک، ٧ پێشمەرگەی فەرماندەیی دەڤەری یەک لە سنووری خەلیفان، کارمەندێکی ئاسایشی فڕۆکەخانەی هەولێر، و ژنومێردێکی مەدەنی و سەربازێکی فەڕانسەیی لە هەولێر بەرچاو دەکەون.

سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان لە ڕاگەیەندراوەکەیدا هێرشەکانی ئێرانی بە پێشێلکارییەکی ئاشکرا و زەقی سەروەریی خاکی عێراق داناوە و ڕایگەیاندووە بەردەوامبوونی ئەم پەلامارانە، دەبێتە کۆسپ و ئاستەنگێکی گەورە لە بەردەم سەرجەم ئەو هەوڵانەی بۆ بەرقەرارکردن و چەسپاندنی ئاشتی لە تەواوی ناوچەکەدا دەدرێن. سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانیش لە ڕاگەیەندراوەکەیدا هێناویەتی کە هێرشە بێپاساوەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ سەر هەرێمی کوردستان مەحکووم دەکەین. هاوکات داوا لە حکومەتی عێراقی فیدراڵ و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیش دەکەین سنوورێک بو ئەم پێشێلکارییانەی ئێران دابنێن.

نزار ئامێدی، سەرۆککۆماری عێراقیش لە ڕاگەیەندراوێکدا هێرشی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی مەحکووم کرد.

بە بەیاننامەکەی سەرۆکایەتیی کۆماری عێراقدا هاتووە کە هەرچەشنە بەئامانجگرتنیکی خاکی عێراق بە هەر بیانوویەک پێشێلکردنی سەروەریی سیاسیی و هەڕەشە بۆ سەر ئەمنییەت و سەقامگیریی وڵاتەکەمانە؛ بۆیە ڕێگە نادەین خاکەکەی شوێنی پاکانەحسێبی ناوچەیی لایەنەکان بێت. لەلایەکی دیکەوە عەلی زەیدی، سەرۆکوەزیرانی عێراق بەتوندی هێرشە دڕۆنییانەکانی سەر هەرێمی کوردستانی مەحکووم کرد. زەیدی هاوکات فەرمانی بە دەزگا ئەمنییەتییەکانی دەوڵەتی فێدراڵ دا بە زووترین کات لەگەڵ هێزە ئەمنییەتییەکانی هەرێمی کوردستان بۆ ڕێگریکردن لە دووبارەبوونەوەی ئەم جۆرە هێرشانە هاوئاهەنگی بکەن.

ڕوونکردنەوە سەبارەت بە بەیاننامەی کۆنگرەی ئازادیی ئێران لەسەر شەڕ

لە پێوەندی لەگەڵ ئەو بەیاننامەیەدا کە کۆنگرەی ئازادیی ئێران لەبارەی شەڕی ئێران و ئەمریکا و ئاکامەکانی دەری کردووە، بە ئاگاداریی هەموو لایەک دەگەیەنین کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەبەر ئەوەی لە ئۆرگانە بەڕێوەبەرییەکانی ئەو کۆنگرەیەدا ئەندام نییە، لە داڕشتن و پەسندکردنی ئەو بەیاننامەیەدا بەشدار نەبووە.

هەربۆیە نێوەرۆکی ئەو بەیاننامەیە بە هەڵوێستی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دانانرێ و هیچ پێوەندییەکی بەو حیزبەوە نییە. هەڵوێستە ڕەسمییەکانی حیزبی دێموکرات تەنیا لە ڕێگای ئۆرگان و مێدیاکانی ئەو حیزبەوە ڕادەگەیەنرێن و بڵاو دەکرێنەوە.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
٢٨ی پووشپەڕی ١٤٠٥ (٢٠٢٦/٧/١٩)

کراوات و جامانەکەی قاسملوو؛ دوو ئێتیکێتی شیاو
عەلی لەیلاخ
٤

مردن لە زستان، ناشتن لە هاوین،
ڕەزا دانشجوو
٥

٣٧ ساڵ دوای ڤیەن؛ ستراتیژیی خەبات و داهاتووی پرسی کورد؟
د. کوێستان گادانی
٧

د. قاسملوو، کوردبوون و ئێرانیبوون
د. مەجید حەقی
٨

هەڵکشانی نرخەکان و دیالێکتیکی دەسەڵات
ئەمیر سوڵتانی
١٠

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران:

بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد پێویستی بە تێگەیشتنێکی قووڵ لە هێزی نێوخۆ و عاملییەتی خۆی هەیە

خەڵکی مافخواز خەباتکاری کوردستان!
حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ئێران و کوردستان!
کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستان!

٣٧ ساڵ بەر لە ئێستا و لە ڕۆژی ٢٢ی پووشپەڕی ١٣٦٨ی هەتاوی (١٣ی جوولای ١٩٨٩ی زایینی) دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هاوڕێ لەگەڵ کاک عەبدوڵڵا قادریئازەر، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی، لە ڤییەنی پێتەختی وڵاتی ئۆتریش، لەسەر مێزی دانوستان بە دەستی بەناو دیپلۆمات بەڵام تێرۆریستەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران شەهید کران.

تێرۆری دەوڵەتیی د. قاسملوو بە دەستی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران، یەکێک لەو ڕووداوانەیە لە یادەوەریی خەڵکی کوردستاندا ماوەتەوە و دەشمێنێتەوە. پەنابردنی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ تێرۆری دوکتور قاسملوو، سەلمێنەری ئەو ڕاستییە بوو کە ڕێژیم توانای بەربەرەکانی لەگەڵ ڕێبازی سیاسیی حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی میللی دێموکراتیکی کوردستانی نەبوو. بەڵام دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی بە هەڵەدا چوون، چونکە تێرۆری دوکتور قاسملوو نەک نەبوو بە هۆی لەنێوبردنی ڕێبازی فکری و سیاسیی دوکتور قاسملوو، بەڵکوو دەبینین خەباتی نەتەوەیی و مافخوازانەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەک بزووتنەوەیەکی جەماوەری و خاوەن ڕەوایەتییەکی مێژوویی قووڵ و سەردەمیانە، لە ڕێڕەوەی خۆی بەردەوامە و ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ لە پەرەسەندندایە.

دوکتور قاسملوو، تەنیا ڕێبەرێکی حیزبی نەبوو، بەڵکوو زانا و بلیمەتێکی لێهاتوو بوو کە بە پشتبەستن بە پاشخانە ئەکادیمی و سیاسی، چ بە تیۆری و چ بە کردەوە، بزووتنەوەی کوردی لە فۆرمی نەریتی دەرباز کرد و بە دیپلۆماسییەکی ژیرانە و بە گوتارێکی کوردستانی و مۆدێرن، وێنەیەکی سەردەمیانەی لە پرسی ڕەوای نەتەوەکەی بە دنیای دەرەوە پێشان دا و خەباتی مافخوازانەی نەتەوەکەی بردە سەر سەکۆی دیپلۆماسیی وڵاتان و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان. هەموو هەوڵی د. قاسملوو ئەوە بوو پرسی نەتەوەیی کورد لە چوارچێوەی پرەنسیپە ئاشتیخواز و دێموکراتیکەکاندا چارەسەر بکات.

دوکتور قاسملوو بە وردبینی و دیپلۆماسییەکی بەهێزەوە توانی چەمکگەلی وەک مافی نەتەوەیی، کوردایەتی و خەبات و بەرگریی چەکداری هاوسەنگ بکات و ڕێوشوێن و ڕەهەندەکانی خەبات و تێکۆشانی حیزبی دێموکرات ئاوێتەی پرەنسیپە سەرەکییەکانی وەک نەتەوەییبوون، دادپەروەریی کۆمەڵایەتی، ئازادیی سیاسی و دێموکراسیخوازی بکات.

لە کاتێکدا دەسەڵاتدارانی ئێرانی هەموو جیاوازییەکی فیکرییان بە تێرۆر و سەرکوت وەڵام دەدایەوە، دوکتور قاسملوو پێشنیاری مۆدێلێکی سیاسیی دەکرد کە تیایدا پرسی نەتەوەیی گرێدراوی پاراستنی کەرامەتی مرۆیی و دێموکراسییەکی قووڵ بێت. ئەمڕۆ پاش نیزیک چوار دەیە ئەو هزرەی قاسملوو کە "دێموکراسی" بە بنەمای چارەسەری دەزانێت، بووەتە قەڵغانی بەرگریی کۆمەڵگەی کوردستان بەرانبەر بە هەر جۆرە بیرێکی توندڕەوانە و پاوانخوازانە. ئەمە ئەوکاتەیە کە میراتی قاسملوو لە چوارچێوەی ڕێکخراوەیەک دەردەچێت و دەبێتە ئاسۆی ڕوانین و ڕێنوێنی نەتەوەیەک بۆ دژایەتیی دەسەڵاتی ستەمکار و گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی ئازاد و بەختەوەر.

ساتوسەودای وڵاتانی ئوروپایی بە تایبەتی وڵاتی ئۆتریش لەگەڵ ئێران و چاوپۆشی یاسایی و سیاسیی لە تێرۆریزمی دەوڵەتیی کۆماری ئیسلامی، بە تایبەتی تێرۆری دوکتور قاسملوو، لە ساڵانی دواتردا دەرفەت و بواری ئەوەی بە کۆماری ئیسلامی دا بەرەبەرە لەو وڵاتانە پەرە بە "دیپلۆماسیی تێرۆر" بدات و پەلوپۆ بۆ پێتەختی زۆر لە وڵاتانی ئورووپایی بهاوێ. ئێستا دوای ٣٧ساڵ کاتێک بە وردی لە پەیوەندیی نێوان ئەو کردەوە تێرۆریستییانە و دۆخی هەنووکەیی ناوچەکە و هێرشەکانی ڕێژیم بۆ سەر حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و، وڵاتانی عەرەبیی ناوچەکە وهەریمی کوردستانی –عیراق دەڕوانین، دەبینین لە ئێستادا ئەو ڕێژیمەی د. قاسملوو وەک ڕێبەری حیزبێکی نەتەوەیی ودێموکراسیخواز دژی وەستایەوە، بۆتە گەورەترین هەڕەشە بۆ سەر ئەمنییەت و سەقامگیریی جیهان و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست.

٣٧ ساڵ دوای تێرۆری ڤییەن و بەردەوامیی کۆماری ئیسلامی لە هەناردەکردنی شۆرشی ئیسلامی و تێرۆر و شەڕفرۆشتن بەوڵاتانی دەوروبەر و ناسەقامگیرکردنی ناوچەکە لە ئاکامدا ئێرانیان تووشی شەڕێکیماڵوێرانکەر کردووە کە لە ئێستادا بەردەوامبوونی ئەم سیاسەتە و لێکەوتەکانی دۆخی شەڕ، کۆمەڵگەی ئێرانی لە بواری کۆمەڵایەتی وئابووری وسیاسییەوە خستووەتە لێواری دارمانێکی تەواو کە مەشروعییەتی ئەو ڕێژیمەی لە گشتییەتی خۆیدا بردووەتە ژێر پرسیار.

لە ئێستادا ڕێژیم بۆ داپۆشین و قەرەبووکردنەوەی شکست و پاشەکشە دەرەکییەکانی خۆی، نێوخۆی ئێرانی کردووەتە گۆڕەپانی سەرکوت و کوشتن و تۆقاندن و لەو نێوەشدا کوردستانی ئێران وەک جوگرافیایەکی سەرەکیی سەرکوتی سیستماتیک زیاتر کەوتووەتە بەر گوشاری هێزە ئەمنییەتیەکانی ڕێژیم. لە بەرانبەر ئەم دۆخە پڕ لە قەیرانەی پێکهاتەی دەسەڵات و کۆمەڵگەی ئێراندا کە ڕێژیم لەوپەڕی دڕندەیی و لە هەمان کاتدا لەوپەڕی لاوازیی خۆیدایە، بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد پێویستی بە تێگەیشتنێکی قووڵ لە هێزی نێوخۆ و عاملییەتی خۆی هەیە. ئەرکی هێزە سیاسییەکان و تاک و کۆی کۆمەڵگەی کوردستانە ڕیزەکانی هاوخەباتی و خۆڕاگریی خۆیان پتەوتر بکەن. تێپەڕاندنی ئاڵنگارییەکانی ئەم سەردەمە نوێیە و بەرپەرچدانەوەی هەڕەشە و هێرشەکانی ڕێژیم بۆ سەر کوردستان، زەرووڕەتی ئەم هاوخەباتییە زیاتر دەردەخات.

ئێستا کە ئیرادەیەکی نەتەوەیی لە ڕۆژهەڵات لە ئارادایە، بەدڵنیاییەوە لە ئاسۆی سەرکەوتن نزیکترین. حیزبی دێموکرات هەمووکات لەسەر ئەو باوەڕە بووە کە سەرکەوتن بەسەر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە گرەوی یەکڕیزی و خەباتی بەرفراوان لەگەڵ نەتەوە بندەستەکان و هێزە ئازادیخوازەکانی ئێراندایە.

ئەمڕۆ، هێزی جەماوەریی ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەک سەرمایەیەکی بەرفراوان و بەرینی کۆمەڵایەتی و سیاسی، تەنیا هەر هێزی دژایەتی و بەرگری لە بەرانبەر دەسەڵاتی ناوەندیدا نییە، بەڵکوو هێزێکە بۆ بنیاتنانەوە. ئەم سەرمایە لەبنەهاتووە کە هێزی گۆڕانکارییە، بەرهەمی دەیان ساڵ خەباتی پێشمەرگانە و سیاسی و مەدەنییانەی کۆمەڵگەی کوردستانە کە بە خوێنی شەهیدان و خەبات و تێکۆشانی کوردستانیان بەرهەم هاتووە.

خەڵکی خەباتکاری کوردستان!

٣٧ ساڵ لەوە پێش ئەگەر حاکمییەتی کۆماری ئیسلامی پێی وابوو هزری قاسملوو لەگەڵ جەستەیدا دەسڕێتەوە، مێژوو سەلماندی ئەوان بە هەڵەدا چوون چونکە نەوەکانی دوای د. قاسملوو چوار دەیە بە تێگەیشتنەوە ئەویان وەک ڕێبەر و ڕێبازی فیکریی خۆیان هەڵبژاردووە. بۆیە بەرزڕاگرتنی یادی شەهیدکرانی دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو و هاوڕێیانی، وێستگەیەکی گرنگە بۆ نوێکردنەوەی پەیمان لەگەڵ ئەو ڕێبازەی کە قاسملوو، ڕێبەر و داڕێژەری بووە. لەم ڕووەوە گەڕانەوە بۆ ئەو سەرمایە فکرییەی دکتور قاسملوو، واتە سەرلەنوێ خوێندنەوەی ئەو ئامانجە بەرزانە کە لە پێناویدا شەهید بووە و پێویستیی بەخۆ ماندوو کردن و فیداکاری و تێکۆشانی بەردەوامە.

لە ٣٧ ساڵەی تێرۆری ڤییەندا سەری ڕێز دادەنوێنین لە بەرانبەر گیانی پاکی شەهید دوکتور قاسملوو و هاوڕێیانی و هەموو ئەو شەهیدانەی لە ڕێگای ئازادیی کوردستاندا، گیانی پاکی خۆیان بەخت کردووە، بە تایبەت تازەترین شەهیدانی سوورخەڵاتی ئەم دواییانەی کوردستان و پەیمانی وەفا و درێژەدان بە خەباتی پڕشکۆی نەتەوەکەمان لەگەڵ ڕۆحی پاکی ڕێبەرانی شەهیدمان نوێ دەکەینەوە.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
دەستەی کارگێڕی
٢١ی پووشپەڕی ١٤٠٥ (٢٠٢٦/٧/١٢)

نوێکردنەوەی پەیمانی وەفا و بەردەوامی لە ڕێبازی قاسملوو لە پێرلاشیز

ڕۆژی یەکشەممە، ٢١ی پۆشپەڕ ڕێوڕەسمێک بە دەستپێشخەریی کۆمیتەکانی فەرانسە و بێلژیکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەسەر گڵکۆی دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو لە گۆڕستانی پێرلاشێزی پاریس بەڕێوە چوو. لەو ڕێوڕەسمەدا کە بە بەشداریی نوێنەرایەتیی حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە فەرانسە، ئەنستیتۆی کورد لە پاریس، کۆڕی کوردان لە پاریس و ڕێکخراوی (سازمان اتحاد فدائیان خلق ایران) و ژمارەیەکی دی لە نوێنەرانی سیاسیی کورد و غەیرە کورد بەڕێوە چوو، کاک حەسەن شەرەفی، ئەندامی دەستەی کارگێڕیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وتارێکی سیاسیی پێشکێش کرد. ئامانج لە تێرۆری د. قاسملوو، ڕەهەندە سیاسی و دیپلۆماسییەکانی تێرۆری ڤییەن، هۆکارەکانی بەردەوامیی ڕێبازی قاسملوو و دۆخی کۆماری ئیسلامی لە ٣٧ ساڵەی تێرۆری ڤییەن تەوەرە سەرەکییەکانی وتارەکەی ئەندامی دەستەی کارگێڕیی حیزب بوون.

دانانی تاجەگوڵی وەفا لەلایەن بەشدار نوێنەرانی سیاسیی بەشدار، خوێندنەوەی پەیامی هاوبەشی ڕێکخراوە مەدەنییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی لە دەرەوەی وڵات و سەردانی مەزاری شەهیدانی مێکونووس چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەو ڕێوڕەسمە بوون.

درێژەی...

کۆماری ئیسلامی دەچێتە خێوەتی سەفوان؟

... بۆ شەڕێکی کلاسیک لە ئاستی توانا و زەرفییەتە زەبەلاحەکانی ئەمریکادا نییە. ئەگەرچی ئێران هەوڵی داوە لە ڕێگەی دەستبەسەرداگرتنی تەنگەی هورموز، دەستکردنەوەی میلیشیا و هێزە نیابەتییەکانی و هەروەها بەکارهێنانی کەرەستەی شەڕی هەرزانبایی بەڵام کاریگەری وەک دڕۆن و بە سەپاندنی تێچووەکانی شەڕی ناهاوسەنگ ئەمریکا ناچار بە پاشەکشە بکا، بەڵام بڕیار و هەڵوێستەکانی ئەمدواییانەی ترامپ وادیارە پێچەوانەی خوێندنەوە و لێکدانەوەکانی بەرپرسانی کۆماری ئیسلامین.

دوو فاکتەری دیکەش گرینگ و یەکلاکەرەوەن. یەکیان کۆدەنگی و کۆڕاییەکی نێودەوڵەتی دژی ئێران کە خەریکە ئاماژەکان باس لە گووران و دروستبوونەکەی بەتایبەت لەنێو وڵاتانی ناوچە و هەروەها هاوپەیمانەکانی ئەمریکا لە ئورووپادا دەکەن. ئەویتریان قووڵبوونەوەی هەرچی زیاتری قەیرانە ئابووری و پەرەسەندنی ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ زیاتری ناڕەزایەتییە نێوخۆییەکان لە ئێرانە. واتە ناهاوسەنگیی هێزی نیزامی، خەساری زۆری گیانی بەتایبەت لەنێو فەرماندەرانی نیزامی و بەرپرسانی سیاسیی ڕێژیم، قووڵبوونەوەی قەیرانی ئابووری و شکستی دیپلۆماسی ئەوکی ڕێژیمیان بەتوندی و بەتەواوی گوشیوە.

خۆ ئەگەر کۆماری ئیسلامی بیشیهەوێ درێژە بە دۆخی نە شەڕ و نە ئاشتی لەگەڵ ئەمریکادا بدات و بەتەما بێ بە کڕینی کات خۆی ببووژێنێتەوە و دوایە چەشنی کۆرەی باکوور خۆی وەک ئەمری واقع بسەپێنێ؛ نە ئەمریکا و ئیسرائیل و وڵاتانی کەنداو لێی قبووڵ دەکەن و نە لە نێوخۆی وڵاتیش بۆی دەست دەدا ئەم مۆدێلە لە حوکمڕانی بەسەر کۆمەڵگەی ئێراندا فەرز بکات. شک لەوەدا نییە ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی دەست لەسەر دەست دانانین هەتا کۆماری ئیسلامی دوای هەر قۆناغێک لە شەڕ و گرژی دەرفەتی بووژانەوە و خۆڕێکخستنەوەی سیاسی و نیزامیی هەبێت. هێرشە چڕ و بەردەوامەکانی ئەمدواییانە کە هاوکات گەمارۆی دەریایی شادەماری ئابووریی ئێرانیشی هاتۆتەسەر؛ ڕێک بە مەبەستی بەچۆکداهێنانی ڕێژیم و پەلکێشکردنی بۆ خێوەتی سەفوانە.

ئەزموونی نیزیک ٥ دەیە دەرفەتدان و گرتنەوە، وتووێژی ڕەخنەگرانە، تەریکخستنەوە، سزای ئابووری و ددان بەخۆداگرتن دەبێ ڕۆژئاوای هێنابێتە سەر ئەو قەناعەتەی بەردەوامیی ئەو ستراتیژییە لەهەمبەر کۆماری ئیسلامیدا دەرەنجامەکەی هەر شکست و خولانەوە لە بازنەی ناکامییە. هێرشی بەردەوامی ئەمدواییانەش بۆ سەر ژێرخانی لۆجستیکی ڕێژیم وەک بنکە و کۆگاکانی بەرهەمێنان و ڕاگرتنی مووشەک و دڕۆن لە بەندەر و شارەکانی باشووری ئێران بۆ لاوازکردنی تەواوی توانای هێرشبەرانی ڕێژیمە. گەمارۆی دەریایی و هەڵتەکاندنی قووڵایی ستراتیژیکی ئێران (بەرەی مقاومەت)یش بۆ ئەوەیە کەمترین دەرفەت و توانای بووژانەوە نەدرێتە ڕێژیم. هەروەها لێدانی زەبری گورچکبڕ لە هێزە نیابەتییەکانی ڕێژیم، پەرەسەندنی گوشارەکان بۆ سەر حکوومەتی عێراق بۆ چەککردنی هێزە نیابەتییەکانی کۆماری ئیسلامی کە لە سەردانەکەی ئەمدواییانەی زەیدی، سەرۆکوەزیرانی عێراق بۆ کۆشکی سپی و هەروەها دەستبەسەرداگرتنی بارێکی گەورەی دڕۆن کە بڕیار بوو لە خاکی عێراقەوە و بە ڕێگەی سووریەدا بۆ حیزبوڵڵا بنێردرێ؛ پێمان دەڵێ ئەمریکا و ئیسرائیل دەیانەوێ بەتەواوی کۆماری ئیسلامی لە پەلوپۆ بخەن و هەناسەی لێ ببڕن.

لە بەرامبەردا کۆماری ئیسلامییش تەنیا دوو ڕێگەی بۆ دەمێنێتەوە. یەکەم ڕێژیم دەزانێ دەرفەتی بووژانەوەی نادرێتێ، بۆیە هەوڵ دەدا بە هێرشی قوورس بۆ سەر ژێرخانی ئابووریی هاوبەشە سیاسییەکانی ئەمریکا -کۆوەیت و بەحرەین بەتایبەتی- و زیادکردنی تێچووی گیانی و ئابووری ئەو پەیامە بە ڕۆژئاوا بدا کە دەتوانێ هەر هەموو ناوچەکە و ئەمنییەتی دابینکردن و گواستنەوەی وزە لە دنیادا بخاتە مەترسییەوە. دووهەم خۆڕاگریی زیاتر و پەلەکردن لە دەستخستنی بۆمبی ئەتومی و کردنی بە ئامرازی مانەوە! ئەوەش بەزاندنی هێڵی سووری دوکترینی ئەمنییەتی ئەمریکا و ئیسرائیلە کە لە هیچ هەلومەرجێکدا ڕێگە نادەن ئێران خاوەنی چەکی ئەتومی بێت.

بەپێی دوکترینی ئەمنییەتی نیشتمانیی ئیسرائیل تەلئەبیب ئیزن نادا هیچ وڵاتێکی دوژمن لە ناوچەدا کە دژی ئیسرائیل بێت تێکنۆلۆژیی ئەتومیی هەبێ. هێرش بۆ سەر ڕیئاکتۆری ئەتومیی "اوزیراک" لە عێراق (١٣٦٠) و هەڵتەکاندنی دامەزراوە ئەتومییەکانی "الکبر" لە سووریە (١٣٨٦) لەلایەن ئیسرائیلەوە دوو نموونە لە بڕیارەکانی ئیسرائیل لە چەند دەیەی ڕابردوون. سرووشتییە ئەمریکا لەپێناو ڕاگرتنی قوورسایی و هێشتنەوەی حەیسییەتی سیاسیی خۆی لە کۆمەڵگەی جیهانییشدا بێ ڕێگە نادا ئێران بەرەو ئەو ئاقارە بڕوا، ئەوە جگە لەوەی هەوڵی سەرکەوتووی ئێران لەو بوارەدا هاوسەنگیی هێز لە ناوچە بەتایبەت لەلای وڵاتانی وەک عەرەبستان و تورکیە و میسر تێک دەدا و بەوەش کێبرکێیەکی کۆنتڕۆڵنەکراوی چەکوچۆڵ دەست پێ دەکات.

ئێران کەوتووەتە تەڵەی ستراتیژیکەوە و لەسەر مێزی قومارێکی گەورەیە، قومارێک کە بێگومان ئێران تێیدا دەدۆڕێت.

مستەفا هیجری:

لە هیچ هەلومەرجێکدا پاشەکشە لە داخوازیی خۆمان ناکەین

کاک مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە وتووێژێکدا لەگەڵ کاناڵی تەلەڤیزیۆنیی "زاگرۆس ٢٤"دا سیاسەت و ڕوانگەی حیزبی دێموکرات بۆ پرسە سیاسییەکانی کوردستان و ئێرانی باس کردووە و ڕاشکاوانە وڵامی زۆر پرسیاری پێوەندیدار بە دۆخی خەباتی حیزبە سیاسییەکانی کوردستان، پێوەندیی نێوانیان و هەل و مەترسییەکانی بەردەم بزووتنەوەی کورد لە ئێراندا کردووە.

کاک مستەفا هیجری لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە **چۆن دەڕواننە شەهیدبوونی کۆمەڵێک پێشمەرگە و گریلا لە ڕووداوەکانی مانگی ڕابردوودا و ئایا ئەمە دەسپێکردنەوەی خەباتی چەکداری دژی کۆماری ئیسلامییە**؟، گوتی: پیلانی تیرۆر و کوشتن و هێرشکردنە سەر حیزبەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کوردی ئێرانی لەلایەن ڕێژیمە چاوەڕوانکراوە، چونکە کۆماری ئیسلامیی ئێران بێجگە لە سەرکوت و زەبروزەنگ نیشاندان هیچ شتێکی دیکەی لێ ناوەشێتەوە و مەبەست لەوەش تەنیا ترساندن و تۆقاندن و پاشەکشەپێکردن بە کۆمەڵگە و بزووتنەوەی سیاسیی کوردستانە کە دیارە ئەمەش هەوڵێکی بەردەوامی شکستخواردوویە. لە لایەکی دیکەشەوە حیزبی دێموکرات جیا لە مێژووی دوورتر و پێش لە هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییش، بەڵام هەر لە ماوەی ٤٧ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامیدا لە زۆر برگەی زەمانیدا خەباتی چەکداریی دژی ڕێژیم کردووە و خەباتی مەدەنیی بەرفراوانیشی ڕێکخستووە. بەڵام سروشتییە بێتوو کۆماری ئیسلامیی ئێران لەو سیاسەتەی بە نیسبەت هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کوردی ئێران بەردەوام بێت؛ لەوانەیە ڕێگایەکی دیکە بۆ بەرپەچدنەوەی ڕێژیم نەمێنێتەوە و دواجار خەڵکی کورد مافی خۆیەتی بەرگریی ڕەوا لە مان و مەوجودییەتی خۆی بکات.

سکرتێری گشتیی حیزب لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە **بۆچی پێچەوانەی چاوەڕوانییەکان لە شەڕی ٤٠ ڕۆژەدا هێزەکانی نەناردەوە و بەرەیەکی دیکەی شەڕ لە دژی کۆماری ئیسلامییان نەکردەوە**، هۆکارەکەی بۆ هاوسەنگنەبوونی هێز گەڕاندەوە و گوتی: ڕاستە کۆماری ئیسلامی لەو شەڕەدا زەبری قورسی وێ کەوت، بەڵام بینیمان کە بەو هێرشانە نەڕووخا. مخابن کۆماری ئیسلامی ئەوەندەی هێز هەیە لە دژی هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کوردی ئێرانی لە کوردستان بیخاتە گەڕ و بەپێی ئەو تووڕەیی و بێزارییەی لە کوردی هەیە، ئەگەر هێزەکانی پێشمەرگە چووبانەوە تۆڵەی هەموو ئەو شکست و خەسارانەی لە هێرشەکانی ئیسرائیل و ئەمریکادا تووشی ببوو، لە خەڵکی کوردستانی دەکردەوە. هەر بەو جۆرەی لە خۆپیشاندانەکانی تاران و شارە گەورەکاندا خەڵکێکی یەکجار زۆریان کوشت، بێگومان لە کوردستان کوشتارەکە لەوەش زیاتر دەبوو.

کاک مستەفا هیجری وێڕای بە دروستزانینی ئەو بڕیارە لەلایەن هێزە کوردییەکانەوە گوتی حیزبە کوردییەکانی کارێکی دروستیان کرد حەرەکەتێکی وایان نەکرد کە پێشانی بدەن ئەوان شانبەشان و هەماهەنگ لەگەڵ هێزەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل هێرشیان کردووەتە سەر کۆماری ئیسلامی. چونکی تەنانەت ئەو دوو وڵاتەش سیاسەت و ئامانجی سەربەخۆ و جیاواز لە یەکتریشیان دژی کۆماری ئیسلامی هەبوو. بۆیە بێگومان لە ئەگەری چوونەوەی هێزی حیزبە کوردییەکاندا دەرەنجامەکان پێچەوانەی بەرژەوەندیی خەڵکی کوردستان دەبوون. بەڕێزیان لە کۆتاییدا ئەو ڕاستییەشی بیر هێنایەوە کە کوردستان بەتەنیا ناتوانێ ڕژێم بڕووخێنێ، سەرەڕای ئەوەی زیاتر لە هەموو بەشەکانی دیکە بۆ ئازادیی کوردستان و دێموکراسی لە ئێران خەباتی کردووە و قوربانیی داوە و خوێنی زۆری لەبەر ڕۆیشتووە. بۆیە حەق وایە هەر وەکوو خەڵکی دیکە لە ئێراندا بجووڵێتەوە. بەو مانایە نە لەوان دوا بکەوێت و نە ئەوەندە پێشیان بکەوێت کە ناچار بێت قوربانییەکی یەکجار زۆر بدات.

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەم وتووێژەدا و لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە **ئاخۆ ئەوە کەمکاریی بزووتنەوەی کوردە کە پرسی کورد لە هاوکێشە نێونەتەوەییەکان دژ بە کۆماری ئیسلامیدا نایەتە گۆڕێ**، ڕەخنەی لە سیاسەتی ئەمریکا و ئورووپا لەهەمبەر کۆماری ئیسلامی گرت و گوتی لانیکەم لە ڕۆژی یەکەمی هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامییەوە هەتا ٤٠ ساڵیش، سیاسەتی ئەمریکا، ئەورووپا، و بە گشتی سیاسەتی دنیا پشتیوانی لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران بوو. چونکی پێیان وابوو ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هەنگاو بە هەنگاو سیاسەتە ئایدیۆلۆژییکییەکانی خۆی دەگۆڕێت، ئاڵوگۆڕی بەسەردا دێت و دەبێتە حکوومەتێکی هاوسەنگ و هەمیشە سیاسەتی ئەمریکا ئەوە بووە کار دەکەن بۆ ئەوەی کە سیاسەت و ڕەفتاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بگۆڕن، نەک ڕێژیمە سیاسییەکە. سروشتییە ئێران وڵاتێکی دەوڵەمەندە و وڵاتانی زلهێزی دنیا چاویان لێیەتی و هەمیشە ویستوویانە بە ساتوسەودای سیاسی و بازرگانی قازانج و بەرژەوەندیی خۆیان لەو وڵاتەدا دابین بکەن. تەنانەت ئەوکاتانەی کۆماری ئیسلامی کردەوەی تێرۆریستیی دژی تێکۆشەرانی کورد و ئۆپۆزیسیۆنی دیکەی ڕێژیم لە وڵاتانی ئورووپایی دەکرد، هێشتا لەسەر ئەو سیاسەتەیان بەردەوام بوون بەو هیوایەی ڕۆژێک ڕێژیم ڕەفتار و سیاسەتی خۆی دەگۆڕێ و ئەوان دەتوانن لەگەڵ ڕێژیمێکی باوی سەردەم، مامەڵە و بازرگانییەکانی خۆیان درێژە پێ بدەن. دیارە ئێستا ئەوەندەی دەردەکەوێ ئەوانیش گەیشتوونەتە ئەو قەناعەتەی ئەو ڕێژیمە ئەو هەمووە دەرفەت و مەیدانەیان دایە، گۆڕانی بەسەردا نایەت. بۆیە دەبینین ئێستا ڕەفتاریان لەگەڵ ڕێژیم گۆڕاوە و بە دووری نابینم لەوە بەدوا پرسی کورد و بە گشتی ئۆپۆزیسیۆنی مەیدانیی ئێران زیاتر ببێتە ڕۆژەڤی هاوکێشەکان.

پرسیارێکی دیکە لەو وتووێژەدا پێوەندیدار بە پێگەی کورد لەنێو ئۆپۆزیسیۆنی دژبەری ڕێژیمدا بوو. کاک مستەفا لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە **بێتوو ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی بەنیسبەت پرسی کورد کراوەتر جووڵایەوە، بەڵام هێشتا فێدرالیزم و خودموختاریی قبووڵ نەبوو، ئاخۆ حیزبی دێموکرات لە داخوازی و ستراتیژییەکانی خۆی پاشەکشە دەکا**؟ گوتی: لە هیچ هەلومەرجێکدا ئێمە لە داخوازیی خۆمان پاشەکشە ناکەین، چونکە پێمان‌وایە کە داخوازییەکانی ئێمە داوایەکی ڕەوا و سەردەمیانە و بەشێکی بنەڕەتیین لەو دێموکراسییەی هەموومان کاری بۆ دەکەین. بەڵام ڕەنگە لە هەلومەرجێکدا هەندێ نەرمینواندن بێتە گۆڕێ و ئێمە نابێ لە سیاسەتدا مامەڵەی سفر و سەد بکەین، یا هەموو شتێک یا هیچ شتێک. بەڵکوو ئەوەی بەدەستی دەهێنین و لە توانامان‌دایە وەری دەگرین و دەیکەینە جێ‌پێیەک بۆ درێژەپێدانی داوا و خواستەکانی دیکەمان؛ چونکە ویست و داخوازیی دێموکراسی و دابینبوونی ماف هەتا ئەوکاتەی ژیان بەردەوامە و داخوازیی بۆ بەرەوپێشچوون هەیە؛ قەت کۆتایی نایەت.

کاک مستەفا هیجری لەو وتووێژەدا بە ئاماژە بە دەستپێشخەرییەکانی حیزب لە دامەزرانی ناوەندی هاوکاری، ناوەندی دیالۆگ و هاوپەیمانیی هێزە سیاسییەکانی کوردستانی ئێران لە ساڵانی ڕابردوودا پێی لەسەر پێویستیی یەکگری و هاوپێوەندیی زیاتری حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان داگرتەوە و یەکگرتوویی خەڵک و حیزبەکانی بە هۆکار و پێویستیی بردنەپێشی خەبات و سەرکەوتن بەسەر کۆماری ئیسلامی لەقەڵەم دا. بەڕێزیان لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە **ئەرکەکانی هاوپەیمانیی هێزە سیاسییەکانی کوردستنی ئێران و هەڕەشە و مەترسییەکان لەسەر نەمانی هاوپەیمانییەکە چین**؟ گوتی: ئامانج لەو هاوپەیمانییە بەهێزکردنی پێگەی کوردە و ئەوەش بە ڕێکخستنی باشتر و بەرفراوانترکردنی هاوپەیمانییەکە دێتە دی، هەروەها هاوپەیمانی پێویستە لەگەڵ حیزب و لایەنە سیاسییە ئێرانییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ڕێژیم کە لانیکەم لەباری فکرییەوە بۆ بەڕیوەبردنی ئێرانی داهاتوو لێک‌نیزیکین؛ هاوخەباتییەکەی پەرە پێ بدا و هاوپەیمانیی لەدژی کۆماری ئیسلامی پێک بێنێ. هەروەها ئێمە نەک هەر لە سەردەمی خەباتی دژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، بەڵکوو دوای ڕووخانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییش بۆ ئیدارەکردنی کوردستان و بۆ بەهێزکردنی پێگەی کورد لە حکوومەتی داهاتووی تاراندا پێویستیمان بە یەکگرتوویی و یەکڕیزیی نێوماڵی کوردی هەیە. ئەوەش کە ئاخۆ مەترسیی هەڵوەشانەوە لەسەر هاوپەیمانییەکە دەکرێ، دەبێ بڵێم هیچ هاوپەیمانییەک ئەبەدی نییە. هاوپەیمانییەکان لەسەر بنەمای پارسەنگی هێز و قازانج و بەرژەوەندی پێک دێن و ڕەنگبێ ڕۆژێک ئەو هاوپەیمانییە بە هۆکاری گۆڕانی پارسەنگیی هێز یان بەرژەوەندییەکان ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێت؛ بەڵام ئەوە بە مانای ئەوە نییە کە نەتوانی هاوپەیمانیی دیکە پێکبهێنی. بەڵام هەتا ئەوکاتەی ئێمە قازانج و بەرژەوەندییەکانمان وەکوو کورد لە هاوپەیمانی و کاری هاوبەش‌دایە، دەبێ هەوڵی بۆ بدەین.

سکرتێری گشتیی حیزب لە بارەی پرۆسەی "ڕاسان" و لە وڵامی ئەو پرسیارەدا **کە دەسکەوتەکانی ڕاسان کە ١٠ ساڵ لەوە پێش ڕاگەیەندرا چی بوو و بۆچی حیزبی دێموکرات ڕایگرت و وردە وردە لێی خاو بۆوە**؟ گوتی: پرۆژەی ڕاسان سەرەڕای تێچووی گیانی بۆ حیزب دەستکەوتی زۆریشی هەبوو، چونکی لە بارودۆخێکدا کە نائۆمێدی ڕووی لە خەڵک کردبوو، هیوایەکی دیکەی بە بەری خەڵک و کۆمەڵگەدا کردەوە و پێشانی دایەوە حیزبی دێموکرات هێز و توانا و خەبات و خۆڕاگرییەکەی هەر لە جێی خۆی‌دایە و هێزی پێشمەرگە ئێستاش دەتوانێ زەربەی قورس لە ڕێژیم بوەشێنێ. بەڵام بە هۆی گوشارە دەرەکییەکان لەلایەن بەغدا و هەرێمی کوردستان کە ئەوانیش گوشاری کۆماری ئیسلامییان لەسەر بوو، ئەم جموجۆڵە بەرەبەرە کەم بوونەوە؛ دیارە بۆ خۆشمان وەکوو حیزبی دێموکرات بەرنامەمان ئەوە نەبوو هەر درێژە پێ بدەین. کاک مستەفا هیجری لەبارەی کاریگەریی ڕێککەوتننامەی ئەمنییەتیی تاران-بەغدا-هەولێر لەسەر چالاکیی حیزبە کوردییەکانی دژبەری کۆماری ئیسلامی ڕوونی کردەوە کاتێک ئەوان ڕێککەوتوون کە ئێمە هێزی پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستانەوە نەنێرینەوە بۆ نێوخۆی ڕۆژهەڵات و لە کاتێکدا ئێمە لەسەر خاکی خۆمان نین و بەشی ئاشکرای حیزبەکانمان لە وڵاتێکی دیکەین، سروشتییە گوشاری دەرەکی کاریگەریی لەسەرمان دەبێت.

پێوەندیدار بە دروشمی ستراتیژیی حیزب کە دابینبوونی مافە نەتەوەییەکانی کورد لە ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدراڵە و لە وڵامی ئەو پرسیارەدا کە **بنەما و جۆری ئەم فیدراڵیزمە چییە حیزبی دێموکرات داوای دەکا**؟ گوتی: ئێمە پێمان وایە باشترین جۆری فیدراڵیزم، فێدرالیزمی جوگرافیایی و نەتەوەیی بێت؛ هۆکارەکەی ئەوەیە پێکهاتەی ئیداری و جوگرافیی ئێستای ئێرانی و لەسۆنگەی پرۆژە ئەمنیەتییەکان پێکهاتەی پارێزگا و ناوچە نەتەوەییەکان تێکەڵ بە یەکتری کراون. ئێمە دەمانەوێ هەموو نەتەوەکان بە شوناسی خۆیان لە حکوومەت و دەسەڵاتدا بەشدار بن و هەمووان پشکیان لە دەسەڵات و بەڕێوەبەریی وڵاتدا هەبێت. بۆ ناوچە جێ‌ناکۆکەکانیش مادام باوەڕمان بە دێموکراسی هەیە، سروشتییە دەنگی یەکلاکەرەوە زۆرینەی خەڵکی ناوچەکە دەیدەن. واتە لەو شارانەی دوو نەتەوەی کورد و تورک هەیە، ئەوە ئەنجومەنی شار یان ئەنجومەنی دێیە کە ئەو شوێنانە بەڕێوە دەبات و بە دەنگی ئازادی خەڵک دەسەڵاتەکان یەکلا دەبنەوە و دابەش دەکرێن.

ڕاگەیەندراوی حیزبی دیمۆکرات لەسەر قەدەغەکردنی سپای پاسداران لەلایەن دەوڵەتی بریتانیا

ڕۆژی دووشەممە، ٢٢ی پووشپەڕی ١٤٠٥ی هەتاوی (١٣ ژوئیەی ٢٠٢٦ زایینی)، دەوڵەتی بریتانیا لە هەنگاوێکی بەرپرسانە و بوێرانەدا، سپای پاسدارانی شۆڕشی ئیسلامیی ئێرانی خستە نێو لیستی ڕێکخراوە قەدەغەکراوەکانی بریتانیا؛ بڕیارێک کە کۆمەڵێک دەرەنجامی یاسایی لێ دەکەوێتەوە و کۆتایی بە جموجۆڵە تێرۆریستییەکانی ئەندامان و دەستوپێوەندەکانی سوپای پاسداران لەو وڵاتە دێنێ. فشارهێنان و تەریک خستنەوەی گەورەترین دامەزراوەی دەوڵەتی کە سپۆنسەری سەرەکیی تیرۆریزمە لە جیهاندا، هەم هەنگاوێکی یاسایی بەجێیە و هەم پێویستییەکی مێژوویی و ئەخلاقییە بۆ پاراستنی ئاسایشی جیهانی و چەسپاندنی دادپەروەری.

ڕەوتی بە تێرۆریستناساندنی سپای پاسداران کە سەرەتا لەلایەن دەوڵەتی ئەمریکا و دواتر دەوڵەتانی بەحرەین، عەرەبستان، کانادا و سوئێد ڕاگەیەنرا و ئێستاش دەوڵەتی بریتانیای پێوە زیاد بووە، لەگەڵ ئەوەی بڕیارێکی دروست و بەجێیە و بەشێوەیەکی جیددی تیرۆریزمی دەوڵەتیی کۆماری ئیسلامی دەخاتە ژێر گوشارەوە، بۆ گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەتایبەتی بۆ حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران کۆمەڵێک دەلالەتی گرینگ و پەیامی هیوابەخشی تایبەتی تێدایە.

بە تێرۆریست ناساندنی ڕێکخراوی سپای پاسداران لە ڕۆژی ٢٢ی پووشپەڕ و ڕێک لەو کاتەدا کە گەلی کورد و تێکۆشەرانی حیزبی دیمۆکڕات یادی ٣٧ ساڵەی تێرۆری سەرکردەی ناوداری کورد دوکتور قاسملوو و هاوڕێیانی دەکەنەوە، هەم وەک مەرهەمێکە لەسەر برینێکی مێژوویی و هەم گومانێکە لەسەر ئەرکی دادپەروەرانەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی.

سەرکوتی ٤٧ ساڵەی گەلی کورد و تێرۆری ڕێبەرانی ئاشتیخوازی وەک دوکتور قاسملوو ڕێک لەسەر مێزی وتووێژ و دواتر دوکتور شەرەفکەندی و هاوڕێیانی لە دڵی ئورووپای ئازاددا، زۆر پێش دەسەڵاتدارانی جیهانی ئازاد، ماهییەتی ئەو ڕێژیمە و سپای پاسداران وەک جێبەجێکەری پیلانە نێوخۆیی و نێودەوڵەتییەکانی ڕێژیمی بۆ گەلەکەمان ئاشکرا کردبوو و هاواری گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕوو بە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی بۆ بڕینی ئەو دەستە نزیک بە ٥ دەیەیە بەرز کراوەتەوە. ئێعدامە سەحرایی و کوشتاری بە کۆمەڵی خەڵکی کوردستان، کۆمەڵکوژییەکانی قارنێ، قەڵاتان، سەوزی و سەرچنار و قەلاچۆی دەیان گوندی دیکەی کوردستان، بۆردومانی قوتابخانە و بنکەی تەندروستی و شوێنی نیشتەجێبوونی بنەماڵەی تێکۆشەرانی کورد لە باشووری کوردستان و تێرۆری زیاتر لە ٥٠٠ کادر و پێشمەرگە و ئەندامی هێزە خەباتکارە کوردەکان لە باشووری کوردستان کە بەشی هەرەزۆری ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانن و هەروەها تێرۆری دەیان کەسایەتیی سیاسیی دژبەری ڕێژیم لە وڵاتانی ئورووپا، تەنیا چەند نموونەیەکن لەو سەدان کردەوە تێرۆریستییەی سوپای پاسداران کە هەر کامیان بەتەنیا دەتوانێ بەڵگەی تەواو و یەکلاکەرەوە بێ بۆ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بە مەبەستی سەلماندنی تێرۆریست بوونی ئەو دامەزراوە دەوڵەتییە تێرۆریستی و سەرەتانییە.

ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان!
دەوڵەتانی ئازاد و پێشکەوتووی جیهان!
ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی پارێزەری مافی مرۆڤ!

ئێستا دوای تێپەڕینی ٤٧ ساڵ بەسەر تەمەنی نگریس و پڕ لە جینایەت و ئاژاوەگێڕانەی کۆماری ئیسلامی و سوپای تێرۆریستی پاسدارانی شۆڕشی ئیسلامی کە هەموو جومگە سەرەکییەکانی هێز و بڕیاردانی کۆماری ئیسلامیی بەدەستە، پێویستە بۆ هەمووان ڕوون و ئاشکرا بێ کە ئەمنییەت و ئاسایشی نێودەوڵەتی بەبێ کۆتاییهێنان بە گەورەترین ڕێژیمی سیاسیی پشتیوانی تێرۆر، واتە کۆماری ئیسلامیی ئێران نایەتەدی. ئیتر چەتەگەریی دەریایی سوپای پاسداران لە ڕێڕەوە ئاوییە نێودەوڵەتییەکان وەک گەرووی هورموز کە بۆتە هۆی بە بارمتەگرتنی ئابووریی نێودەوڵەتیی و کاریگەریی ڕاستەوخۆی لەسەر ژیانی زۆربەی دانیشتوانی جیهان دروست کردوە، دەبێ جیهانی بەو قەناعەتە گەیاندبێ کە کۆماری ئیسلامیی ئێران سەرەکیترین پابەندیی نیودەوڵەتیی خۆی کە لە پەیماننامەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هاتووە و ئێران ئیمزای لەسەر کردوە، بەتەواوی پێشێل کردوە. بەو پێیەش کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و بەتایبەت شورای ئەمنییەتی نەتەوە یەکگرتووەکان لەسەریەتی لەلایەک پشتیوانیی لە گەلانی ئازادیخوازی ئێران و بەگشتی سەرجەم ئازادیخوازانی جیهان بکا بۆ کۆتاییهێنان بەو دەسەڵاتدارەتییە و لەلایەکی دیکەوە ئەرکی سەرەکیی خۆی لە گێڕانەوەی ئەمنییەتی نیودەوڵەتی بە پێکهێنانی هەرەوەزییەکی نێودەوڵەتی دژی ئەو ڕێژیمە بەجێ بگەیەنێ.

حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانی ئێران وەک قوربانیی سەرەکیی تێرۆریزمی سوپای پاسداران کە تا ئێستا و سەرەڕای جۆرێک لە ئاگربەست لەگەڵ ئەمریکا و ئیسڕائیل، هەروا درێژە بە هێرشی مووشەکی و درۆنی بۆ سەر شوێنی نیشتەجێبوونی ژن و منداڵی تێکۆشەرانمان دەدا، وێڕای دەربڕینی پشتیوانی لەو بڕیارەی دەوڵەتی بریتانیا بۆ کورتکردنەوەی دەستی سوپای تێرۆریستی پاسداران، داوا لە کۆڕ و کۆمەڵ و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی لایەنگری مافی مرۆڤ دەکا هەموو هەوڵەکانیان بۆ فشارهێنانی پتر بۆ سەر ڕێژیم و خستنە ژێر پرسیاری مەشرووعیەتی کۆماری ئیسلامی لەپێناو گێڕانەوەی کەرامەتی ئینسانی بۆ گەلانی ئێران بخەنەگەڕ. حیزبی دێموکرت لە هەمان کاتدا ئامادەیی خۆی بۆ هاوکاری لە خەبات دژی ئەو ڕێژیمە تێرۆریستی و سەدەنێوەڕاستییە ڕادەگەیەنێ.

حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانی ئێران
دەستەی کارگێڕی
٢٣ی پووشپەڕی ١٤٠٥ی هەتاوی

پەیامی سکرتێری گشتیی حیزب بۆ کۆچی دوایی لیندسی گراهام

بۆ: ئۆفیسی بەڕێز سیناتۆر لیندسی گراهام / بنەماڵەی بەڕێزیان!

وێڕای سڵاو و ڕێز،

بەبۆنەی کۆچی دوایی سیناتۆر «لیندسی گراهام»-ەوە، بە ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە پرسە و سەرەخۆشیی قووڵی خۆمان ئاراستەی بنەماڵەی بەڕێزیان و ئۆفیسی ناوبراو دەکەین.

ناو و یادی سیناتۆر گراهام بەهۆی پابەندبوونی هەمیشەیی بە خزمەتی گشتی، دڵسۆزی بۆ ئاسایشی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی، هەروەها پشتیوانیی بەردەوامی لەو کەسانەی لە سەرانسەری جیهاندا بۆ ئازادی، دێموکراسی و کەرامەتی مرۆڤ تێکۆشانیان کردووە، بە زیندوویی دەمێنێتەوە.

بۆ زۆرێک لە هێزەکانی کوردستان و هێزە دێموکراسیخوازەکانی ئێران، سیناتۆر گراهام دەنگێکی ڕێزلێگیراو بوو کە تێگەیشتنێکی قووڵی لە ستەم و سەرکوتکاریی ڕێژیمە دیکتاتۆرەکان هەبوو و بە بایەخەوە دەیڕوانییە خەباتکارانی ئازادی و دادپەروەری. کەسایەتیی پڕ لە پرەنسیپ و پابەندبوونی بێوچانی بەو بەهایانە، ڕێز و خۆشەویستیی ئازادیخوازانی بۆ ناوبراو مسۆگەر کردبوو.

وێڕای هاوخەمی و سەرەخۆشیمان لە ئەندامانی بنەماڵە، هاوکاران، دۆستان و ستافی دڵسۆزی ئۆفیسی سیناتۆر گراهام و هەموو ئەو کەسانەی شانازیی خزمەتکردنیان لەپێناو ئازادی و مافی مرۆڤدا لەگەڵی هەبووە، هیوادارین میراتی خزمەتگوزاری، ئازایەتی و پابەندبوونی بە بەها باڵاکان بەردەوام بێت و بە زیندوویی بمێنێتەوە.

لەگەڵ ڕێزماندا،

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
سکرتێری گشتی
مستەفا هیجری
٢٠٢٦/٧/١٤

وێبینارێک بەبۆنەی ٣٧ ساڵەی تێرۆری ڤییەن

کۆمیتەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستنی ئێران لە وڵاتانی فینلاند، ئاڵمان، ئوتریش، سویس، دانمارک و هۆلەند بە بەڕێوەبردنی وێبینارێکی هاوبەش بەبۆنەی ٣٧ ساڵەی تێرۆری ڤییەن یادی شەهیدان د. عەبدولڕەحمان قاسملوو و عەبدوڵڵا قادریئازەری بەرز ڕاگرت.

ئەم وێبینارە ئێوارەی ڕۆژی یەکشەممە ٢١ی پووشپەڕ بەڕێوە چوو و لە وێبینارەکەدا دوکتۆر کوێستان گادانی، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و بەرپرسی ناوەندی دەرەوەی وڵاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران باسێکی سیاسیی پێشکێش کرد.

بەڕێزیان لە باسەکەیدا بە تیشکخستنەسەر تێگەیشتنی دروست و سیاسییانە لە میراتی د. قاسملوو، بۆ نموونە بیرکردنەوەی ستراتێژیک و تێکەڵکردنی مافی نەتەوەیی و دێموکراسی، باسی لە توانای د. قاسملوو وەک تاکە ڕێبەری سەردەمی خۆی و دیاربوونی جێپەنجەی لە کاری دیپلۆماسی بۆ کورد و کوردستان لەو سەردەمەدا و دۆزینەوەی دۆست و لایەنگرێکی زۆر بۆ دۆزی ڕەوای گەلەکەمان کرد.

باس لە دۆخی سیاسیی کورد لە هەلومەرجی ئێستای ئێراندا، پرسی کورد لە گۆڕانکارییە ژێئۆپۆلیتیکییەکان و ئاسۆی خەبات و بزووتنەوەی کورد و باس لە هەل و هەڕەشەکان لەسەر دۆزی کورد چەند تەوەری دیکەی باسەکەی د. کوێستان گادانی بوون.

کراوات و جامانەکەی قاسملوو؛ دوو ئێتیکێتی شیاو

عەلی لەیلاخ

یەکێک لە وێنە هەرە جوانەکانی دوکتور قاسملوو، ئەو وێنەیەیە کە بە کڵاوپێچی جامانەوە، کەڵەگەت سەیری لاتەنیشتی دەکات. هەرچەند لە زۆربەی وێنەکانی کاک دوکتوردا خەندە و پێکەنین بەشێکی دانەبڕاوەیە، بەڵام لەو وێنەیەدا هەست دەکەی ڕاماوی چارەنووسێکی نادیارە. ئەم وێنەیە سەردەم و لۆکەیشنێک وێنا دەکات کە "جامانە" بەرەبەرە دەبێتە هێما و نیشانەی ئەو دەستە لە خەباتکارانی کورد، کە بە گوتەی جەلال مەلەکشا "کوێستانیان کردبووە هێلانە و بە شمشاڵی لوولەی تفەنگ، دڵدارەکانیان بۆ جێژوانی چیا دەچڕی".

ئەو کڵاوپێچە ڕاستە ڕەگاژۆی نێو کولتووری کوردییە، بەڵام لەو وێنەیە و لە دەرکەوتنەکانی دیکەی ڕێبەری شەهیدماندا، جۆرە ناونیشانێکی دیار بوو بۆ سەرێکی بەرز و نیشتمانێکی خۆیی و خۆماڵی. ئەو بەو کڵاوپێچەوە دەیەویست بڵێ: ئەمنم سەرکردەتان بۆ لشکری خەم، ئەگەر چووم و گلاشم بەپێی ڕێنوێنیی "باشترین پاداشت بۆ شەهیدان درێژەدانی ڕێگایانە" با نەشکێ سوپاتان. دواتریش لەسەر کێلی گڵکۆی لە پێرلاشێزی فەڕانسە هەمان دەق بە جۆرێکی دیکە نووسرا کە: "ئەمن بمرم کورد نامرێ." هەر بۆیە بێهۆ نییە لە ئێستای ڕۆژهەڵاتدا و لە بۆنەکاندا، بەتایبەتی لە نەورۆزدا، جلی کوردی و خاکیپۆشی چووەتە نێو هزری گشتی و جامانە لەملکردن، باسکردنە لە ملنەدانێکی سیاسی لە هەمبەر تواندنەوە، و تۆخکردنەوەی سنوورەکانی سەربەرزی و نەبەزینە لەگەڵ دەستەمۆیی و ژێرچەپۆکەییدا.

ئەو دیپلۆماتە وردبینە، هەموو هەڵسوکەوتێکی دوورەدیمەنێکی پێوە دیار بوو، لە گەڕانەوەکانی بۆ کوردستاندا هەرجارە و هەگبەیەکی نوێی پێ بووە بۆ حیزبەکەی و دەتوانین بڵێین بۆ گەلی کورد بە گشتی. نموونەی هەرە بەرچاوی ئەم پەیوەندییانە، دۆزینەوەی دۆست بوو بۆ دۆزی ڕەوای گەلەکەی و ئاشناکردنی بزاڤی کورد لە ئێران بە ئێلیت و دەستەبژێرانی ڕۆژاوا، بەتایبەتی وڵاتی فەڕانسە؛ لە سەرووی هەمووشیانەوە سیاسییەکان و ئاکادیمییەکان و یەک لەوان کۆمەڵەی پزیشکانی بێسنوور کە ئێستاش ئەوانەیان وا لە ژیاندا ماون، قاسملوو بە پردی ئەم پەیوەندییە دەناسن و کورددۆستن.

گەڕانەوەی قاسملوو لە ناخی ئەورووپاوە بۆ شاخ، تەنیا سەردانێکی ئاسایی نەبوو، بەڵکوو دەتوانین بە "هەبوون" یان "هبوط"ێکی ئەفسانەیی (دابەزین) بشوبهێنین؛ کە مامۆستایەکی زانکۆ، پراگ و پاریسی ڕازاوە و بەباقوبریق جێ دەهێڵێت و لەنێو بەردی سەنگەر و هەڵاتهەڵاتدا خۆی دەبینێتەوە. ڕەچەڵەکی ئەم دابەزینە کە ئاماژەیە بە چیرۆکی "ئادەم و حەوا"، مەبەستە سەرەکییەکەی ئەوەیە کە لە بەهەشتی خۆشبژێوییەوە بە تاوانی "میوەی قەدەغە" دادەبەزێندرێنە سەر زەویی سەرانسەر ڕەنج و ئازار. "میوەی قەدەغە"کەی قاسملووش ڕزگاریخوازی و ئازادیخوازی بوو بۆ گەلێکی چەوساوە کە نەیدەویست بە چەوساوەیی بمێنێتەوە. هەر بۆیە لە چەندین قۆناغدا، ئەو بەپێی زەروورەتی مێژوویی و دەروەستبوونی بە نیشتمان و کەرامەتی ئینسانیی هاونیشتمانیانی دەگەڕێتەوە و لە سەنگەرەکەی پێشەواوە هەوڵ دەدات شەرەفکەندییەکان بکاتە پارێزەری مەتەرێزی شەرەف. لە هەموو گەڕانەوەیەکیشدا گیانی تازەی دەبەخشی بە حیزبێک کە "ئەزموونی دەوڵەتداریی کوردی هەیە" و دەبێ ئەم ئەزموونە بە باشترین و بەربڵاوترین شێوە دووبارە بکاتەوە.

کاتێک گوێ لە قسەکانی دەگری، چ لە شاخ و لە بنبەردی سەنگەردا، یان کاتێک بۆ میدیاکان قسە دەکات؛ دەبینی قاسملوو بۆ خەڵک دەدوێت و خەڵک تێدەگەیەنێت، نەک ئەوەی بە ڕازاندنەوەی قسەکانی خەڵک بخەڵەتێنێت. جاناتان ڕیندل لە بەشێک لە کتێبی "بەم شەرمەزارییەوە چ لێبوردنێک؟"دا دەڵێ: "قاسملوو، دیپلۆمات و کراواتلەگەردەنی کۆڕ و کۆبوونەوە سیاسی و زانستییەکان لە ئەورووپا، کە دەگەڕایەوە نێو کۆڕی یاران لە شاخ، جۆرێک دەژیا کە ناسینی ئاسان نەبوو". ڕاڤەی ئەم وتەیە ئەمەیە کە قاسملووی جیهاندیدە و ڕووناکبیر، بە تانەوتەشەرەوە هەستی بەشمەینەتی و هەژاریی گەلەکەی زامدار نەدەکرد، بەڵکوو بە لێهاتوویی و دەروەستبوونی، مانای بە "ڕێبەر"بوونی بەخشی و بەجوانی سنوورەکانی لەگەڵ ملهوڕی و دیکتاتۆریدا جیا کردەوە.

کەواتە قاسملوویەک کە لە وتەکەی "بیسمارک" بە جوانی تێگەیشتبوو، سیاسەتی بە هونەری مومکینات دەزانی و لە هەردوو دیوەوە، واتە چ کاتێک جامانەی دەکرد بە کڵاوپێچی "خۆشویستنی" کوردستان و چ بە کراواتی "کراوەیی"، هەموو هەوڵەکانی لەپێناو پەیوەندی، دۆستایەتی، ناساندن و دەربازکردنی چارەنووسی گەلەکەی بوو لە نامۆیی.

قاسملوو پێش ئەوەی ببێتە جڵەوکێشی سیاسیی گەلەکەی، جوگرافیا و دێموگرافیای وڵاتەکەی دەناسی و دەیزانی دەبێ لەگەڵ کولتووری باوی خەڵکدا هەڵسوکەوتی پێکەوەهەڵکردنی هەبێت، نەک دژایەتییەکی ناسەرکەوتوو کە هەندێ لایەن بە دژی ئەو و حیزبەکەی کردیان و سەری نەگرت، و نەبووە هۆی قڵیش و بۆشایی نێوان کۆمەڵگەش.

هەوڵی ئەو بەپێی ڕێچکەی کۆماری کوردستان، سەروەریی نیشتمانی و پێگەی کۆمەڵایەتی بوو، نەک تەنیا هەبوونی جێگە و پێگەی سەربازی. عیزەتوڵڵا سەحابی، یەکێک لە ئەندامانی هەیئەتی بەناو نیازپاکی (حوسنی نییەت) لە سەرەتاکانی سەپاندنی شەڕ بەسەر کوردستاندا دەڵێ: پاش سەردانی کوردستان و گەڕانەوەم بۆ تاران، بە خومەینیم گوت کە کوردەکان هێزێکیان دامەزراندووە بە ناوی "پێشمەرگە" و داوای جیایی دین لە سیاسەت دەکەن، باشتر وایە ئێمەش هەمبەرێکیان بۆ ساز بکەین لەژێر چەتری ئایینەوە. خومەینی پێشنیارەکەی قبووڵ دەکات و دواتر شاهیدی دامەزرانی هێزێکی بەکرێگیراوی ڕێژیم بووین بە ناوی "پێشمەرگەی موسڵمان" کە گوایە شەڕی کافران دەکەن. پووچەڵکردنی ئەم پیلانە شووم و ناجوامێرانەیە بەرانبەر بە حیزبێک کە دەیان کەسایەتیی ئایینی و تێکۆشەرانی مەندیللەسەر لەو سەنگەرەدا لە بەرەی خەڵک و خەباتدا بوون و هەن، پێویستیی بە ژیرییەکی سیاسی و تێگەیشتنێکی قووڵی کۆمەڵایەتی هەبوو؛ کە قاسملووی دانەبڕاو لە کۆمەڵگە هەستی پێکرد و بە بڕیاری ئەو، هەر جۆرە بێڕێزییەک بە باوەڕمەندانی ئایینە جیاجیاکانی نێو بەدەنە و ڕێبەریی حیزبەکەی قەدەغە کرا. تەنانەت لە ڕادیۆی دەنگی کوردستاندا، بڵاوبوونەوەی چەند ئایەتێک لە "قورئان" ئەو خوێندنەوە نوێیە بوو کە قاسملووی کراواتبەستووی سیاسەت لە قۆناخناسی و پێشگرتن لە پیلانە هەستیارەکاندا هەیبوو؛ کە مەبادا جامانەپۆشانی ئەم سەنگەرە، لەجیاتی خزمەت بە گەلی خۆیان، بەرانبەر بە خەڵکی خۆیان سەنگەری ئایدیۆلۆژی بگرن و لەبیریان بچێتەوە دوژمن هەتا خاک و ناخیان هاتووە و بەرەبەرە ببنە داردەست و سووتەمەنیی نەیاران.

سڵاوە مێژووییەکەی قاسملوو

لە ١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٧دا –ڕۆژی ڕاگەیاندنی خەباتی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری مەهاباد– دوکتور قاسملوو لە ١١ خولەکدا بە زمانێکی ساکار و بە تێگەیشتنێکی سیاسییانە، لە واقیعدا مانیفێستی حیزبی دێموکرات باس دەکات.

ئەو ڕێبەرە کڵاوپێچ لەسەرە، سەودای کوردستانێکی ئازادی لەسەر بوو کە بیکاتە دەرفەتێک بۆ ڕاوەستان بەدژی هەر چەشنە پاوانخوازییەک. لەو وتارە کورتەدا، قاسملوو بۆ جارێکیش ناڵێ "من" و بە ناوی هاوڕێیانیەوە قسە دەکات. ئەو پاش ڕێزنان لە شەهیدان و زیندانیانی سیاسی، سڵاو دەنێرێت بۆ گەلانی دیکەی وەک فارس، ئازەری، ئاسووری و... لە ئێراندا. ئەگەر خوێندنەوەیەکی ورد و دوور لە دۆگماتیزم هەبایە، پەیامەکانی نێو ئەو ١١ خولەکە دەبوونە نەخشەڕێگای سیاسیی سەرلەنوێی ئێرانی فرەچەشن.

لەوێدا جامانەلەملەکانی کوردستان هێرشبەر و فاشیست دەرناکەون، چونکە کراواتپۆشێکی خوێندەوار و مرۆڤدۆست پێشەنگایەتییان دەکات و بە مەشخەڵی "سڵاو"ەوە هاتووە بۆ تێکشاندنی تاریکایی دیکتاتۆری و لابردنی شەوەزەنگی ستەم.

لە یۆنانی کۆندا ئەفسانەیەک هەیە بە ناوی "پرۆمیسۆس" (پرۆمتە) کە مانا کۆنە یۆنانییەکەی بریتییە لە "خاوەنی ژیریی پێشوەختە". پرۆمتە ئاگری لە زێوس ڕفاند و بەخشیی بە "مرۆڤ" و بوو بە هۆی گەشەکردنیان، دواتریش کەوتە بەر غەزەبی "زێوس". پرۆمتە جامانەپۆشەکەی ئێمەش لە زمهەریری ئایەتوڵڵاکانی "اقتلوا"دا، بە "سڵاو" و سەفای پێکەنینەوە گوتی: پێکەوەژیان! هەر بۆیە پیاوکوژانی کۆشکی فیرۆزە هاتن و سینگیان هەڵدڕی.

کراوات و جامانە وەک دوو ئێتیکێتی پێویستی "دیپلۆماسی و خەباتی پێشمەرگانە" لە قاسملوودا ڕەنگیان دەدایەوە. ئەو بە جێخستنی کۆمەڵێک پرەنسیپی جیهانی، هەر زوو "پێشمەرگە"ی لە میلیشیایەکی سەرەڕۆ جیا کردەوە. ئێستا ئەگەر باریکەڕێیەک لە پارکێکی فەڕەنسادا بە ناوی "پێشمەرگە"وە کراوە، هەق وایە بە دیتن و باسکردنی یادی ئەو ڕێبەرە بلیمەتەش بکرێتەوە کە چەندە هەوڵی دا جیاوازییەکی جەوهەریی نێوان "پێشمەرگە" و "چەکدار" بە جیهان بناسێنێت.

ئەگەر لە ئەمڕۆی ئێراندا جیا لە کورد، گەلانی دیکەش لە ناوەندگەرایی و پاوانخوازیی تارانی "عەبا و منبەر" یان "تاج و تەخت" تۆقیون، کاتی خۆی قاسملوو بە زمانێکی پاراو و خاوێن، هەر چەشنە سەڵتەنەتخوازی و پاشاگەراییەکی بە مەترسیی سەر دێموکراسی و مافی شارومەندی و ئازادی دەزانی و لە ئێستاشدا دەبینین کە بۆچوونەکانی چەندە لە ڕاستی شێوە نزیکن. ئەو چ بە کراواتی ڕامیاری و چ بە جامانەی خەباتکارانە، خەون و ئاواتی ئازادی و کەرامەتی ئینسانی بوو کە بەداخەوە تاریکپەرستانی ئینسانکوژ، زوو ئەو بەخت و هیوا ڕوونەیان لە خەڵک ستاند؛ بەڵام ئێستاش بەپێی هزر، قەڵەم و ناخی بڵاو و هەرماوی، دەکرێ نەخشەڕێگای سیاسی و سەربەرزیی گەلی پێ دابڕێژین.

کۆتا قسە؛ قاسملوو بە لێزانی و لێهاتوویی خۆی و پشتبەستن بە ئیرادەی گەل، چاولەدەست و لارەملی هیچ لایەن و ئایدیایەک نەبوو. دەڵێن کاتی خۆی لەگەڵ شاندێکی فەڕەنسییدا دیداریان دەبێت، ئەوان دەڵێن: "یارمەتیی ماڵیتان دەوێت یان چی؟" قاسملوو زیرەکانە دەڵێ: "نەخێر، تەنیا لە ئاستی نێودەوڵەتیدا ناومان بهێنن و دۆستانە پشتیوانمان بن." دواتر هاوڕێیانی لێی دەپرسن: "باشە بۆ یارمەتیی ماڵییەکەمان وەرنەگرت؟" لە وەڵامدا دەڵێ: "ئەوەی یارمەتیی مەعنەویت بدات، دواتر یارمەتیی ماڵیشت دەدات." ئەمە واتە قاسملوو سەرکردەیەکی دەستپانکەرەوە نەبوو، بەڵکوو ڕێبەرێکی داهێنەر و بیرمەند بوو. بە قەولی قالەمەڕە: "قاسملوو دۆستی دونیا و قیامەتمانە"، و ئێوە دونیا و قیامەت لەو وتەیەدا بە "ئێستا و دواڕۆژ" بخوێننەوە.

مردن لە زستان، ناشتن لە هاوین، ئەویش لەسەر ئێزنی بکوژ!

ڕەزا دانشجوو

دواجار و دوای چەند مانگ چاوەڕوانی و هەڵبەت چەند جار هەڵوەشاندنەوە و گۆڕینی کات و شوێنی ڕێوڕەسمەکە، عەلی خامنەیی دیکتاتۆری لەنێوچووی تاران بەخاک سپێردرا!

بەبێ گوێدان بە شێوەی بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمە و بەشدارینەکردنی موجتەبا خامنەیی، کوڕ و جێنشینی عەلی خامنەیی بە هۆکاری ناڕوون و ڕەنگە ئەمنییەتی و دەیان بابەتی دیکەی وەک ناکۆکیی نێوان ڕکابەرە سیاسییەکانی نێو ڕێژیم بۆ ئەوەی لە پێشەوەی ڕێوڕەسمەکەدا بن و؛ یان دەنا ڕێژەی کەمی بەشداریی خەڵک تەنانەت بە زۆرەملێ؛ ناشتنی ڕێبەری لەنێوچووی ڕێژیم دوای زیاتر لە چەند مانگ نیشانەیەکی ڕوونە لە داماویی و بێهیوایی و بێدەسەڵاتیی کۆماری ئیسلامیی. ئەم زەبوونی و داماوییەش لە کاتێکدایە کە دەزگای پڕوپاگەندە و تەبلیغاتی ڕێژیم بێوچان لە هەوڵی ئەوەدایە و تێدەکۆشێت وێنەیەکی ناڕاست و درۆیین لە واقیعی ڕووداوەکان نیشان بدات و ڕێژیمی لەسەر لێواری هەڵدێری کۆماری ئیسلامی وەک براوە و سەرکەوتووی شەڕ دژی ئیسرائیل و ئامریکا پیشان بدات.

ئەمە لە کاتێکدایە کە چاوخشاندنێکی کورت بە ڕەوتی ڕووداوەکانی چەند مانگی ڕابردوودا بەڕوونی دەریدەخات کە کۆماری ئیسلامی تا چەندە لاواز و بێدەسەڵات بووە. تەنانەت ئەو چەند سیاسەتمەدارە دیارانەی ڕێژیم کە لە تێرور و مردن بە شێوەیەکی کاتی ڕزگاریان بووە، باش دەزانن دۆخەکە بە شێوەیەکی ئاشکرا ناڕوون و مەترسیدارە. لە درێژەدا بە کورتی باس لەوە دەکرێت هۆکاری ئەم ناڕوونیی چییە و بۆچی دۆخەکە بۆ ڕێژیم مەترسیدارە.

قەیرانی ئابووری

بارودۆخی نالەباری ئابووری، هەڵاوسان و گەندەڵیی سیستماتیک ساڵانێکە بە ژیانی شەرمەزارکەری کۆماری ئیسلامییەوە گرێ دراون. سزا نێودەوڵەتییەکانیش ئەم بارودۆخیان ئاڵۆزتر کردووە، بەڵام ڕەنگە کۆتا بزمار لە جەستەی ئەم ئابوورییە نزار و لاوازە تێچووی سەدان میلیارد دۆلاریی شەڕ و هەڵبەت بە شێوەیەکی بەرچاوتر خەسارە بێ ژمار و لە ڕادەبەدەرەکانی بەجێماو لەم شەڕە بێت کە تا ئێستاش کۆتاییەکەی ناڕوونە! ڕەنگە ئێستا و لە سێبەری کەش و هەوای شەڕدا، ئەم تێچوو و خەسارانە زۆر دیار نەبن، بەڵام تێپەڕبوونی کات دیوی شاراوە و کەمتر بیندراوی ڕووداوەکان ئاشکرا دەکات و ڕەنگە ئەمە ببێتە کۆتایی ژیانی ئەم ئابوورییە نەخۆش و بێ عیلاجە.

ئابوورییەک کە تەنانەت پێش شەڕ و ڕووداوەکانی پەیوەست بە شەڕ بەشێکی زۆری جەستەی لەکار کەوتبوو، ئێستا پێناچێت تەنانەت بە یارمەتیی ئامێری هەناسەدان توانای هەناسەکێشانی هەبێت. کۆماری ئیسلامی دەزانێت کە وەرگرتنی قەرەبوو لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئامریکا تەنانەت لەسەر کاغەزیش جێی باوەڕ و متمانە نییە و سەبارەت بە پارە بلۆککراوەکانی ڕێژیمیش، وەک ترامپ و ئامریکاییەکان دەڵێن، پێناچێت هیچ شتێکی تایبەت دەستی سەرکردەکانی کۆماری ئیسلامی بگرێت. ڕەنگە لەم بارودۆخەدا تەنیا ئەڵتەرناتیڤ و کۆتا کارتی کۆماری ئیسلامی درێژەدان بە چەتەیی و ڕەشبگیری لە گەرووی هورمز بێت. ئەوەش کە هەتا کەی ڕێژیم دەتوانێت درێژە بەم دۆخە بدات و هەتا کەنگێ وڵاتانی ناوچە و جیهان بە تایبەت ناتۆ و وڵاتانی ئوروپایی سەبارەت بەم ڕەفتارەی ڕێژیم بێدەنگ دەبن؛ دەبێت ماوەیەک پشوودرێژ و چاوەڕوان بین.

ململانێی دەسەڵات

فەرماندە و سەرکردەکانی ڕێکخراوی تیرۆریستی سپای پاسداران لە غیابی ڕێبەری ڕێژیمدا بە شێوەیەکی کاریگەر دەستیان بەسەر دەسەڵاتدا گرتووە و وا دیارە موجتەبا خامنەیی هیچ ڕۆڵێکی لە بەڕێوەبردنی وڵاتدا نییە. ڕاستیی حاشاهەڵنەگر ئەوەیە کە ئەگەر موجتەبا خامنەیی لە ڕووی جەستەیی و دەروونیشەوە هەناسەیەکی بەبەردا مابێت، بە دوور نازانرێت فەرماندە باڵاکانی ڕێکخراوی تیرۆریستی سپای پاسداران بە ئاسانی حازر نەبن دەسەڵات بەتەواوی ڕادەستی ئەو بکەن. نابێت ئەوە لەبیر بکرێت کە موجتەبا خامنەیی بە پێچەوانەی باوکە تاوانبارەکەی لە هیچ بوارێکدا لە کۆماری ئیسلامیدا نە کاری کردووە و نە کارنامەیەکی ڕوونی هەیە. نە کاریگەرییەکی ئەوتۆی لەسەر سیاسەتمەدار و گروپەکانی دەسەڵاتدار هەیە و نە پەرستراوانی ڕاستەقینەی خاوەن پێگەی لە سوپای پاسداراندا هەیە. دەبێت بگوترێت کە دیکتاتۆری تازەی تاران لانیکەم پێویستی بە چەند ساڵێک کات هەیە هەتا بتوانێت هەژموونیی خۆی لە سەر دەسەڵات بچەسپێنێت. ئەم بۆشاییە لە ناوەندی سەرەوەی بڕیاردان بە ڕوونی ململانێی دەسەڵات لەنێو فەرماندە و مافیاکانی تیرۆریستیی سوپای پاسداران زیاد کردووە. ئێستا تێکۆشان بۆ کۆکردنەوەی هاوڕێ و وەفادار و پۆلێنکردنی سیاسی لە نێوان ئەم تیرۆریستانەدا لە بەرزترین ئاستی خۆیدایە.

لە ئێستادا لانیکەم دوو بۆ سێ تیمی چالاک لەنێو ڕێکخراوی تیرۆریستیی سوپای پاسداراندا دەبینرێن: تیمی قالیباف، تیمی فەرماندەی سپای پاسداران وەحیدی و زۆلقەدر سکرتێری شورای بەرزی ئەمنییەتی ڕێژیم و تیمی فەرماندە کۆنەکان و خانەنشینکراوەکانی سوپای پاسداران، وەک موحسین ڕەزایی و جەعفەری کە بێگومان لە دوو تیمەکەی تر زۆر لاوازترن.

ئاسەواری ئەم ململانێ سیاسییە لە دەسەڵات لە بڕیارە سەیر و سەمەرە و بە واتای سیاسی نایەکگرتوو و دوورگەیی و هەندێکجاریش دژ بەیەک بە ڕوونی دەبینرێت. ئەمەش بەو مانایەیە کە ئێستا لە چوارچێوەی قەوارەی ڕێژیمدا چەندین ناوەندی بڕیاردان کە هەندێک جار ناکۆکن، پێک هاتوون و هەریەکەیان بە پێی هەلومەرجی خۆی دۆخەکە لێکدەداتەوە و حوکم و فەرمان دەردەکات!

وەهم و دژایەتی

ئامێری پڕوپاگەندەی ڕێژیم کە ماوەیەکی زۆرە تەپڵی شەڕی لێ دەدات، ئێستا ڕووبەڕووی دژایەتییەکی گەورە بووەتەوە. ئەو دەزگایەی بە درێژایی ڕۆژانی شەڕ و تەنانەت دوای ئاگربەست بەردەوام بەڵێنی تۆڵەسەندنەوە ڕێبەری لەنێوچوو و کوشتنی ترامپیان دەدا ئێستا داماو و دەستەوەستان نازانێت چۆن بۆ ئەو کەسانەی کە تا دوێنێ باسی لە تۆڵە و بەرخۆدان دەکرد ئەورۆ باس لە دانیشتن و دیالۆگ و ڕێککەوتن لەگەڵ شەیتانی گەورە و بکوژی ڕێبەر بکات.

ئێستا ئەم کەمینە وەفادار و لایەنگرەی ڕێژیم کە بە درێژایی شەڕ لەسەر شەقامەکان بوون، بە شێوەیەکی ڕوون و ئاشکرا بۆیان دەرکەوتووە کە لە لایەن سیاسەتمەدارانی ڕێژیمەوە وەک ئامرازێک بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان کەلکیان لێ وەرگیراوە و زیاتر لەوەش ئارمان و داخوازییەکانی ڕێبەری لەنێوچوو بە تەواوەتی پشتگوێ خراون و خیانەتیان پێ کراوە.

دەزگای پڕوپاگەندەی ڕێژیم دەستەوەستان لە دابینکردنی خۆراکی فکری و قەناعەتهێنان بە لایەنگرانی ڕێژیم خەریکی سڕینەوەی ڕاستییەکان و شەرعییەتدان بە دانوستان و ڕێککەوتنە.

کۆماری ئیسلامی کە بە دروشمی نە ڕۆژهەڵات و نە ڕۆژئاوا هاتە سەر دەسەڵات، زۆر زوو مەجبوور بوو لە بەشێک لەم دروشمە پاشگەز بێتەوە و بە بادانەوەیەکی گەورە بێتە هاوڕێی گەرموگوڕی سۆڤییەت و ڕۆژهەڵات! بەم جۆرە لەم دروشمە تەنیا نە ڕۆژئاوا مایەوە. بەڵام ڕەوتی ڕووداوەکان وانیشان دەدات کۆماری ئیسلامی بۆ دەربازبوون لە دۆخی ئێستا و قەیرانە کەڵەکەبووەکانی دەیەوێت بە تەواوی چاوی لە سەر ڕابردووی بقووچێنێت و لەم دروشمە سەرەکییەی بناغەی دەسەڵاتەکەی لەسەر دامەزراوە ماڵئاوایی بکات. ئەمە دژایەتییە بنەڕەتییە کە لە کردار و لە ڕەفتاردا ڕژیم گرتوویەتیە بەر، بۆتە هۆی سەرلێشێواوی و دڵئێشاویی و دابڕانی کەمینە وەفادارەکەی ڕێژیم.

بەڵام مردن لە زستان و ناشتن لە هاوین بە ئێزن و مۆڵەتی بکوژ، جەنابی شەیتانی گەورە! ئەمە سەیرترین سێکانسی ئەم کۆمیدیا قێزەونەیە! کۆمیدیایەکی قێزەون کە تیایدا کارەکتەری سەرەکی بانگەشەی سەرکەوتن لە شەڕدا دەکات، بەڵام بۆ ناشتنی تەرمی ڕێبەرەکەی دوای زیاتر لە سەد و سی ڕۆژ، مەجبوورە داوای مۆڵەت لە بکوژەکەی بکات! کۆمیدیایەکی قێزەون کە تیایدا براوەی وەهمی شەڕ مەجبوور دەکرێت لەبری خوێنبایی ڕێبەرە کوژراوەکەی و بە پارە بلۆککراوەکەی خۆی گەنمەشامی و جۆ لە بکوژەکەی بکڕێت، ڕەنگە تەنیا ئاوا ڕۆحی دۆزەخیی دیکتاتۆرە خوێنڕێژەکەی تاران لە جەهەننەمدا ئارام بگرێت!

دەستگای پڕوپاگەندەی ڕێژیم چۆن دەتوانێت هۆکاری ئەم هەموو دژایەتی و ململانێیە بۆ کەمینە وەفادار بەڵام ئێستا تووڕە و نارازییەکەی ڕێژیم شی بکاتەوە؟ بە کام بیانوو و پاساو؟ چۆن دەتوانرێت بە جۆ و گەنمەشامی هەزاران ژێرخان و باڵەخانە کە بەهۆی شەڕەوە کاول بوون، ئاوەدان بکرێتەوە؟ چ گەرەنتییەک هەیە ئەمریکا و ئیسرائیل جارێکی تر هێرش نەکەنەوە سەر کۆماری ئیسلامی؟ ئەمانە پرسیارگەلێکی گرنگن کە دەبێت پاشماوە سیاسییەکانی ڕێژیم یا بە واتایەکی باشتر دیپلۆمات تیرۆریستانی کۆماری ئیسلامی بۆ لایەنگرانی ڕێژیمەکەیانی ڕوون بکەنەوە!

ڕەنگە ئێستا کە دوای چوار مانگ دەرفەت و مۆڵەتیان پێدرا و توانیان سەرکردەکەیان بە خاک بسپێرن، کاتیان هەبێت بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانە! دیارە ئەگەر شەڕی دەسەڵات لە نێوان خۆیاندا لێیان بگەڕێ و هەڵبەت ناویان لانیکەم بۆ ماوەیەکی زیاتر لە لیستی تیرۆری ئیسرائیل و ئەمریکادا نەبێت! دوایەش ئەوە هات و لە شەڕی دەسەڵات و تیر و شمشیری ئیسرائیل و ئامریکا ڕزگاریان بوو، تازە ئەوە دەبێتە دەسپێکی چیرۆکەکە.

ئەوەی دەبێ چاوەڕوانی بن خەڵکی وەزاڵەهاتوو و شەقامی خرۆشاو و ڕۆژی حیسابە. کۆتایی ئیمپراتۆریەتی وەهم و درۆ نیزیکە.

پێشمەرگە و کۆمەڵگەی مەدەنی؛ دوو ڕۆڵ لە یەک کۆمەڵگەدا

✍️ بەهار حوسێنی

لە مشتومڕ و باسەکانی گرێدراو بە داهاتووی کوردستاندا، جاروبار ئەم تێڕوانینە دێتە ئاراوە کە گوایە دەبێت لە نێوان پێشمەرگە و کۆمەڵگەی مەدەنیدا یەکێکیان هەڵبژێردرێت؛ وەک بڵێیت هەرچەندە دامەزراوە مەدەنییەکان بەهێزتر بن، پێویستیی بوونی پێشمەرگە کەمتر دەبێتەوە، یاخود لە هەر شوێنێک پێشمەرگە دەور بگێڕێت، چیتر بوارێک بۆ گەشەکردنی کۆمەڵگەی مەدەنی نامێنێتەوە. ئەم دووانەییە (دوالیزمە) نە لەگەڵ ئەزموونی مێژوویی کوردستاندا دێتەوە، نە لەگەڵ لۆژیکی کۆمەڵناسیی خەباتی کوردستاندا دەگونجێت. لەم لۆژیکەدا، پێشمەرگە و کۆمەڵگەی مەدەنی دوو هێزی دژبەیەک نین، بەڵکوو دوو کارکردی جیاوازی یەک کۆمەڵگەن کە لە هەلومەرجی جۆراوجۆردا، بەرپرسیارێتیی جیاواز لەپێناو ئامانجێکی هاوبەشدا دەگرنە ئەستۆ. چاوخشاندنێک بە مێژووی هاوچەرخی کوردستاندا ئەم هاوپەیوەندییە بە ڕوونی دەردەخات.

پێش ئەوەی خەباتی چەکداریی ڕێکخراو سەر هەڵبدات، بەشێکی گرنگ لە داخوازییەکانی خەڵک لە ڕێگەی چالاکییە کولتووری، پەروەردەیی و مەدەنییەکانەوە پێوشوێنیان دەگیرا؛ وەک ئەو کۆمەڵە و ڕێکخراوانەی لە سەردەمی کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد (ژ.ک) سەریان هەڵدا، بە بڵاوکردنەوەی گۆڤار و بڵاوکراوەکان، چالاکیی مامۆستایان، شاعیران و ڕۆشنبیران، هەوڵدان بۆ پاراستنی زمان و ناسنامەی کوردی، و دروستکردنی ڕایەڵە کولتوورییەکان لە دەیەی ٤٠ی هەتاویدا (شەستەکانی زایینی). ئەمانە هەموو نیشاندەری ئەو ڕاستییە بوون کە کۆمەڵگەی کوردی پێش هەر شتێک خەریکی بونیادنانی سامان و ژێرخانی کۆمەڵایەتیی خۆی بووە. دواتر، بە زۆربووب و توندبوونی سەرکوتکارییەکان و داخرانی ڕێگاکانی چالاکیی مەدەنییانە، بەشێک لەم هێزە کۆمەڵایەتییانە بەرەو شێوازە ڕێکخراوەییترەکانی بەرگری هەنگاویان نا و "پێشمەرگایەتی" بوو بە یەکێک لەو ڕۆڵانەی کە هەمان کۆمەڵگە بۆ خەبات لەپێناو ماف و بەرگریکردن لە خۆی هەڵیبژارد.

بەم هۆیەشەوە، پێشمەرگە لە ئەزموونی کوردستاندا قەت هەر هێزێکی سەربازی نەبووە؛ بەڵکوو دەرئەنجام و درێژکراوەی خەباتی مەدەنیی کۆمەڵەی ژ.ک - کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد و لە قۆناغە مێژووییەکاندا، تەواوکەر و هەڵقوڵاوی خەباتە مەدەنییەکانی کوردستان بووە، وەک تێپەڕین بەرەو ڕاپەڕینی چەکداریی ساڵانی ١٣٤٦-١٣٤٧ (١٩٦٧-١٩٦٨) و زیندووبوونەوەی کۆمەڵە و ڕێکخراوەکانی دیکە. زۆرێک لە پێشمەرگەکان پێشتر مامۆستا، خوێندکار، نووسەر، پزیشک، جووتیار یان کرێکار بوون و دوای گۆڕانی دۆخی خەباتیش، دیسانەوە گەڕانەوە سەر هەمان ڕۆڵە کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان. بێگومان لە هەمان سەردەمدا، کۆمەڵگەی مەدەنی لە قاڵبی ئەدەبیات و داهێنانی ئەدەبیشدا ڕەنگی دایەوە و بەشێک بوو لە هەمان خەباتی چەکداری. تەنانەت لە سەختترین ساڵەکانی خەباتدا، لە پاڵ چالاکیی نیزامیدا، قوتابخانە، پەروەردە، چاپ و بڵاوکردنەوەی کتێب و بڵاوکراوە، چالاکیی کولتووری، خزمەتگوزاریی پزیشکی و ڕێکخستنی کۆمەڵایەتییش بەردەوام بوو. ئەم هاوکاری و هاوکاتییە نیشانی دەدات کە لە کوردستاندا، بەرگریکردن لە کۆمەڵگە و بونیادنانی کۆمەڵگە دوو پڕۆژەی لێکجیاواز نەبوون.

کۆمەڵگەی مەدەنی بریتییە لە کۆمەڵێک دامەزراوە، میدیا، سەندیکا، کۆمەڵە، نووسەر، هونەرمەند، ئەکادیمیست، چالاکانی مافی مرۆڤ و ئەو هاووڵاتییانەی بێ پەنابردنە بەر هێز و توندوتیژی، لە پێناو وشیاری، بەشداریی سیاسی و دادپەروەریدا تێدەکۆشن. ئەم هێزانە سەرمایەی کۆمەڵایەتی بەرهەم دەهێنن، کولتووری گفتوگۆ گەشە پێ دەدەن و دەسەڵات ناچار بە لێپرسینەوە و وەڵامدانەوە دەکەن. هیچ کۆمەڵگەیەکی ئازادیش بێ بوونی هێزی لەم شێوەیە بەردەوام و پایەدار نابێت.

بەڵام هەر ئەم کۆمەڵگە مەدەنییەش، تەنیا کاتێک دەرفەتی گەشەکردنی بۆ دەڕەخسێت کە لانی کەمی ئەمنییەتێکی بنەڕەتیی هەبێت. قوتابخانە، ڕۆژنامە، ڕێکخراوە و ئەنجومەن و زانکۆ، لە فەزایەکدا کە چرکە بە چرکە هەڕەشەی توندوتیژی و سەرکوتکارییان لەسەر بێت، ناتوانن خۆیان ڕاگرن و بەردەوام بن. هەر ئەمنییەت بە تەنیا ئازادی بەدیاری ناهێنێت، بەڵام ئازادییش بەبێ ئەمنییەت ئەگەری بەردەوامبوونی نییە. لەبەر ئەوە، بەرگریکردن لە کۆمەڵگە و بونیادنانی کۆمەڵگە، دوو ئەرکی تەواوکەری یەکترین، نەک دوو ڕێڕەوی دژبەیەک.

لە ڕوانگەی کۆمەڵناسییەوە، دەکرێت ئەمە وەک جۆرێک لە دابەشکردنی بەرپرسیارێتیی کۆمەڵایەتی سەیر بکرێت. وەک چۆن کۆمەڵگە پێویستی بە پزیشک، مامۆستا، نووسەر، ڕۆژنامەنووس و دادوەر هەیە، لەو بارودۆخانەشدا کە ئەمنییەتی خەڵک دەکەوێتە مەترسییەوە، پێویستی بە هێزێکیش هەیە بۆ بەرگریکردن. جیاوازییەکە لە دەور و نەخشەکاندایە، نەک لە ناسنامەی مرۆڤەکاندا. هەمان ئەو مرۆڤەی لە سەردەمی ئارامیدا بە پەروەردەکردنەوە سەرقاڵە، چارەسەری پزیشکی پێشکەش دەکات، دەنووسێت یان چالاکیی مەدەنی دەکات، ئەگەری هەیە لە سەردەمی هەڕەشە و مەترسیدا بۆ بەرگریکردن لە کۆمەڵگەکەی، چەک بگرێتە دەست. بێگومان، وەک چۆن نابێت کۆمەڵگەی مەدەنی زەروورەتی بەرگریکردن ڕەت بکاتەوە، هێزی بەرگرییش نابێت جێگەی کۆمەڵگەی مەدەنی بگرێتەوە. هەر کاتێک بەرگری، جێگەی سیاسەت، یاسا و ئیرادەی گەلی داگیر کرد، مەترسیی دەسەڵاتخوازی سەر هەڵدەدات؛ و هەر کاتێکیش کۆمەڵگە زەروورەتی بەرگریی ڕەوا پشتگوێ بخات، ڕەنگە تەنانەت دەرفەتی بەردەوامبوونی چالاکییە مەدەنییەکانی خۆیشی لە دەست بدات. سەقامگیری و پایەداریی کۆمەڵگە، لە پاراستنی هاوسەنگیی نێوان ئەم دووانەدا کورت دەبێتەوە.

ئەمنییەت و ئازادی ڕکابەری یەکتر نین؛ وەک چۆن پێشمەرگە و کۆمەڵگەی مەدەنییش دوو ناسنامەی لێکجیاواز نین. لە ئەزموونی کوردستاندا، ئەم دووانە جاروبار لە وجودی مرۆڤدا بە یەک گەیشتوونەتەوە؛ مرۆڤێک کە لە سەردەمی ئاشتیدا کۆمەڵگە بونیاد دەنێت و لە سەردەمی مەترسیدا، بەرگری لە هەمان کۆمەڵگە دەکات. لە سەر بنەمای ئەم گێڕانەوەیەیە د. قاسملوو دەڵێت: «پێشمەرگە باسکی بەهێزی گەلە». باشتر وایە لەم ڕاستییە تێبگەین کە داهاتووی کوردستان نە هەر بە تەنیا بە چەک دەپارێزرێت و نە تەنیا بە پێنووس بونیاد دەنرێت.

عومەر باڵەکی:

پەروەندەی د. قاسملوو بەڕوویەکدا دۆخی بەشمەینەتیی کوردە

دیمانە: شەهرام سوبحانی

ئاماژە: تیرۆری ڤییەن لە ٢٢ی پووشپەڕی ١٣٦٨دا، تەنیا لێدان لە ڕێبەریی حیزبی دێموکرات نەبوو، بەڵکوو هەوڵێک بوو بۆ بەچۆکداهێنانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان. د. قاسملوو، وەک ڕێبەری کاریزماتیکی ئەو بزووتنەوە ڕزگاریخوازییە لە کاتێکدا تیرۆر کرا کە بۆ دۆزینەوەی ڕێگەچارەیەکی ئاشتییانە بۆ پرسی کورد چووبووە سەر مێزی دانوستان. دوای تێپەڕبوونی ٣٧ ساڵ لەو کارەساتە و لە دیمانەیەکدا لەگەڵ کاک عومەر باڵەکی، تێکۆشەری دێرین و ئەندامی دەستەی کارگێڕیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ئاوڕێک لە چرکەساتی بیستنی هەواڵەکە، بارودۆخی ناوچەیی، هۆکارەکانی پشت بڕیارە نادادپەروەرانەکەی دەوڵەتی ئۆتریش و وانەکانی ئەو مێژووە خوێناوییە بۆ داهاتووی خەبات دەدەینەوە.

کاک عومەر ئەو چرکەساتەی هەواڵی شەهیدبوونی دوکتور قاسملوو و کاک عەبدوڵڵای قادری ئازەر گەیشتە ئێوە، لەکوێ بوون و کاردانەوەی ئێوە بەو هەواڵە چی بوو؟

ئەوکات لە ناوچەی مەهاباد لە هێزی پێشەوا بووم؛ لە جەریانی حەرەکەت و جووڵەی پێشمەرگانەدا، شەوی ٢١ی پووشپەڕ ڕوومان لە گوندی "بەیرەم" لە ناوچەی سارم و میرقاز کردبوو. لەگەڵ ئەوەی ئەو گوندە مۆڵگەی دوژمنی لێ بوو و بەتەواوی بەسەر ئاوەدانیدا زاڵ بوو، بەڵام خەڵک بە چوونی پێشمەرگە بۆ نێو ئاوایی زۆر خۆشحاڵ بوون و بە باشی پێشوازییان لێ کردین. ئەو شەوەش وەک شەوانی دیکە، دوای ڕاپەڕاندنی ئەرکە حیزبییەکان ئاوایی "بەیرەم"مان بەرەو شوێنی مەبەستمان بەجێهێشت. لەگەڵ کۆمیتەی شارستان وا ساغ ببووینەوە بۆ سبەی کە دەبوو بە جەژنی قوربان، خۆمان بگەیەنینە موچە و مەزراکانی گوندی "سەهۆڵان"، کە لە گۆڕستانی ناسراوی ئەو ناوچەیە – سەیدی کاکەجان- چەند شەهیدێکی پێشمەرگە بە خاک سپێردراون و خودی گوندی سەهۆڵانیش خاوەنی چەند بنەماڵەی شەهیدە. وامان دانابوو سبەی ئێوارەی جەژنی قوربان بچینە سەر گۆڕی شەهیدەکان و لەدواییدا بۆ نانی جەژن بچینە نێو گوندی سەهۆڵان. شەو خۆمان گەیاندە ئەو شوێنە و سبەی، واتە ڕۆژی ٢٢ی پووشپەڕ، چاوەڕوانی ئەوە بووین ڕۆژ درەنگ بێ و دوای سەردانی گۆڕی شەهیدان ڕوو لە ئاوایی بکەین. بەڵام دەوروبەری نیوەڕۆ بوو کە ڕادیۆ دەنگی کوردستان دەستی دەکرد بە پەخشی بەرنامەکانی؛ لە ڕێگای ڕادیۆ دەنگی کوردستانەوە گوێمان لە بەیاننامەی دەفتەری سیاسیی حیزب بوو کە ڕوو بە خەڵکی کوردستان و کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی حیزب، باسی لە بریندار بوونی د. قاسملوو لە کردەوەیەکی تیرۆریستیدا لە وڵاتی ئۆتریش دەکرد. بە بیستنی ئەو هەواڵە، دەستبەجێ بە بێسیم چووینە سەر خەت و دەفتەری سیاسیی حیزب لە ڕێگای پەیامی ڕەمزییەوە ئاگاداری کردین کە بەداخەوە کاک دوکتور قاسملوو و کاک عەبدوڵڵای قادری ئازەر لە کردەوەیەکی تیرۆریستیدا شەهید بوون.

دیارە دەفتەری سیاسی لە چەند خاڵێکدا ڕێنوێنیی دابوو بە هەموو هێز و کۆمیتە شارستانەکان کە لەو بارودۆخە ناخۆشەدا دەبێ چ بکەن. ئەو هەواڵە بۆ ئێمە چاوەڕواننەکراو بوو، بۆیەش باوەڕکردنی زۆر سەخت بوو. هەواڵەکە بەخێرایی لەنێو پێشمەرگەکاندا بڵاو بۆوە؛ دۆخەکە شێوا و هەر پێشمەرگەیەک لە بن پچکەدارێک هەڵکوڕمابوو و لەبەر خۆیەوە دەگریا. بۆ ماوەیەک کەس نەبوو بتوانێ دڵی کەسی بداتەوە. هەرچۆنێک بوو وەخۆ هاتینەوە. بە لەبەرچاوگرتنی ڕێوشوێنی خۆپارێزی، کادر و پێشمەرگەکانم کۆکردەوە و شەهید کاک عەبدوڵڵا شەریفی، کە بەرپرسی کۆمیتەی شارستانی مەهاباد بوو، لەسەر کردەوە تیرۆریستییەکە و بەپێی ئەو زانیارییانەی لە پەیامەکەی دەفتەری سیاسییدا هەبوون قسەی بۆ کردن. لەو بارودۆخەدا هەموو هەوڵەکان ئەوە بوو هیچ کام لە کادر و پێشمەرگەکان لە بواری وره و ئیرادەوە تێک نەڕووخێن. چونکە ئەو کات سەرەڕای دڵتەنگی و بەناسۆربوونی برینەکە، و چ لە ڕۆژەکانی دواییدا، بەپێچەوانەی نیگەرانییەکانی ئێمە و ویستی دوژمن، نەک وره و ئیرادەی کادر و پێشمەرگەکان نەڕووخا، بەڵکوو بە وره و ئیمانێکی بەرزترەوە ئەو ساڵە و ساڵانی دواییش درێژەیان بە ڕێبازی شەهید د. قاسملوو و هەموو شەهیدانی حیزب و گەل دا.

شک لەوەدا نییە تیرۆری د. قاسملوو زەبرێکی قورس لە پەیکەری حیزبی دێموکرات بوو. ڕێبەریی حیزب و هێزی پێشمەرگەی کوردستان چۆن توانی لە بەرانبەر ئەو زەبرە قورسەدا بەرگە بگرێ و درێژە بە ژیانی سیاسی و خەباتگێڕیی خۆی بدا؟

سەرەکیترین ئەسڵی مانەوە و بەرگەکردنی حیزبی دێموکراتی کوردستان ئەوەیە حیزبی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانە؛ بۆیە هەر حیزبێک دەریای بێپایانی خەڵکی لەگەڵدا بێ، دەتوانێ بەرگەی کارەساتی لەو چەشنە بگرێ. حیزبی دێموکرات لە دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان و شەهیدکردنی پێشەوا قازی محەممەد، توانیبووی بە هەوڵ و هیمەتی تێکۆشەران و ئەندامانی حیزب بەسەر ئەو کۆسپە گەورەیەدا زاڵ بێ و حیزبی دێموکراتی کوردستان بۆ جارێکی دیکە پێ بگرێتەوە. کادر و پێشمەرگە و ڕێبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەو فەرهەنگ و کولتوورە شۆڕشگێڕییە بار هاتبوون؛ بۆیە دوای شەهیدبوونی د. قاسملوو، لەگەڵ ئەوەدا کە زەبرەکە قورس و برینەکە زۆر بەژان بوو، ڕێبەریی حیزب و هێزی پێشمەرگەی کوردستان زۆر لێبڕاوانەتر لە پێشوو بەردەوام بوون لە درێژەدانی خەبات بۆ دەستەبەرکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان. ڕێبەریی حیزب لە بەڕێوەبردنی حیزبدا چالاکتر بوو بۆ ئەوەی لە نەبوونی شەهیدی ڕێبەرمان د. قاسملوودا هەست بە بۆشایی نەکرێ. هێزی پێشمەرگەی کوردستان لە سەرانسەری ڕۆژهەڵاتی کوردستان زەبرێکی زۆر قورسیان لە هێزەکانی دوژمن دا، کە بە هیچ جۆرێک دوژمن چاوەڕوانی ئەو دژکردەوەیەی لەو ڕادە بەربڵاوەدا لە هێزی پێشمەرگە نەبوو. ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەگەڵ ئەوەی بە شەهیدبوونی د. قاسملوو ماتەمبار بوو، بەڵام "قاسملوو، قاسملوو، ڕێگات درێژەی هەیە" بوو بە دروشمی سەرەکیی نارەزایەتییەکانی خەڵکی کوردستان و لەو ڕێگایەوە پەیامیان دا بە دەسەڵاتدارانی تاران کە ڕێگا و ڕێبازی قاسملوو، ویستی سەرەکیی زۆربەی خەڵکی کوردستانە.

ئەگەر بە ڕوانگەیەکی ڕەخنەگرانەوە لەو ڕووداوە بڕوانین، لەجێدا ئەو کاتە کاتێکی گونجاو بۆ دانوستان لەگەڵ کۆماری ئیسلامی بوو؟ چ شتێک د. قاسملووی ڕاکێشی ئەو داوە کرد؛ باوەڕەکانی؟ دۆخی نێوخۆیی حیزب و جووڵانەوەی کورد لە ئێران؟

هەر دیاردەیەکی مێژوویی کە هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێ، حەق وایە هەڵسەنگاندنەکە بەپێی ئەو بارودۆخە بێ کە ڕووداوەکەی تێدا ڕووی داوە. کاتێک د. قاسملوو و عەبدوڵڵای قادری ئازەر لەو کردەوە تیرۆریستییەدا شەهید بوون، نزیک بە دە ساڵ بوو شەڕ بەسەر کوردستاندا سەپابوو و زۆر هاوکێشەی ناوچەیی و جیهانی ئاڵوگۆڕیان بەسەردا هاتبوو.

شەڕی ئێران و عێراق کە بە جۆرێک لە جۆرەکان لەدەستدانی پشتی جەبهەی بۆ جووڵانەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات بوو، تەواو ببوو. ڕێککەوتننامەی ساڵی ١٩٧٥ی ئەلجەزایر زیندوو ببۆوە کە بەپێی نێوەڕۆکی ئەو ڕێککەوتننامەیە، دەبوایە هەرکام لەو دوو دەوڵەتە بە قووڵایی بیست کیلۆمەتر لەنێو خاکی خۆیاندا ناوچەیەک لە دانیشتووان چۆڵ بکەن و ناوچەی "قەدەغەکراو" دروست بکەن. دوایەش باوەڕی ڕێبەریی حیزب و د. قاسملوو ئەوە بوو کە وا باشە پێش ڕێککەوتنی ئێران و عێراق، لەگەڵ نوێنەرانی ئێران دانیشتن و لێکتێگەیشتنیان هەبێ. ئەو بۆچوونەش هەبوو کە کۆماری ئیسلامی لە شەڕی هەشت ساڵەی ئێران و عێراقدا لاواز و ماندوو بووە و ئەوە دەتوانێ یارمەتیدەری گۆڕینی ڕوانگە و سیاسەتەکانی بێ؛ دیارە نەخۆشیی خومەینی و ململانێی باڵەکانی نێو دەسەڵاتیش ئەو زێهنییەتەی دروست کردبوو کە دەکرێ لە نێوخۆی حاکمییەتەوە لایەنێک بیهەوێ سیاسە کەلانەکانی کۆماری ئیسلامی بگۆڕێ. لە تەنیشت ئەوانە بەهۆی مەحکوومکردنی بۆمبارانی شیمیایی هەڵەبجە و هەڵوێستی ڕوونی حیزبی دێموکرات و شەخسی د. قاسملوو؛ پێوەندییەکانی حیزب و حکوومەتی عێراق لەکزیی دابوو و هەموو ئەوانە پێکەوە هۆکار بوون کە د. قاسملوو ڕەکێشی نێو ئەو بۆسەیە بکرێت.

هۆکارەکانی ئەوەی دەوڵەتی ئۆتریش تیمی تیرۆری ڤییەنی بەڕێی تاران کردەوە و ئەو پەروەندەیەی داخست، لە دەرەوەی بەرژەوەندییە ئابوورییەکانی نێوان دوو وڵات و جیا لەو هۆکارە؛ هۆکاری دیکەشی نەبوو، وەک لاوازیی پێگە و دیپلۆماسیی کورد لە دەرەوە؟

لێرەدا بەهێزی یا لاوازیی پێگەی دیپلۆماسیی کورد زۆر ڕۆڵ نابینێ، چونکە بەداخەوە کورد خاوەنی دەوڵەت یا کیانێکی سیاسی نییە هەتا بتوانێ کاریگەریی لەسەر سیاسەتی نێودەوڵەتی هەبێ. ئەوەی دەوڵەتی ئۆتریش لەگەڵ پەروەندەی تیرۆری ڤییەندا کردی، هیچ پەیوەندییەکی بە پێگە و توانای دیپلۆماسیی کوردەوە نییە، بەڵکوو چەندین هۆکاری دەرەکی و نێوخۆیی دەوڵەتی ئۆتریش کاریگەریی ڕاستەوخۆیان هەبووە لەسەر بەلاڕێدابردنی پەروەندەی تیرۆری د. قاسملوو و هاوڕێیەکانی، وەک: هەڕەشەی ڕاستەوخۆی تاران لە ڤییەن کە ئەگەر ئەوان تیرۆریستەکان بەڕێی ئێران نەکەنەوە، تارانیش ناتوانێ گیانی هاووڵاتیانی ئۆتریشی لە ئێران بپارێزێ. تاران هەڕەشەی ئەوەشی کردبوو کە ئەگەر بابەتی ئەو تیرۆرە بچێتە دادگا و ناوی کۆماری ئیسلامی بێتە نێو بابەتەکە، ئەوان پابەند نابن بە شاردنەوەی مامەڵەی کۆمپانیای "نۆریکۆم" کە بە بڕیاری حکوومەتی ئۆتریش لە کاتی شەڕی ئێران و عێراقدا بە نایاسایی و بە دزییەوە چەکیان بە ئێران فرۆشتووە کە ئەگەر ئەوە ئاشکرا بووایە، دەبوو بە ڕیسواییەکی سیاسی بۆ دەوڵەتی ئەوکاتی ئۆتریش. جگە لەوەش پەیوەندییە تایبەتەکانی ڤییەن و تاران لە سەرەتای دامەزرانی کۆماری ئیسلامییەوە لە باشترین ئاستی خۆیدا بووە و هەموو ئەوانە لەو سەردەمەدا دەستیان دایە دەستی یەک و بوونە هۆی ئەو بڕیارە نامرۆڤانە و نادادپەروەرانەیەی دەوڵەتی ئۆتریش بۆ داخستنی پەروەندەی تیرۆری ڤییەن.

چ ئەو کات و چ دوای ٣٧ ساڵ تێپەڕین لە تیرۆری ڤییەن، تیرۆری د. قاسملوو و غیابی ئەو ڕێبەرە کاریزماتیکە چ کارتێکەرسییەکی لەسەر خەباتی حیزبی دێموکرات، بزووتنەوەی سیاسیی کورد و ڕەوتی دێموکراتیخوازیی سەرانسەری ئێران داناوە؟

قسەکردن لەسەر کەسایەتیی د. قاسملوو لانی کەم بۆ من زەحمەتە؛ بۆیە هەر دەتوانم ئەوە باس بکەم کە شەهید د. قاسملوو بەو پێگە بەرزە ئەکادیمی، سیاسی و کۆمەڵایەتییەی کە هەیبوو، هەم لە دەرەوە و هەم لە نێوخۆی کوردستاندا خۆشەویست بوو و تەنانەت دوژمن و نەیارەکانیشی دانیان بە توانا و کاریگەریی کەسایەتیی د. قاسملوودا دەنا. بۆیە زۆر سروشتییە لەدەستدانی د. قاسملوو، ئەویش ٣٧ ساڵ لەمەوبەر، زیانێکی گەورە بوو لە ڕەوتی دێموکراتیخوازیی سەرانسەری ئێران و برینێکی قووڵ بوو لە جەستەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا. بەو مانایە، ئەگەر د. قاسملوو لە ڕەوتی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لە ناوچەکە و جیهاندا لەم ماوەیەدا هاتوونەتە ئاراوە بە جەستە زیندوو بووایە، کاریگەریی گەورەی خۆی دەبوو، بەتایبەتی لەسەر بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا. بەڵام دەبێ لەبیرمان بێ کە ڕوحی فیداکاری و لەخۆبردوویی پێشەوا قازی محەممەد و د. قاسملوو، ڕێگای خەباتیان وا دەستنیشان کردووە کە بە شەهیدبوونی ڕێبەرانمان، حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی مافخوازانەی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا لەپێ ناکەوێ.

دەوڵەتی ئۆتریش دەڵێ ئەو پەروەندەیە داخراوە، حیزبی دێموکراتیش زۆرجار گوتوویەتی ئەو پەروەندەیە هەتا بەدیهاتنی دادپەروەری و دەرکەوتنی ڕاستییەکان کراوەیە. ئەمە چ شتێک لەو واقیعە دەگۆڕێ کە کورد ئیدی ڕێبەری کاریزماتیکی وەک د. قاسملووی نەماوە؟

سەبارەت بەو بەشەی پرسیارەکە کە ئۆتریش باس لەوە دەکات پەروەندەی د. قاسملوو داخراوە، دەبێ بڵێم کە بەپێی یاسا هیچ پەروەندەیەک داناخرێ هەتا حوکمی کۆتایی دادگا وەرنەگرێ. سەبارەت بە پەروەندەی تیرۆری د. قاسملوو و هاوڕێیانی، دادگایەکی ئەوتۆ پێکنەهاتووە کە بکوژەکان و هۆکاری کوشتن و تیرۆرکردنەکە دەستنیشان بکات؛ بۆیە ئەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەسەر ئەو پەروەندەیە باسی دەکات، تەواو دروستە.

سەبارەت بەوەش کە ئایا کراوەبوونی پەروەندەکە چی لە واقیع دەگۆڕێت، دەبێ بڵێین ئەگەرچی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و جووڵانەوەی کورد و ڕەوتی دێموکراتیخوازی لە ئێراندا بە جەستە دوکتور قاسملوویان لەدەست داوە، بەڵام دەبێ ئەوە وەبیر خۆمان بهێنینەوە کە دوکتور قاسملوو ڕێبەریی حیزبێکی دەکرد کە سەرکردایەتیی جووڵانەوەیەکی نەتەوەیی دێموکراتیی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا لە ئەستۆ بوو؛ بۆیە وەک هەموو خەباتکارانی حیزبی دێموکرات، مەرگی لەپێناو ئامانجەکانی گەلی کورددا هەڵبژاردبوو. زیندووکردنەوەی پەروەندەی د. قاسملوو، زیندووکردنەوەی مەزلوومییەتی گەلی کوردە؛ زیندووکردنەوەی پەیامی ئاشتیخوازانەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە بۆ چارەسەری پرسی کورد؛ ڕسواکردنی زیاتر و زیاتری کۆماری ئیسلامیی ئێرانە لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا و بەرزکردنەوەی پێگەی سیاسیی حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی مافخوازانەی گەلی کوردە.

وەک ئەزموونێکی تاکەکەسی و وەک تێکۆشەرێکی دێرینی حیزب کە لە نیزیکەوە د. قاسملووی نەمرتان بینیوە، چۆن باس لە کاریگەریی د. قاسملوو لەسەر ژیانی خەباتگێڕانەی خۆتان دەکەن؟

هەر وەک پێشتر باسم کرد، شەهید د. قاسملوو بەهۆی پێگە بەرزە ئەکادیمی، سیاسی و کۆمەڵایەتییەکەیەوە، خۆشەویستی هەموو کادر و پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات و خەڵکی کوردستان بوو. لە ڕاستیدا بۆ ئێمە، هەموو کردار، گفتوگۆ، نووسین و لێدوانەکانی د. قاسملوو وەک قوتابخانەیەک وابوو کە دەبوو لێی فێر بین. شەهید د. قاسملوو لە هەڵسوکەوتی تاکەکەسییدا زۆر لەسەرەخۆ و ئارام بوو، لە هەمان کاتدا لە بەڕێوەبردنی حیزبیدا زۆر بەبڕشت و قاطع بوو. هیوادارم لە دوای ٣٧ ساڵ لە شەهیدبوونی د. قاسملوو، توانیبێتم وەک قوتابییەکی باشی ڕێبازی قاسملوو، کە ڕێبازی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە، ئەرکی خۆم بەجێ گەیاندبێ.

٣٧ ساڵ دوای ڤییەن؛ ستراتیژیی خەبات و داهاتووی پرسی کورد؟

د. کوێستان گادانی

لە مێژووی نەتەوەکاندا، هەندێک ڕووداو تەنیا وەک بیرەوەرییەکی مێژوویی نامێننەوە، بەڵکوو دەبنە خاڵی وەرچەرخان لە بیرکردنەوەی سیاسی و ئاراستەکردنی داهاتووی نەتەوەکان. کارەساتی ڤییەن و تیرۆری د. قاسملوو لەم جۆرە ڕووداوانەن. ڕووداوێک کە کاریگەرییەکەی هەر لە چوارچێوەی ئەو ساتە مێژووییەدا نەمایەوە و بووەتە بەشێک لە مێژووی هاوچەرخی خەباتی نەتەوەیی کورد و سەرچاوەی پرسیارکردن لەسەر سنوور و توانای دیپلۆماسی، شێوازی خەبات و چارەسەری پرسی کورد لە ئێران.

بە تێپەڕبوونی نزیکەی چوار دەیە، ئەو ژینگە سیاسی و ژێئۆپۆلیتیکییەی تیرۆری ڤییەن تێیدا ڕووی دا، بە تەواوی گۆڕاوە. قەیرانەکانی بەردەوامی ڕێژیمی ئێران، گۆڕانی هاوکێشەی هێز لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، دەرکەوتنی ئەکتەرە نوێیەکان و گواستنەوەی سیستەمی نێودەوڵەتی بۆ جیهانێکی چەندجەمسەری، بارودۆخێکی نوێیان دروست کردووە کە پێویستی بە خوێندنەوەیەکی نوێ هەیە. لەبەر ئەوە، ئەو کارەساتە نابێت تەنیا وەک بەشێک لە مێژوو بخوێندرێتەوە بەڵکوو دەبێت وەک سەرچاوەیەک بۆ هەڵسەنگاندنی ستراتیژیی ئێستا و داهاتووی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات لێی بڕوانرێت.

بنەمای ئەم وتارە ئەو تێڕوانینەیە کە چارەنووسی بزووتنەوە نەتەوەییەکان تەنیا بە قوربانیدان، هەڵچوون یان بیرەوەریی مێژوویی دیاری ناکرێت، بەڵکو بە توانایان بۆ گواستنەوەی ئەزموونی مێژوویی بۆ ستراتیژی، دامەزراوەسازیی و بڕیاری سیاسی دیاری دەکرێت. لەم ڕوانگەیەوە، ئەم وتارە هەوڵ دەدات ڤییەن لە چوارچێوەی گۆڕانکارییەکانی ئێستای ئێران و ناوچە بخوێنێتەوە و بپرسێت: وانەی ستراتیژیی ئەو ڕووداوە بۆ داهاتووی بزووتنەوەی کورد چییە؟

بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە، وتارەکە سەرەتا وانە سیاسی و ستراتیژییەکانی ڤییەن شی دەکاتەوە، دواتر هەلومەرجی ئێستای ئێران و گۆڕانکارییە ژێئۆپۆلیتیکییەکانی ناوچە هەڵدەسەنگێنێت، و لە کۆتاییدا هەوڵ دەدات چوارچێوەیەکی فیکری بۆ ستراتیژیی داهاتووی حیزبی دێموکرات و بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێشکەش بکات.

ئێرانی ئێستا و قەیرانی دەسەڵات

ئەگەر ڕێژیمی ئێران بۆ ساڵانێک توانیبووی ڕوتووشی دەوڵەتێکی پێشکەوتوو لە بەکارهێنانی هێزی ئەمنییەتی و سیاسەتی توند بۆ پاراستنی دەسەڵاتەکەی لەخۆی بەجیهان بنوێنێ، ئێستا دوای نزیکەی چوار دەیە، دەسەڵاتی خۆداسەپێن لە بارودۆخێکدایە کە زیاتر لە هەر کاتێکیتر بە قەیرانە نێوخۆییەکانی خۆیەوە سەرقاڵە. ئەم گۆڕانە تەنیا بە تێپەڕبوونی کات پێناسە ناکرێت، بەڵکوو بە گۆڕانی سرووشتی قەیرانەکان و لاوازبوونی توانای سیستەم بۆ بەڕێوەبردنیان پێناسە دەکرێت. ئەگەر لە هەشتاکاندا ئێران زیاتر هێزی خۆی لە دەرەوەی سنوورەکان پیشان دەدا، ئەمڕۆ سەرەکیترین تاقیکردنەوەی لە نێوخۆی وڵاتدا خۆی دەنوێنێت.

ئێران هەنووکە هاوکات لەگەڵ چوار قەیرانی بنەڕەتی بەرەوڕوویە: قەیرانی ئابووری، قەیرانی دامەزراوەیی، قەیرانی متمانەی کۆمەڵایەتی و قەیرانی ناسنامەی سیاسی. کۆبوونەوەی ئەم قەیرانانە نیشانەی ئەوەیە کێشەکە هەر قەیرانی بەڕێوەبردن نییە و قەیرانی مۆدێلی حوکمڕانیشە. مۆدێلێک کە لە وەڵامدانەوە بە داواکارییەکانی کۆمەڵگەدا سنووری خۆی نیشان داوە.

لە بواری ئابووریدا هەڵکشانی نرخەکان، لاوازبوونی تمەن، بێکاری و کەمبوونی وەبەرهێنان، ئاستی ژیانی بەشێکی زۆری هاووڵاتیان دابەزاندووە. بەڵام گرنگتر لە خودی ئەم کێشانە ئەوەیە ناڕەزایەتیی ئابووری بە ناڕەزایەتیی سیاسی گۆڕاوە. ئەزموونی چەند ساڵی ڕابردوو نیشانی داوە کە هەر شەپۆلێکی ناڕەزایەتی، لە پشت کێشە ئابوورییەکانەوە، پرسی متمانەی نێوان دەوڵەت و کۆمەڵگە دەورووژێنێت.

لە بواری سیاسیشدا، سیستەم لەگەڵ قەیرانێکی تر بەرەوڕووە واتە قەیرانی نوێکردنەوەی خۆی. پرسی جێنشینیی ڕێبەر، ناکۆکیی نێو دامەزراوە دەسەڵاتدارەکان، ململانێی نێوخۆیی ئێلیتی حوکمڕان و کەمبوونی توانا بۆ بەرهەمهێنانی ڕەزامەندی، هەموویان نیشانەی ئەوەن کە سیستەم زیاتر خەریکی پاراستنی خۆیەتی هەتا پێشکەشکردنی وێنایەکی نوێ بۆ داهاتوو.

لە ئاستی کۆمەڵایەتیشدا، بزووتنەوەی «ژن، ژیان، ئازادی» خاڵێکی وەرچەرخانی گرنگ بوو. ئەو بزووتنەوەیە هەر ناڕەزایەتییەکی کاتی نەبوو و سەلماندی نەوەی نوێ لە ئێران تێگەیشتنێکی جیاوازی لە پەیوەندیی نێوان دەوڵەت، ئازادی و هاونیشتمانی هەیە. هەروەها، ئەم بزووتنەوەیە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی دووبارە خستە ناوەندی گفتوگۆی سیاسی، چونکە درووشمی «ژن، ژیان، ئازادی» لە کوردستانەوە بووە زمانێکی جیهانی بۆ بانگەوازی ئازادی. ئەم ئەزموونە هەروەها نیشانی دا کە پرسی کورد لە ئێران ناتوانێت بە جیا لە پرسی دێموکراسی و مافی هاونیشتمانی چارەسەر بکرێت.بۆ بزووتنەوەی کورد، ئەم بارودۆخە دەرفەتە و تاقیکردنەوەیشە.

دەرفەتە، چونکە لاوازبوونی دەسەڵات دەتوانێت بوار بۆ گۆڕان و گفتوگۆی نوێ بکاتەوە. تاقیکردنەوەشە چونکە مێژوو پیمان دەڵێ قەیرانی دەوڵەت بەخۆی نابێتە سەرکەوتنی ئۆپۆزیسیۆن. سەرکەوتن دەبێتە بەشی ئەو هێزانەی پێش قۆناغی گۆڕان، خۆیان لە ڕووی فکری، دامەزراوەیی و ستراتیژییەوە ئامادە کردبێت.

لەبەر ئەوە، ستراتیژیی حیزبی دێموکرات نابێت تەنها لەسەر چاوەڕوانیی لاوازبوونی دەسەڵاتی ئێران بنیات بنرێت و پێویستە لەسەر ئامادەکاریی سیاسی، یەکڕیزیی نەتەوەیی، دامەزراوەسازی و دیپلۆماسیی کاریگەر دابمەزرێت. مێژووی گۆڕانکارییە سیاسییە گەورەکان سەلماندوویەتی ئەو هێزانە سەرکەوتوون کە لە کاتی قەیراندا، زیاتر لە هەر کاتێکیتر خۆیان بۆ داهاتوو ئامادە کردووە.

گۆڕانکارییەکانی ناوچە و ژێئۆپۆلیتیکی نوێ

ئەگەر قەیرانی نێوخۆیی ئێران یەکێک لە هۆکارەکانی گۆڕانی هاوکێشەی سیاسی بێت، ئەوە گۆڕانکارییە ژێئۆپۆلیتیکییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست هۆکاری دووەمن کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ کاریگەرییان لەسەر داهاتووی پرسی کورد داناوە. لە جیهانی ئێستادا، بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی ناتوانێت ستراتیژیی خۆی تەنها لەسەر هەلومەرجی نێوخۆ بنیات بنێت چونکە زۆرجار گۆڕانە گەورە سیاسییەکان لە هاوکێشەی هێزی هەرێمی و نێودەوڵەتیدا ئامادە دەکرێن.

کاتێک د. قاسملوو لە ڤییەن تیرۆر کرا، ناوچەکە هێشتا لەژێر کاریگەریی جەنگی سارد و سیستەمی دوو جەمسەریدا بوو بەڵام ئەمڕۆ ئەو هاوکێشەیە بەتەواوی گۆڕاوە. ڕووخانی ڕێژیم لە عێراق، دامەزراندنی هەرێمی کوردستان، شەڕی سووریە، دەرکەوتنی هێزە کوردییەکان و پاشان شەڕی دژی داعش، هەموویان شوێنی کوردیان لە هاوکێشەی ئەمنییەتی ناوچەدا گۆڕیوە. کورد پێشتر زۆرجار وەک کێشەیەکی نێوخۆیی دەبینرا بەڵام دوای ئەم گۆڕانکارییانە، بووە ئەکتەرێک کە زۆرێک لە هێزە هەرێمی و نێودەوڵەتییەکان ناچار بوون لە هاوکێشەکانی خۆیاندا لەبەرچاوی بگرن. هەروەها ئەزموونی شەڕی دژی داعش سەلماندی کە گرنگبوونی ستراتیژیک هەمیشە بە مانای پشتگیریی سیاسیی بەردەوام نییە. زلهێزەکان لە سیاسەتی دەرەوەدا بەپێی بەرژەوەندییەکانی خۆیان بڕیار دەدەن، نەک بەپێی هاوسۆزی یان هاودەردی. بۆیە هەرجۆرە ستراتیژییەکی کورد کە هیوای سەرەکیی خۆی بە هاوپەیمانی دەرەکی ببەستێت، لە بنەڕەتدا لەگەڵ مەترسیی وابەستەبوون بەرەوڕوو دەبێتەوە.

بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ئەم ڕاستییە گرنگترە چونکە پرسی کورد لە ئێران لە خاڵی یەکگرتنی سێ بازنەی هێزدا ڕاوەستاوە: سیاسەتی نێوخۆی ئێران، کێبڕکێی هەرێمی و بەرژەوەندیی زلهێزەکان. هەر گۆڕانێک لە تاران، ئەنکارا، بەغدا، واشینگتۆن یان برۆکسێل دەتوانێت کاریگەریی ڕاستەوخۆی لەسەر هەلومەرجی ڕۆژهەڵاتدا هەبێت. ئەمە لە هەمان کاتدا هەم دەرفەت دروست دەکات و هەم مەترسی. دەرفەت چونکە پرسی کورد دەتوانرێت زیاتر بناسرێت. دیارە مەترسیش هەیە بەرژەوەندیی دەرەکی شوێنی بەرژەوەندیی نەتەوەیی بگرێتەوە.

بێگومان پرسیاری ستراتیژیی سەرەکی بۆ حیزبی دێموکرات ئەوە نییە کە کام هێزی دەرەکی دەتوانێت پشتیوانی بکات بەڵکوو ئەوەیە چۆن دەتوانێت لە ژینگەیەکی ئاڵۆزی ژێئۆپۆلیتیکدا سەربەخۆیی بڕیاری سیاسی و بەرژەوەندیی نەتەوەیی بپارێزێت. ئەو هێزەی بتوانێت لەنێوان هاوکاریی نێودەوڵەتی و پاراستنی بڕیاری سەربەخۆ هاوسەنگی دروست بکات، لە جیهانی چەندجەمسەریدا دەرفەتی زیاتر بۆ کاریگەری و مانەوە دەبێت.

لە ڕوانگەی ستراتیژییەوە، گەورەترین گۆڕانی ئەم سەردەمە ئەوەیە کە کورد ئێستا تەنها بابەتی گفتوگۆ نییە و ئەکتەرێکی سیاسیی کاریگەرە. بەڵام ئەکتەربوون بەخۆی سەرکەوتن نییە کاریگەریی هەر ئەکتەرێک بە توانایی ئەو لە دروستکردنی ستراتیژی، دامەزراوە و دیدێکی درێژخایەن پەیوەستە. لەبەر ئەوە، خوێندنەوەی ژێئۆپۆلیتیک بۆ پرسی کورد تەنها کارێکی تیۆری نییە و پێداویستییەکی ستراتیژییە.

لە خەباتی نەتەوەیی بۆ ستراتیژیی نێودەوڵەتی

گۆڕانکارییەکانی سێ دەیەی ڕابردوو تەنها نەخشەی سیاسیی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستیان نەگۆڕیوە، سروشتی خەباتی سیاسیشی گۆڕیوە. ئەگەر لە سەدەی بیستەمدا هێزی سەربازیی و خەباتی چەکداری زۆرجار یەکەمین ئامرازی بزووتنەوە نەتەوەییەکان بوون، ئەمڕۆ هێزی سیاسی زیاتر بە توانای دامەزراوەسازی، دیپلۆماسی، کاریگەری لەسەر ڕای گشتی و بەشداری لە بڕیارسازیی نێودەوڵەتی پێوانە دەکرێت. لەبەر ئەوە، جیهانی نوێ نەک هەر ئامرازەکانی خەبات، بەڵکوو پێوەرەکانی سەرکەوتنیشی گۆڕیوە.

بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ئەم گۆڕانە تەنیا هەر هەلێکی سیاسی نییە، پێویستییەکی ستراتیژییە. میراتی کۆماری کوردستان، خەباتی دوای شۆڕشی ١٣٥٨ و بیرکردنەوەی د. قاسملوو، سەرمایەیەکی مێژوویی و سیاسیی گەورەن و ئەم سەرمایە ئەگەر بە زمانی سیاسەتی ئەمڕۆ وەرنەگێڕدرێت، کاریگەرییەکەی سنووردار دەبێت. پاراستنی میراتی مێژوویی بە مانای دووبارەکردنەوەی ڕابردوو نییە، بە مانای نوێکردنەوەی ئەو بیرۆکانەیە لە گونجاندندا لەگەڵ پێداویستییەکانی ئەمڕۆ.

لە سەدەی بیست و یەکدا، دیپلۆماسی تەنها پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتان نییە. پەرلەمانەکان، ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ، ناوەندە توێژینەوەییەکان، زانکۆکان، میدیای نێودەوڵەتی و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، هەموویان بەشدارن لە دروستکردنی ڕای گشتی و کاریگەری لەسەر بڕیارسازی. لەبەر ئەوە، دیپلۆماسی گشتیی و دیپلۆماسیی مەدەنی نابێت بە کارێکی لاوەکی سەیر بکرێت دەبێت ببێتە یەکێک لە بنەماکانی ستراتیژیی درێژخایەن.

لە هەمان کاتدا، گواستنەوەی جیهان بۆ سیستەمێکی چەندجەمسەری واتای ئەوەیە کە هیچ زلهێزێک هاوپەیمانی هەمیشەیی نییە. دەوڵەتان بەپێی بەرژەوەندییەکانیان هەڵسوکەوت دەکەن و ئەم بەرژەوەندییانە بە گۆڕانی بارودۆخ دەگۆڕێن. بناغەی ستراتیژیی حیزبی دێموکرات وەکو هەمیشە پاراستنی سەربەخۆیی لە بڕیاردانی سیاسی و پەرەپێدانی پەیوەندیی هاوسەنگ لەگەڵ هەموو ئەو لایەنانەیە کە لەسەر بنەمای دێموکراسی، مافی مرۆڤ و چارەسەری ئاشتییانەی کێشەکان هاوبەشن.

جیهانی نوێ گوتارێکی نوێش داوا دەکات و گوتاری سیاسیی کورد نابێت تەنها لەسەر ستەملێکراویی مێژوویی بنیات بنرێت، هەرچەندە ئەو مێژووە بەشێکی گرنگی ناسنامەی خەباتە. ئەزموونی بزووتنەوە نەتەوەییە سەرکەوتووەکان نیشان دەدات کە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی زیاتر گوێ لەو هێزانە دەگرێت کە جگە لە ڕەخنە، پڕۆژەیەکی ڕوون بۆ داهاتووش پێشکەش دەکەن. لەبەر ئەوە، داواکاریی مافی نەتەوەیی دەبێت لەنێو دیدێکی فراوانتر بۆ دێموکراسی، دەوڵەتی یاسا، دابەشکردنی دادپەروەرانەی دەسەڵات و پاراستنی فرەیی نەتەوەیی و زمانی و هەروەها پاراستنی قەڵەمڕەوی کوردستان لە ڕوودانی هەر ئەگەرێکدا پێشکەش بکرێت.

لەم بارەیەوە، میراتی فکریی د. قاسملوو هێشتا تازەیە. قاسملوو باوەڕی وابوو کە مافی نەتەوەیی و دێموکراسی دوو پڕۆژەی جیاوازن نین، بەڵکوو دوو ڕووی یەک پڕۆژەن. ئەم تێڕوانینە هێشتا گرنگە، ئەو بزووتنەوانەی دەتوانن داواکاریی نەتەوەیی لەگەڵ بنەماکانی دێموکراسی و مافی مرۆڤ یەکبخەن، تواناتر دەبن لە بەدەستهێنانی هاوپشتیی نێودەوڵەتی و دروستکردنی هاوپەیمانیی درێژخایەن. لە ئاستی نێوخۆشدا، هیچ دیپلۆماسییەکی سەرکەوتوو بەبێ بناغەیەکی بەهێزی نێوخۆ دروست نابێت. پەرەپێدانی پەیوەندی لەگەڵ هێزەکانی کوردستان، هەروەها هێزە دێموکراتەکانی ئێران، تەنها تاکتیکێکی سیاسی نییە بەڵکو بەشێکی سەرەکیی ستراتیژیی درێژخایەنە. هێزێک کە نەتوانێت لە نێوخۆدا متمانە و هاوکاری دروست بکات، لە ئاستی نێودەوڵەتیش بە زەحمەت دەتوانێت هاوپەیمانییەکی جیددی بەدەست بهێنێت.

لە کۆتاییدا، جیهانی نوێ دوو ڕێگا لە بەردەم حیزبی دێموکرات دادەنێت: یان لە چوارچێوەی بیرکردنەوەی ڕابردوودا بمێنێتەوە و چاوەڕوانی گۆڕانکارییەکان بێت، یان ببێتە بەشێکی کاریگەر لە دروستکردنی ئەو گۆڕانکارییانە. هەڵبژاردنی یەکەم مانەوە دابین دەکات بەڵام هەڵبژاردنی دووەم دەتوانێت پێگەیەکی مێژوویی نوێ بۆ بزووتنەوەی کورد دروست بکات.

لە بیرەوەریی ڤییەنەوە بۆ پڕۆژەی داهاتوو

دوای چوار دەیە، ڤییەن تەنیا بیرئانینەوەی ڕووداوێکی مێژوویی نییە، بەڵکوو پێوەرێکە بۆ هەڵسەنگاندنی ئاراستەی خەباتی کورد. ئەگەر قەیرانی ئێران، گۆڕانکارییە ژێئۆپۆلیتیکییەکان و گواستنەوەی جیهان بۆ سیستەمێکی چەندجەمسەری ژینگەیەکی نوێیان دروست کردبێت، ئەوا پرسیاری سەرەکی ئەوەیە حیزبی دێموکرات چۆن دەتوانێت لەم ژینگە نوێیەدا ستراتیژییەکی گونجاو و کاریگەر بنیات بنێت.

یەکەم شت؛ نوێکردنەوەی شێوازی بیرکردنەوەیە، نەک گۆڕینی بنەماکان. ئەزموونی بزووتنەوە نەتەوەییە سەرکەوتووەکان نیشان دەدات ئەو هێزانەی مێژوویان پاراستووە و لە هەمان کاتدا ئامراز و شێوازی کارکردنیان لەگەڵ پێداویستییەکانی سەردەم گونجاندووە، توانیویانە بەردەوامی و کاریگەری خۆیان بپارێزن. بۆ حیزبی دێموکرات، ئەمە واتای ئەوەیە پاراستنی مافی نەتەوەیی و ناسنامەی کوردی دەبێت هاوشانی دامەزراوەسازی، دیپلۆماسی، میدیا، توێژینەوە و پەیوەندیی نێودەوڵەتی بڕوات. ئەمانە جێگرەوەی یەکتر نین، تەواوکەری یەکترن.

دووەم؛ حیزبی دێموکرات پێویستی بە پڕۆژەیەکی ڕوون بۆ داهاتووی ئێران هەیە. مێژووی هاوچەرخی ئێران نیشانی داوە کە قەیرانی دەسەڵات بەخۆی گۆڕان بەرهەم ناهێنێت، مەگەر ئەوەی هێزە جێگرەوەکان بتوانن وێنایەکی باوەڕپێکراو بۆ داهاتوو پێشکەش بکەن. بۆیە، داواکاریی مافی نەتەوەیی دەبێت لەنێو پڕۆژەیەکی فراوانتر بۆ دێموکراسی، دەوڵەتی یاسا، دابەشکردنی دادپەروەرانەی دەسەڵات و پاراستنی فرەیی نەتەوەیی و زمانی پێشکەش بکرێت.ئەو کاتە پرسی کورد لە چوارچێوەی بەرژەوەندیی گشتیی وڵاتیش مانا دەدۆزێتەوە.

سێیەم؛ یەکڕیزیی نیشتمانی دەبێت ببێتە بناغەی هەر ستراتیژییەکی داهاتوو. مێژووی بزووتنەوەی کورد بەردەوام نیشانی داوە کە زۆرێک لە هەلە مێژووییەکان بەهۆی ناکۆکیی نێوخۆییەوە لەدەست چوون. یەکڕیزی بەمانای یەکدەنگیی سیاسی نییە، بە مانای دروستکردنی هاوڕێیی لەسەر ئامانجە نیشتمانییە هاوبەشەکانە. هێزێک کە لە نێوخۆدا نەتوانێت هاوکارێتی و متمانە دروست بکات، لە دەرەوەش بە زەحمەت دەتوانێت هاوپشتیی درێژخایەن بەدەست بهێنێت.

چوارەم؛ سەرمایەی مرۆیی و نەوەی نوێ دەبێت لە ناوەندی ستراتیژیی داهاتوودا بن. ئەمڕۆ نەوەیەکی نوێ لە نێوخۆی کوردستان و دیاسپۆڕادا هەیە کە لە بواری زانکۆ، توێژینەوە، تەکنەلۆژیا، میدیا و پەیوەندیی نێودەوڵەتیدا ئەزموونی جیاوازی هەیە. ئەگەر ئەم توانایە بە شێوەیەکی ڕێکخراو لە خزمەتی پڕۆژەی نەتەوەییدا بەکار بهێنرێت، دەتوانێت هەم سەرمایەی فکری و هەم پشتگیریی نێودەوڵەتی بۆ پرسی کورد زیاد بکات.

دواشت: دیپلۆماسی دەبێت لە تاکتیکێکی وەرزی بگۆڕدرێت بۆ بەشێکی هەمیشەیی ستراتیژی. جیهانی ئەمڕۆ تەنها لە پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتان کورت نابێتەوە؛ پەرلەمانەکان، دامەزراوەکانی مافی مرۆڤ، زانکۆکان، ناوەندە توێژینەوەییەکان، میدیا و کۆمەڵگەی مەدەنی هەموویان بەشدارن لە دروستکردنی بڕیار و ڕای گشتی. لە هەمان کاتدا، دەبێت سنوورێکی ڕوون لەنێوان هاوکاری و وابەستەییدا بپارێزرێت، چونکە مێژووی کورد نیشانی داوە بەرژەوەندیی دەوڵەتان دەگۆڕێت، بەڵام بەرژەوەندیی نەتەوەیی دەبێت جێگیر بمێنێت.

د. قاسملوو، کوردبوون و ئێرانیبوون

✍️ د. مەجید حەقی

پرسیارێک کە تا ئێستا زۆر کەس کردوویانە و لێرە و لەوێش دەگوترێ دەکەمە دەروازەی کردنەوەی باسێک: دکتۆر قاسملوو کە بڕوای بە "دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستان" هەبوو و خۆی لە هەموو ئێرانییەک بە ئێرانیتر دەزانی، داخۆ ئەگەر ئەمڕۆ زیندوو بوایە، ئەم دروشمانەی ئێستای کوردەکانی ڕۆژهەڵات وەک فیدراڵیزم، داوای مافی دیاریکردنی چارەنووس و تەنانەت سەربەخۆیی بۆی قبووڵ دەکرا؟

وڵامەکەی ڕوونە: بەڵێ! چونکی بۆ دکتۆر قاسملوو پرسی نەتەوەیی پرسێکی "نەگۆڕ و ڕاوەستاو نەبوو، بگرە پرسێکی سیاسیی زیندوو و لە حاڵی گۆڕان و پەرەسەندنی بەردەوامدا بوو. قاسملوو ڕێبەرێکی ئاسۆبین بوو؛ مرۆڤێک نەبوو لە قاوغی دروشمێکی سەردەمی خۆیدا بمێنێتەوە، بەڵکوو بۆ دوارۆژ خاوەنی بەرنامە و پرۆژەی ستراتیژیی گەورەتر بوو.

"کوردستان و کورد"، تێزی دکتۆراکەی دکتۆر قاسملوو باشترین بەڵگە بۆ ئەوەیە. ئەم تێزە لە دەیەی ١٩٦٠دا نووسراوە؛ سەردەمێک کە جیهان لە گەرمەی شەڕی ساردا بوو و دکتۆر قاسملووش خۆی لە چێکۆسلۆڤاکیا دەژیا، وڵاتێکی سۆسیالیستیی سەر بە پەیمانی وەرشۆ و لەژێر هێژمۆنی و سێبەری توندی یەکیەتیی سۆڤیەتدا. لەو سەردەمەدا کە بلۆکبەندییەکان ڕێگەیان بە هیچ جۆرە گۆڕانکارییەک لە پێکهاتەی دەوڵەتاندا نەدەدا، قاسملوو لەو کتێبەدا پێشنیاری "کۆنفدراسیۆنی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست" دەکات، بە شێوەیەک کە فیدراسیۆنی کوردستان ببێتە بەشێک لەو یەکیەتییە گەورەیە؛ شتێک هاوشێوەی ئەم مۆدێلەی "یەکیەتیی ئورووپا"ی ئەمڕۆ. ئەمە پێمان دەڵێت کە لە ڕوانگەی تیۆریی پێکهاتەی دەسەڵاتەوە، قاسملوو هەر لەو سەردەمەوە لە سێبەری "خودموختاری" تێپەڕیبوو و لە ئاستی ستراتیژیدا بیری لە مۆدێلی باڵاتری وەک فیدراڵیزم و کۆنفدراسیۆن دەکردەوە.

لە زانستی سیاسیدا، خودموختاری مۆدێلێکی ناوەندتەوەرە کە تێیدا دەسەڵاتی سەرەکی لای ناوەندە و بەشێک لەو دەسەڵاتە بۆ گرووپێک -نەتەوەیی، ئایینی، ئیداری- جێ دەهێڵێت. بەڵام فیدراڵیزم و کۆنفدراسیۆن لەسەر بنەمای هاوبەشیی لە سەروەریدا بونیاد دەنرێن. قاسملوو چل ساڵ پێش گەشەکردنی ئەم چەمکانە لە ناوچەکەدا، لەو پێویستییەی گۆڕانی پێکهاتەی هێز گەیشتبوو و چارەسەریشی بۆی هەبوو.

دوای ئەوەی دکتۆر قاسملوو بوو بە سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستان، لە ماوەی ١٨ ساڵ سکرتێریی خۆیدا، ستراتیژیەتێکی پشتبەستوو بە "کۆنگرە بە کۆنگرە نوێگەرایی" لەنێو حیزبدا پەیڕەو کرد. لە ڕوانگەی تیۆریی پەرەسەندنی سیاسییەوە، حیزب و ڕێکخراوەکان ئەگەر توانای خۆگونجاندنیان لەگەڵ بارودۆخی سەردەمدا نەبێت، تووشی چەقبەستوویی و مەرگی سیاسی دەبن و قاسملوو ئەمەی باش دەزانی. گرنگترین هەنگاوی ئەو لەم قۆناغەدا ئەوە بوو حیزبی دێموکرات و پرسی کوردی لە حیزبی توودەی ئێران جیا کردەوە و سەربەخۆیی سیاسیی ئەو حیزبەی مسۆگەر کرد. ئەمە تەنیا گۆڕانکارییەکی تەشکیلاتی نەبوو، بگرە لە ڕووی تیۆرییەوە بەواتای جیاکردنەوەی پرسی کورد بوو لە پرسی گشتیی ئێران. ئەو سەلماندی کە پرسی نەتەوەیی کوردستان دۆسیەیەکی تایبەت و سەربەخۆیە و نابێت بکرێتە پاشکۆی کێشە نێوخۆییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی یان ناوەند.

هەر لەم ڕەوتی نوێگەرایییەدا، ئەو لە پێوەندی لەگەڵ دوارۆژی کوردستاندا پێشنیاری مۆدێلی "سۆسیالیزمی دێموکراتیک"ی کرد. کاتێک سەیری نامیلکەی "کورتەباسێک لەسەر سۆسیالیزمی دێموکراتیک" دەکەین، ئەو زۆر بە جوانی و وردی شی دەکاتەوە کە ئامانجی سەرەکیی ئەم کورتەباسە و ئەم مۆدێلە، لە بنەڕەتدا "ڕۆژهەڵاتی کوردستان"ە. ئەمەش نیشانەی ئەوە بوو کە ئەو پرۆژەیەکی تایبەت و سەربەخۆی بۆ بونیادنانی کۆمەڵگای داهاتووی کوردستان لە مێشکدا بوو.

پرسی کورد لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا گۆڕانکاریی زۆر گەورەی بەسەردا هاتووە. ئەو کاتەی کە دکتۆر قاسملوو ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکراتی دەکرد، جارێ پرسی نەتەوەیی بەم شێوەیەی ئەمڕۆ نەببووە پرسێکی جەماوەریی سەرانسەری لە ناو هەموو ماڵ و کۆڵانێکی کوردستاندا. ئەوکات و بەر لە قاسملووش، پرسی سیاسی و مافی دیاریکردنی چارەنووس، زیاتر پرسێکی پێوەندیدار بە ئێلیتی سیاسی، سەرکردە حیزبییەکان و کەمایەتییەکی بچووکی ڕۆشنبیری لە نێوخۆی بژاردەی کۆمەڵگەی کوردستان بوو. بەڵام دایناميزمی مێژوو نەوەستا.

ئێستا بارودۆخەکە بەتەواوی گۆڕاوە. پرسی کورد بە شێوەیەکی یەکسان و هاوتەریب لە هەموو بەشەکانی کوردستان گەشەی کردووە و بووەتە پرسێکی جەماوەریی قووڵ. کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە ڕووی وشیاریی نەتەوەییەوە گەیشتووەتە لووتکە. نموونەی هەرە بەرچاوی ئەم ڕاستییە، لە نەورۆزی خاکپۆشاندا (ساڵی ٢٧٢٥ی کوردیدا) خۆی نیشان دا؛ کاتێک کۆمەڵگەی کوردستان بە شێوازێکی بێوێنە، یەکگرتووانە و مەدەنی هاتنە مەیدان و نیشانیان دا کە بە شێوەیەکی گشتی خوازیاری دیاریکردنی چارەنووسی خۆیانن. کاتێک خواستێک لە چوارچێوەی ئێلیت دەردەچێت و دەبێتە خواستێکی جەماوەریی سەرانسەری، سەقفی داواکارییە سیاسییەکانیش بە شێوەیەکی لۆژیکی بەرز دەبێتەوە.

دکتۆر قاسملوو وەک ڕێبەرێکی لێهاتوو، هەمیشە پەیڕەوی لە ستراتیژیەتی "واقیعبینیی سیاسی" دەکرد. ئەو باش دەیزانی کە دروشمە سیاسییەکان ئامرازی جووڵەی سیاسین نەک دەقی پیرۆز و نەگۆڕ. ڕاستییە سیاسییەکان، هاوسەنگیی هێز، جیۆپۆلیتیک و دۆخی ئابووری و ناوچەیی و ناونەتەوەییەکان دەبنە هۆی ئەوەی کە دروشم و ئامانجی سیاسی بۆ چارەسەری پرسی کورد بەپێی سەردەم بگۆڕدرێن.

لە سەردەمی دکتۆر قاسملوودا، جیۆپۆلیتیکی ناوچەکە و جیهان ڕێگەی بە دروشمێکی گەورەتر لە خودموختاری نەدەدا. سیستەمی دووجەمسەری هۆشیار بوو لە پاراستنی سنوورەکان و ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانیش هیچ جۆرە خواستێکی نەتەوەیی قبووڵ نەدەکرد. بۆیە دروشمی "دێموکراسی بۆ ئێران" تاکە کلیل بوو بۆ کردنەوەی دەرگای گفتوگۆ و ناساندنی دۆسیەی کورد لە ئاستی نێودەوڵەتیدا. بەڵام ئەمڕۆ واقیعە جیۆپۆلیتیکییەکان گۆڕاون. پێگەی نێودەوڵەتیی کورد بەهێزتر بووە، دەوڵەتی ناوەندی لە ئێراندا شەرعیەتی نێوخۆیی و نێودەوڵەتیی لەدەست داوە، و لە سەرووی هەمووشیانەوە کۆمەڵگەی کوردستان لە قۆناغی نەتەوەبووندا پێ گەیشتووە. لە ژێر تیشکی ئەم گۆڕانکارییانەدا، گۆڕانی دروشمەکان بۆ فیدراڵیزم و سەربەخۆیی، نەک لادان نییە لە ڕێبازی قاسملوو، بگرە درێژکراوەی سروشتیی فیکری پوویای ئەوە.

بۆیە ئەمڕۆ دکتۆر قاسملوو زیندوو بوایە، نەک هەر نەیار یاخود دژبەری دروشمەکانی هاوچەرخی گەلەکەمان نەدەبوو، بەڵکوو بەهۆی پێگە ئەکادیمی، سیاسی و دیپلۆماسییە ناوازەکەی خۆیەوە، دەبووە یەکێک لە داڕێژەرانی سەرەکیی تیۆریی ڕزگاریخوازیی قۆناغی نەتەوەسازی و بەنەتەوەبوونی خەڵکی کوردستان. ئەو دەبووە ئەندازیاری چەسپاندنی مافی دیاریکردنی چارەنووسی گەلی کورد لە یاسا و کۆڕبەندە نێودەوڵەتییەکاندا. قاسملوو فێری کردین کە سیاسەت زانستی فێربوون و گۆڕانکارییە لەپێناو گەیشتن بە ڕزگاریی نەتەوایەتی، و ئەمڕۆش ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە شێوازێکی یەکگرتووانە لەسەر هەمان ڕێبازی پەرەسەندوو هەنگاو دەنێت.

پێشمەرگە؛ دیرۆکی خۆنەویستی و خۆڕاگری

ئەحمەد پالانی

پێشمەرگە دەزانن بۆ شکانی ترس و بەردەوامی خەبات، شەهادەتیش ڕوو دەدات، ئەوە هەڵبژاردنی مردن نییە، ئەنجامی تاڵی ئەو ڕێگایەیە بۆ پاراستنی ژیان و کەرامەتی مرۆڤەکان هەڵیان بژادووە. هەر بۆیە لای ئێمەی کورد، شەهید، فەلسەفەی کۆتایی نییە؛ سەرەتای ژیانێکی نوێی نەتەوەیە.

لە لاپەڕەکانی مێژووی مرۆڤایەتیدا هەندێک وشە هەن بە خوێنی ئەوانە نووسراون کە لەپێناو ڕزگاریی مرۆڤ و سەربەخۆیی گەلەکانیان، ژیانی خۆیان کردووە بە پردی تێپەڕینی نەوەکان بۆ داهاتوویەکی ئازاد. ئەو وشانە تەنیا دەربڕینی زمان نین، بەڵکوو ڕۆحی مێژوون؛ تەنیا زاراوە نین، بەڵکوو پەیمانن؛ تەنیا دەنگ نین، بەڵکوو هەناسەی مانەوەی نەتەوەکانن. لە نێو هەموو ئەو وشانەدشدا، وشەکانی ئازادی، بەرخۆدان، خەبات، پێشمەرگە و شەهیدان وەک هەتاو لە ئاسمانی بەرزی ویژداندا دەدرەوشێنەوە.

ئەم وشانە تەنیا هەر چەمکی سیاسی نین، بەڵکوو ناسنامەی ئەو نەتەوانەن ڕازی نەبوون کەرامەتی مرۆڤ لەژێر پێی ستەم و زۆرداری و داگیرکاریدا پێشێل بکرێت. هەر وشەیەکیان لە پشت خۆیدا کتێبخانەیەک لە قوربانی، هیوایەک لە ژیان و مێژوویەک لە بەرخۆدانی هەڵگرتووە.

کورد یەکێکە لەو نەتەوانەی مێژووی خۆی بە خوێن و فرمێسک، بە ئازار و هیوا، بە شەهید و پێشمەرگە نووسیوەتەوە. سەدان ساڵە کوردستان لەنێوان شاخ و دۆڵ، لەنێوان ئاگر و ئاسن، لەنێوان سێدارە و زیندان، لەژێر هەڕەشەی ئینکار و لەژێر بارودۆخی دابەشبووندا، تەنها یەک دەنگی بەرز کردووەتەوە، دەنگی مافی ژیانێکی ئازاد و سەربەرز.

ئەم دەنگە هەرگیز بانگەوازی شەڕ نەبووە، بەڵکوو بانگەوازی ژیان بووە. بانگەوازی ئەو مافەی کە هەر مرۆڤێک مافی هەیە بە ئازادی بیر بکاتەوە، بە زمانی دایکی بێتە گۆ، ناسنامەی خۆی بپارێزێت و لەسەر خاکی باوانی خۆی بە سەربەرزی بژی. بەڵام وەڵامی ئەو بانگەوازە، هەموو جارێک ئەنفال و جیهاد و قەڵاچۆکردن بووە، هەڵخستنی پەتی سێدارە و گرتن و هەزاران کارەساتی دڵتەزێنی تر کە مێژووی کوردستانیان بە خوێن سور کردووە. تازەترین کارەسات، بەردەوامیی جینایەتەکانی کۆماری ئیسلامییە بە شەهیدکردنی ژمارەیەک لە پێشمەرگەکانی حیزبی دیموکرات کە لەپێناو ئازادی و کەرامەتی نەتەوەکەیان، گیانی خۆیان بەخشی.

مێژوو بەڕوونی فێرمان دەکات کە هیچ دیکتاتۆرێک بە خۆشیی دڵ و بە دەستپێشخەری مافی نەتەوە بندەستەکانی نەداوە. هیچ داگیرکەرێک بە ویژدانی خۆی خاکی داگیرکراوی جێ نەهێشتووە، و هیچ دەسەڵاتێکی ستەمکار بە ئارەزووی خۆی زنجیری کۆیلایەتیی نەبڕیوە. هەموو ئەو گۆڕانکارییانەی ڕووخساری جیهانیان گۆڕیوە، لە هەناسەی مرۆڤە ئازاکان و لە ئیرادەی کەسانی وەک پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات سەرچاوەی گرتووە کە لە ساتی هەڵبژاردندا، کەرامەتی نەتەوەکەیان و ئازادیی مرۆڤایەتییان بە سەدان جار لە ئارامی و ئاسوودەیی کەسی خۆیان بەنرختر زانیوە.

بەڵام خەبات خۆ تەنیا هەر چەک و فیشەک نییە. ئەگەر چەک ڕووخساری خەبات بێت، ویژدان ڕۆحی خەباتە. خەبات، پێش هەر شتێک، هەڵوێستێکی ئەخلاقی و مرۆییە؛ ڕاوەستانە دژی ستەم، نەک تەنیا بۆ پاراستنی خۆت، بەڵکو بۆ پاراستنی مافی ئەوانەی کە دەنگیان کپ کراوە، مافی ئەوانەی لە ترسی سێدارە ناتوانن قسە بکەن، و هیوا بۆ ئەوانەی لە تاریکیی دیکتاتۆریدا چاوەڕوانی تیشک و ڕووناکی دەکەن.

زۆر جار خەبات دەبێ بە قەڵەم و لە هزر و فەلسەفەدا دەردەکەوێ، هەندێک جار بە زمانی ڕاستگۆیی و ڕێکخستن و وشیاری نەتەوەیی دێتە مەیدان، بەڵام کاتێک هەموو دەرگاکانی ئاشتی و گفتوگۆ دادەخرێن و گوللە شوێنی وشە دەگرێتەوە، لە وەها کاتێکدا پێشمەرگە و بەرگریی چەکداری دەبێتە ناچارییەکی مێژوویی، نە هەڵبژاردنێکی خوازراو.

لە فەرهەنگی سیاسی و نەتەوەیی کورددا، پێشمەرگە تەنیا ناونیشانی هێزێکی چەکدار نییە، پێشمەرگە ناوی قوتابخانەی ویژدانە. قوتابخانەیەک کە وانەی فیداکاری، خۆبەخشین، ڕێزگرتن لە مرۆڤ و نیشتمانپەروەریمان فێر دەکات. پێشمەرگەی ڕاستەقینە، پێش ئەوەی فێری بەکارهێنانی چەک بێت، فێری پاراستنی مرۆڤبوون دەبێت. دەزانێت چەک دەتوانێت دەست بەهێز بکات، بەڵام ئەوە تەنیا ویژدانە پاکەکانن کە دەتوانن دادپەروەری بپارێزن و ڕێز بۆ ئازادیی هەمووان دابنێن.

فەلسەفەی پێشمەرگە، فەلسەفەی مردن نییە، فەلسەفەی ژیانە. هیچ پێشمەرگەیەک بە ئارەزووی شەهیدبوون ناچێتە سەنگەر. ئارەزووی ئەو زاتە پیرۆزە ئەوەیە بە سەربەرزی بژی، بگەڕێتەوە بۆ باوەشی دایک، بۆ لای خێزان، بۆ گوند و شارەکەی؛ بۆ ئەوی منداڵانی نەتەوەکەی لە سێبەری ئازادی، دادپەروەری و ئاشتیدا گەورە ببن. ئەگەر چی دەزانن بۆ شکانی ترس و بەردەوامی خەبات، شەهادەتیش ڕوو دەدات، ئەوە هەڵبژاردنی مردن نییە، ئەنجامی تاڵی ئەو ڕێگایەیە بۆ پاراستنی ژیان و کەرامەتی مرۆڤەکان هەڵیان بژادووە. هەر بۆیە لای ئیمەی کورد، شەهید، فەلسەفەی کۆتایی نییە؛ سەرەتای ژیانێکی نوێی نەتەوەیە. خوێنی شەهید ئەو ڕەنگە سوورە پیرۆزەیە کە لاپەڕەکانی مێژووی پێ دەنووسرێن و تا مانەوە هەیە، ناوی ئەوانەی بۆ ئازادی ژیاون و بۆ کەرامەتی مرۆڤ شەهید بوون، وەک چرایەکی هەمیشەیی، ڕێگای نەوەکان ڕووناک دەکاتەوە.

قوربانی نرخی ئازادییە

جێگای سەرسوڕمانە کە لە زۆر بارودۆخدا، کاتێک نەتەوەیەک لەژێر هێرشی داگیرکاری و چەوساندنەوە دەناڵێنێت، هەندێک دەنگ زیاتر لەوەی تیری ڕەخنەکانیان بەرەو ڕووی دەسەڵاتی ستەمکار بڕوات، ئاراستەی حیزبی دیموکرات و ئەوانە دەکەن کە لە پێشەوەی بەرخۆدان وەستاون و لە سەنگەری کەرامەت و ئازادیدا پارێزەری شەرەفی نەتەوەکەیانن.

ئەگەر پێشمەرگە لە مەیدانی بەرخۆدان ئامادە نەبێت، دەنگی گلەیی بەرز دەبێتەوە کە بۆچی دەنگی خەبات بێدەنگ بووە؟ بۆچی هیچ کەس بەرگری ناکات؟ بەڵام هەر کاتێک هەمان پێشمەرگە بە خوێنی خۆی سنووری کەرامەت و ئازادی دەنووسێتەوە، هەر ئەو دەنگانە دەڵێن، بۆچی شەهید دەبن؟ بۆچی خوێن دەڕژێت؟

ئەم دوودڵییە، زیاتر لەوەی ڕەخنەیەکی زانستی و ئەخلاقی بێت، نیشانەی تێنەگەیشتنە لە بنەماکانی خەباتی ڕزگاریخوازی. چونکە خەبات دژی دیکتاتۆری و داگیرکاری، بەداخەوە، هەرگیز بەبێ نرخ و قوربانی سەر ناکەوێت. مێژووی مرۆڤایەتی وەک دادوەرێکی بێلایەن شایەتی دەدات کە هیچ گەلێک بەبێ زامداری، بەبێ بەندکران، بەبێ خوێن و بەبێ شەهید، نەگەیوەتە ئازادی و سەربەخۆیی. ئازادی هەمیشە بەهای دەوێ و ئەو نرخە زۆرجار خوێنی باشترین کوڕ و کچانی نەتەوەکەمان بووە و دەبێ.

لە فەلسەفەی خەباتی ڕزگاریخوازیدا، یەکێک لە پیرۆزترین بنەماکانی دادپەروەری ئەوەیە شوێنی تاوانبار و قوربانی تێکەڵ نەکرێت. تاوانبار ئەو دەسەڵاتەیە زمانێک قەدەغە دەکات، ناسنامەی نەتەوەیەک دەسڕێتەوە، پەتی سێدارە هەڵدەخا، مرۆڤە ئازادەکان ڕاپێچی زیندان دەکات، و وەڵامی داواکاریی ئازادی گەلان بە گوللە، ئەشکەنجە و کوشتن دەداتەوە.

پێشمەرگە هۆکاری شەڕ نییە؛ وەڵامی شەڕە. هۆکاری خوێنڕشتن نییە؛ بەڵکوو بەرهەمی ئەو سیستەمەیە کە بونیادی خۆی لەسەر ستەم، زۆرداری، ئینکار و داگیرکاری دامەزراندووە. ئەگەر ستەم نەبێت، هۆکاری هەڵگرتنی چەکیش نامێنێت؛ ئەگەر داگیرکاری کۆتایی پێ بێت، بەرخۆدانیش دەبێتە مێژوو.

بۆیە ئەو ڕەخنەیەی سەرچاوەی ستەم لەبیر دەکات و تەنیا لەسەر بەرگری و بەرخۆدان دەوەستێت، بەئەنقەست یان بێئەنقەست، لە ئەنجامدا دەبێتە هاودەنگی گوتاری داگیرکەر. دادپەروەری ئەوە نییە هەمووان بە یەک چاو ببینرێن، دادپەروەری ئەوەیە هەر کەس بەپێی بەرپرسیارێتیی خۆی لێپرسینەوەی لێ بکرێت. ئەوەی دەستی بۆ چەک و گوللە بۆ کوشتنی ئازادی بردووە، هەرگیز لەگەڵ ئەوەی گیانی خۆی بۆ پاراستنی ئازادی داناوە یەکسان نییە.

ئەمنیش ڕۆژگارێک پێشمەرگە بووم. ساڵانێک لە سەنگەری بەرگریی نەتەوایەتی، دێموکراسی و کەرامەتی کوردستاندا ژیاوم، و دەزانم قورسایی ئەو بارەی لەسەر شانی پێشمەرگەیە چییە. دەزانم شەونەخونی یانی چی؛ چاوەڕوانیی هێرشی دوژمن چییە، و دڵەڕاوکێی ئەو ساتانەی هاوڕێیەکت لە تەنیشتتە و نازانیت سبەینێ لەگەڵت دەبێت یان نا، چەند قورسە!

پێشمەرگە هەموو ڕۆژێک بە چاوانی لە مەرگ دەڕوانێت، بەڵام هەموو بەیانییەک بە هیوای ژیان هەڵدەستێتەوە، ئەو عاشقی ژیانە، نە عاشقی مردن. ئەو دڵی بۆ گەڕانەوە بۆ باوەشی دایکی لێ دەدا، بۆ ماچی منداڵەکانی، بۆ دەستی باوک، بۆ چاوەکانی هاوسەر، بۆ گوند و شار و کێڵگە و چیاکانی نیشتمان وەک پەروانە دەسووتێ. چەکی ئەو پەیمانی مردن نییە؛ بەڵکوو سوێندی پاراستنی ژیان و شەرەفی مرۆڤە.

ئەگەر پێشمەرگە لەم ڕێگایەدا شەهید دەبێت، ئەوە هەڵبژاردنی مردن نییە؛ ناچاریی بەرگرییە لە ژیان. شەهید، مرۆڤێکە بۆ ئەوەی خەڵکی تر بژین، خۆی ڕووبەڕووی مەرگ دەبێتەوە. بۆیە شەهید فەلسەفەی مردن نییە، فەلسەفەی ژیانە. ژیانێک کە بە ئازادی جوان دەبێت.

ئەو نەتەوەیەی قوربانیدانی ڕۆڵەکانی خۆی لەبیر بکات، مێژووی خۆیشی لەبیر کردووە، و ئەو گەلەی مێژووی خۆی لەبیر بکات، داهاتوویشی لەدەست دەدات. بۆیە ڕێزگرتن لە پێشمەرگە و شەهیدان، تەنها ڕێزگرتن لە تاکەکەسێک نییە، ڕێزگرتنە لە مانای ئازادی، لە کەرامەتی مرۆڤ، و لە مافی نەتەوە بۆ ژیانێکی ئازاد و سەربەرز.

مێژوویەکی زیندوو لە دیپلۆماسیی مۆدێرن؛

د. قاسملوو چۆن دۆزی کوردی لە شاخەوە گواستەوە بۆ ناوەندە بڕیاردەرەکانی جیهان؟

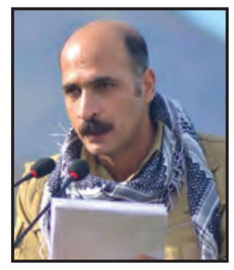

شەماڵ تەرغیبی

پێشەکی: گۆڕینی پارادایمی خەبات بۆ چەندین دەیە، ناسنامەی سیاسیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا بە پلان و پیلانی زلهێزە ناوچەییەکان و تا ڕادەیەکیش زلهێزە بانناوچەییەکان لە چوارچێوەی "یاخیبوونی نێوخۆیی" یان "قەیرانی ئەمنیی دەوڵەتە سەروەرەکاندا" قەتیس خرابوو. گوتاری باڵادەست یان زاڵی خەبات، زیاتر زمانێکی چەکداری، ناوخۆیی و سنووردار بوو بەو جوگرافیایەی کە شەڕەکەی تێدا بەڕێوە دەچوو؛ بەڵام لە نیوەی دووەمی سەدەی بیستەمدا، دەرکەوتنی د. عەبدولڕەحمان قاسملوو وەک سەرکردە و ڕێبەرێکی ئەکادیمیست، پارادایمی خەباتی کوردی لە ڕەهەندێکی نەریتی و لاسایکەرانەوە گۆڕی بۆ پرۆسەیەکی دینامیکی نوێ کە ئەمڕۆ لە زانستی سیاسیدا پێی دەگوترێت "بەنێودەوڵەتیکردنی دۆز".

د. قاسملوو تێگەیشت کە لوولەی تفەنگەکان بەبێ زمانی دیپلۆماسی و گوتاری هاوچەرخ ناتوانن شەرعییەتی نێودەوڵەتی بەدەست بهێنن. ئەم نووسینە شیکارییەکی ڕۆژنامەوانییە لەسەر ستراتیژیی دیپلۆماسیی ئەو ڕێبەرە مەزنە و ڕەنگدانەوەی میراتەکەی لەسەر هاوکێشەکانی ئێستای کوردستان، بە سەرنجخستنە سەر هەرێمی کوردستانی باشوور.

١. قوتابخانەی قاسملوو؛

دۆزی کورد بە زمانی جیهانی کاتێک د. قاسملوو لە حەفتاکان و هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا سەرکردایەتیی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی دەکرد، جیهان لەناو جەرگەی شەڕی سارد و ململانێی بلۆکی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوادا بوو. لەو سەردەمەدا، زۆربەی بزووتنەوە چەپ و شۆڕشگێڕەکان زمانی دروشمە ڕادیکاڵەکانیان بەکاردەهێنا، بەڵام د. قاسملوو بەهۆی پاشخانە ئەکادیمی و زانستییەکەی لە بواری ئابووریدا لە پراگ، زمانێکی جیاوازی دۆزییەوە کە دەتوانین ناوی بنێین: "زمانی گشتگیر".

ئەو پرسی کوردی لە داواکارییەکی عەشیرەیی یان لۆکاڵییەوە گۆڕی بۆ چەمکگەلێک کە مێشکی مرۆڤی ڕۆژئاوایی و ناوەندە دێموکراتەکانی دەبزووت؛ چەمکگەلێکی وەک: دێموکراسی، مافەکانی مرۆڤ و مافی دیاریکردنی چارەنووس.

دروشمی مێژوویییەکەی ئەو، واتە "دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستان"، تەنیا دروشمێکی نێوخۆیی نەبوو، بەڵکوو پەیامێک بوو بۆ جیهانی دەرەوە کە کورد پرۆژەیەکی سیاسیی مۆدێرنی پێیە بۆ پێکەوەژیان و دێموکراتیککردنی ناوچەکە، نەک پارچەپارچەکردنی وڵاتان لەسەر بنەمای نەتەوەیی توندڕەو.

٢. پێشەنگایەتیی مێژوویی: یەکەمین پردی دیپلۆماسی نێوان شاخ و ئۆرووپا؛

شیکارییە مێژووییەکان دەیسەلمێنن کە دوکتور قاسملوو یەکەمین سەرکردەی کورد بوو کە توانی ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان، کەسایەتییە سیاسییە بڕیاردەرەکان و ڕۆژنامەنووسە ناودارەکانی جیهان لەگەڵ دۆزی کورد ئاشنا بکات؛ هەم لە ڕۆژهەڵات و هەم لە باشووری کوردستان. ئەو هەر لۆبیی تەنیا بۆ یەک پارچە نەدەکرد، بەڵکوو دۆسیەی کوردی وەک یەکەیەکی نەتەوەیی و مرۆیی دەگەیاندە ناوەندەکانی ئەورووپا.

ستراتیژیی د. قاسملوو بۆ ئەم بەنێودەوڵەتیکردنە لەسەر سێ تەوەری سەرەکی کاری دەکرد:

– دیپلۆماسیی حیزبی و دەروازەی ئەنتەرناسیۆنال سۆسیالیست:

دوکتور قاسملوو وەک یەکەمین سەرکردەی کورد توانی حیزبی دێموکرات بکاتە ئەندام لە ڕێکخراوی جیهانیی "ئەنتەرناسیۆنال سۆسیالیست". ئەمە وەرچەرخانێکی مێژوویی بوو، چونکە لە ڕێگەی ئەم دەروازەیەوە، نەک هەر حیزبەکەی خۆی، بەڵکوو لە قۆناغەکانی دواتریشدا ڕێگەی خۆش کرد بۆ ناساندن و بەئەندامبوونی باقی هێزە سیاسییەکانی تری کوردستان (بەتایبەت لە باشووری کوردستان) لەم ناوەندە جیهانییە گەورەیەدا. ئەم هەنگاوە ناسنامەیەکی فەرمی بە پارتە کوردییەکان بەخشی لە جیهانی سۆسیال دێموکراتی نێودەوڵەتیدا.

– بەکارهێنانی میدیای نێودەوڵەتی:

قاسملوو بەهۆی لێهاتوویی لە قسەکردن بە چەندین زمانی زیندوو (وەک فەڕەنسی، ئینگلیزی، چێکی، عەرەبی و فارسی)، دەبووە جێی سەرنجی ڕۆژنامەنووسانی بیانی و دیمانەکانی لەگەڵ میدیا گەورەکانی وەک "لومۆند" و "بی بی سی" هاوکاری سەرەکی بوون لە تێکشکاندنی گۆشەگیریی میدیایی کورد.

– بونیادنانی "هێزی نەرم":

دوکتور قاسملوو وەک دیپلۆماتکارێکی بلیمەت و زانایەکی ڕووناکبیر، پێشەنگ بوو لە ناساندن و بەکارهێنانی چەمکی "هێزی نەرم" لە مێژووی هاوچەرخی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستاندا. ئەو لەو باوەڕەدا بوو کە چەکی پێشمەرگە لە کاتێکدا دەتوانێت بەرزترین کارایی هەبێت کە لە پشتەوە پاڵپشتییەکی فیکری، کولتووری و دێموکراتیکی لەگەڵ بێت. لەم سۆنگەیەوە، د. قاسملوو لە گشت کۆڕ و کۆبوونەوە نێودەوڵەتییەکان و لە دیدارەکانیدا لەگەڵ میدیا و سەرکردەکانی جیهان، هەمیشە جەختی لەسەر وێنەی شارستانی، مێژووی پڕ لە لێبووردەیی و گوتاری ئاشتیخوازانەی گەلی کورد دەکردەوە. ئەو بە لێهاتوویی خۆی توانی ئەو چەواشەکارییە ڕەش و تەمومژاوییە بشکێنێت کە داگیرکەران دەیانویست لە خەباتی ڕەوای کوردی بدەن. بەکارهێنانی ئەم هێزە نەرمە و پێشکەشکردنی دروشمی پێشکەوتنخوازانەی وەک "دێموکراسی بۆ ئێران و ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان"، دوکتور قاسملوو توانی هاودەنگییەکی بەرفراوانی نێودەوڵەتی لە ئاستی ڕای گشتیی ئەورووپا و جیهاندا بۆ دۆزی ڕەوای گەلەکەمان ڕابکێشێت و ناوی پێشمەرگە وەک پارێزەری ئاشتی و مرۆڤایەتی لە مێژوودا تۆمار بکات.

٣. گواستنەوەی پێوەندیی شەخسی بۆ تۆڕی پاڵپشتی

کارامەیی د. قاسملوو لەوەدا بوو کە توانی پەیوەندییە شەخسی و دیپلۆماتییەکانی بکاتە هێزێکی دینامیک بۆ پشتگیریکردنی کورد. لە ڕێگەی گوتارە ڕوون و مرۆڤدۆستانەکەیەوە، چەندین کەسایەتی و ڕێکخراوی گەورە بوونە دەنگی ڕەوای کورد لە جیهاندا، وەک:

* خاتوو دانیال میتێران، هاوسەری سەرۆککۆماری پێشووی فەڕەنسا، کە لە ڕێگەی پەیوەندیی فیکری و دۆستایەتیی قووڵی لەگەڵ د. قاسملوودا، بووە پاڵپشتێکی سەرەکی بۆ پرسی کورد.

* بێرنارد کۆشنەر، پزیشک و سیاسەتمەداری ناوداری فەڕەنسی و یەکێک لە دامەزرێنەرانی ڕێکخراوی "پزیشکانی بێ سنوور" کە دواتر بووە وەزیری دەرەوەی فەڕەنسا. ئەو لەژێر کاریگەریی ئەندێشە و کەسایەتیی د. قاسملوودا، چەندین جار سەردانی کوردستان (هەم باشوور و هەم ڕۆژهەڵات)ی کرد بۆ گەیاندنی هاوکاریی پزیشکی و گەیاندنی دەنگی کورد بە جیهان.

* کریس کۆچێرا و هاوسەرەکەی، ڕۆژنامەنووس، وێنەگر و مێژوونووسە بەناوبانگە فەڕەنسییەکان، کە لە ڕێگەی د. قاسملووەوە ئاشنای جوگرافیای شۆڕش بوون و کتێب و ڕاپۆرتە مێژووییەکانیان بوونە سەرچاوەی سەرەکی بۆ ناساندنی کێشەی کورد بە ڕۆژئاوا.

* د. بێرنارد گرانژۆن، سەرۆکی پێشووی ڕێکخراوی "پزیشکانی جیهان" کە ئەویش پاڵپشتێکی مرۆیی و میدیایی گەورەی بۆ بزووتنەوەی کورد دابین کرد.

* دەیان کەسایەتیی سیاسی، ئاکادیمی، نووسەر و ڕۆژنامەنووسی دیکە.

٤. هەرێمی کوردستان؛ بەرهەمی لۆبیکردن و قەڵغانی نێودەوڵەتی

گرنگترین و کۆنکرێتترین ڕەنگدانەوەی هەوڵە دیپلۆماتییەکانی د. قاسملوو، لە دروستبوون و پاراستنی قەوارەی سیاسیی هەرێمی کوردستانی عێراقدا دەردەکەوێت. کاتێک لە ساڵی ١٩٩١دا، ڕاپەڕینی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کۆڕەوی ملیۆنی لێ کەوتەوە و هەڕەشەی ژێنۆسایدی دووبارەی ڕێژیمی بەعسی هاتە سەر، ئەو تۆوەی کە قاسملوو لە تۆڕە دیپلۆماتییەکەیدا چاندبووی، بەرهەمی هێنا.

خاتوو دانیال میتێران، بەهۆی ئەو کاریگەرییە مێژووییەی لەسەری بوو، بووە داینەمۆی لۆبیکردن لە پاریس و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا. ئەو هاوسەرەکەی (فرانسوا میتێران)، حکوومەتی فەڕەنسا و ئەمریکای ڕاکێشا نێو هاوکێشەکەوە. دەرئەنجامی ئەم لۆبیکردنە چڕە، دەرچوونی بڕیاری ژمارە ٦٨٨ی شوورای ئەمنییەتی نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕاگرتنی هێرشەکان و ڕاگەیاندنی "ناوچەی دژەفڕین" (No-Fly Zone) بوو لە بەهاری ١٩٩١دا.

ئەم پێشینە دیپلۆماتییە بوو کە قەڵغانێکی نێودەوڵەتیی بۆ کورد دابین کرد و ڕێگەی خۆش کرد بۆ دامەزراندنی پەرلەمان، حکوومەت و قەوارەی فەرمیی هەرێمی کوردستان. سەرکردە مێژووییەکانی باشووری کوردستان، وەک مام جەلال و کاک مەسعود بارزانی، توانیان لەسەر هەمان پێشینە و پشتبەستن بەو متمانە و پێگەیەی کە پێشتر لە ئەنتەرناسیۆنال سۆسیالیست و ناوەندە ئورووپاییەکاندا کرابووەوە، پێگەی فەرمی و دیپلۆماتیی هەرێمی کوردستانی ئێستا لە جیهاندا بچەسپێنن.

٥. کاریگەریی میراتی قاسملوو لەسەر بارودۆخی ئێستای کوردستان

ئەگەر ئەمڕۆ سەیری نەخشەی ڕەوشی سیاسیی کوردستان بکەین، شوێنپەنجەی فیکری و ستراتیژیی د. قاسملوو بە ڕوونی بەدی دەکرێت. ئەو بنەمایەی کە ئەو دایڕشت، وای کرد کە نەوەکانی دوای ئەو تێبگەن کە هێزی چەکدار تەنیا کاتێک کاریگەرە کە لە خزمەت گوتارێکی سیاسیی ڕووندا بێت.

لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، گوتاری ئێستای هێزە سیاسییەکان و تەنانەت ناڕەزایەتییە مەدەنییەکانی وەک ڕاپەڕینی "ژن، ژیان، ئازادی" کە لەو پانتاییە جوگرافیاییەیەوە سەری هەڵدا، ڕەنگدانەوەی ئەو بنەما مەدەنی و دێموکراتییانەیە کە قوتابخانەی قاسملوو ساڵانێک کاری لەسەر کردووە. کورد لە ئێستادا لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی وەک ئەکتەرێک دەبینرێت کە داوای مافە گشتگیرەکانی دەکات، ئەمەش ڕاستەوخۆ دەگەڕێتەوە بۆ ئەو زمانە جیهانییەی کە دوکتور قاسملوو داهێنەری بوو لە بەستنەوەی پرسی نەتەوەیی بە دێموکراسییەوە.

٦. وانەکانی داهاتوو؛ پێویستیی نەوەی نوێ بە میتۆدی فکریی قاسملوو

لەم قۆناغە هەستیار و ئاڵۆزەی ئێستای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، پرسیارە گەورەکە ئەوەیە: نەوەی نوێ و سیاسییەکانی ئەمڕۆی کوردستان چۆن دەبێت بڕواننە کەسایەتی، تێکۆشان و هەوڵە دیپلۆماتییەکانی د. قاسملوو؟ وەڵامەکە لە یەک چەمکدا کورت دەبێتەوە: پێویستیی بەجێهێشتنی ڕوانگەی سۆزداری و بازدان بەرەو "میتۆدی فکریی عەقڵانی".

لێرەدا نموونەیەکی مێژوویی لەسەر زاری کەسایەتییەکی سیاسیی باشووری کوردستان دەهێنینەوە کە میتۆدی فکریی عەقڵانیی د. قاسملوو زیاتر دەردەخات: عیماد ئەحمەد، سیاسەتمەداری کورد و جێگری سەرۆکوەزیرانی هەرێمی کوردستان لە کابینەی پێنجەم و حەوتمی حکوومەتی هەرێمی کوردستان و ئەندامی مەکتەبی سیاسیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، لە بیرەوەرییەکیدا کە لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێدا بڵاوکراوەتەوە، باسی بلیمەتیی د. قاسملووی ڕێبەر دەکات و دەڵێت:

"ئەم دۆخەی ئێستای کوردستان و عێراق پێیدا گوزەر دەکات، یادەوەرییەکی جوانی ڕۆژانی شاخ و حیکمەتێکی سەرکردەی ژیر و لێوەشاوە، د. قاسملووی بیرخستمەوە کە پێموایە بۆ ئەم هەلومەرجەی ئێستامان هەر ڕاستە.

ساڵی ١٩٨٤ لێپرسراوی کەرتی ڕێکخستنی خانەقین بووم، لە هاوینی هەمان ساڵ لە دێی حەسەن مەحەی گەرمیان، لەگەڵ کاک ئازاد هەورامی و چەند پێشمەرگەیەک بە ئۆتۆمبێلەکەی کاک ئازاد بە جادەی سەرەکیی کەلار، کفری، دووز، سەنگاو، قەرەداغ، دوکان، سورداش، مێرگەپان، وەڕێ کەوتین بۆ بەشداریکردن لە کۆنفرانسی سێیەمی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان کە لە هەواری کانی سێوی مێرگەپان لە بناری پیرەمەگرون بەسترا. ئێوارەیەکی درەنگ بوو گەیشتینە مێرگەپان.

دروشمە سەرەکییەکانی کۆنفرانسەکە بریتی بوون لە (ئەی کرێکاران و گەلانی زۆرلێکراوی جیهان یەکگرن)، (بەرەو بەهێزکردنی کۆمەڵە لە کۆڕی خەباتی چینایەتی)، (بەرەو چەسپاندنی پرەنسیپەکانی ڕێکخستن) و بە ئارمە ناسراوەکەی چەپ (چەکوش و داس) شوێنەکەیان ڕازاندبووەوە.

ڕۆژی یەکەمی کۆنفرانس، سکرتێری کۆمەڵەی ئێران و سکرتێری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ئامادە بوون. کۆنفرانسەکە لە سەروبەندێکدا ڕێک خرابوو کە گفتوگۆی نێوان ڕێژیم و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەهۆی مەسەلەی کەرکووک و خانەقین و دەستوەردانی دەوروبەر لە لێواری تێکچووندا بوو.

لە کۆنفرانسەکەدا، دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو بە زمانە شیرین و پاراوەکەی، وتەیەکی پێشکەش کرد؛ بەشێکی قسەکانی تەرخان کرابوو بۆ گرنگیی بەردەوامبوونی گفتوگۆی نێوان ڕێژیم و یەکیەتی کە خۆی ئەندازیارەکەی بوو. دوکتور قاسملوو بۆ پشتیوانی لە دید و بۆچوونەکانی خۆی نموونەیەکی یەکجار سەرنجڕاکێشی هێنایەوە و گوتی ئەگەر یەکێک قەرزداری ئێوە بوو بە ١٠٠ دینار، حاڵی حازر و لەم هەلومەرجەدا تەنیا ٧٠ دیناری دەداتەوە، لۆژیک وایە وەریبگری و دوای ئەوە داوای ٣٠ دینارەکەی دیکە بکەی، نەک بڵێی یان ١٠٠ دینارەکە یان هیچ! ئەم نموونەیەی دوکتور قاسملوو کە ٤٠ ساڵ لەمەوبەر بووە، ئەوەندە ڕاست و دروستە بۆ هەموو زەمان و مەکانێک دەشێت، بەتایبەتی بۆ هەلومەرجی ئەمڕۆی هەرێمی کوردستان کە پێموایە ئێستاش گوێ لە دوکتور قاسملوو بگرین هەرگیز درەنگ نییە؛ چونکە ئێستاش هیچ لۆژیکێک نییە کوردستان بخەینە نێو گێروگازی یان هەمووی یان هیچ(١)."

سیاسییەکانی ئەمڕۆی کوردستان دەبێت لەوە تێبگەن قاسملوو تەنیا ناوێک نییە بۆ ستایشکردن یان بەستنی مەراسیمی یادکردنەوە، بەڵکوو ئەو خاوەنی "میتۆدێکی زانستی" بوو لە خوێندنەوەی هاوسەنگیی هێزەکاندا. وانەی سەرەکی بۆ نەوەی هاوچەرخ ئەوەیە لە جیهانی فرەجەمسەری و تەکنەلۆژیای ئێستادا، "هاوارکردن و نیشاندانی مەزلوومییەت" بە تەنیا بەس نییە بۆ ڕاکێشانی لایەنگریی نێودەوڵەتی. میتۆدی قاسملوو فێری نەوەی نوێ دەکات کە چۆن کێشەی نەتەوەیی کورد ببەسترێتەوە بە بەرژەوەندییە هاوبەشە ئابووری، ستراتیژی و ئەمنییەکانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییەوە.

سیاسەتی کوردی لە ئێستادا، زیاتر لە هەمیشە پێویستی بەو دووربینییە هەیە کە قاسملوو پێش چەندین دەیە پەیڕەوی دەکرد؛ واتە بونیادنانی دامەزراوەی دێموکراسی لە ناوخۆدا و زمانێکی مۆدێرن و یەکگرتوو لە دەرەوەدا. متمانەبوون بە پرۆسەی دیالۆگ، بەهێزکردنی کەرەستەکانی هێزی نەرم (وەک میدیا، توێژینەوەی ئەکادیمی و دیپلۆماسیی گشتی)، و پەروەردەکردنی کادری لێهاتوو کە بتوانن بە زمانی عەقڵییەتی ڕۆژئاوایی و جیهانی قسە بکەن، گرنگترین وانەکانن کە سیاسییەکانی ئێستا دەبێت لە قوتابخانەی قاسملووەوە وەریبگرن بۆ باشترکردن و چەسپاندنی پێگەی کورد لە هاوکێشە نوێیەکانی جیهاندا.

دەرئەنجام؛ میراتێک کە لە بن نایەت

دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو، نەک هەر ڕێبەرێکی حیزبی، بەڵکوو تەلارسازێکی گەورەی ئەندازیاریی دیپلۆماسیی کوردی بوو. تێگەیاندنی جیهان لەوەی کە کورد نەتەوەیەکی خاوەن پرۆژەی عەقڵانی و دێموکراتە، گەورەترین دەستکەوتی ئەو بوو. ئەزموونی مانەوەی ئێستای قەوارەی هەرێمی کوردستان و نەمانی گۆشەگیریی سیاسی لەسەر پارچەکانی تری کوردستان، بەشێکی زۆری قەرزارباری ئەو بناگە پتەوەیە کە قاسملوو و دۆستە نێودەوڵەتییەکانی لە سەدەی ڕابردوودا دایانڕشت. میراتی ئەو پێمان دەڵێت: سەرکەوتنی ڕاستەقینە لە هاوسەنگیی نێوان هێزی مەیدانی و لێهاتوویی دیپلۆماتیکدا دێتە دی.

***

١) -https://knwe.org/KU/ArticleDe
tails/4551

هەڵکشانی نرخەکان و دیالێکتیکی دەسەڵات

ئەمیر سوڵتانی

هەڵاوسان، بە واتای بەرزبوونەوەی بەردەوامی ئاستی گشتیی نرخەکان، تەنیا دیاردەیەکی دارایی یان ژمێریاری نییە. لە سیستمی ڕێژیمێکی دەسەڵاتخواز و داخراوی وەک کۆماری ئیسلامیی ئێراندا، هەڵاوسان بووەتە نیشانەیەکی ڕوون بۆ تێکچوونی پەیوەندیی نێوان دەوڵەت و کۆمەڵگەی ئێران، نەبوونی متمانە بە ناوەند و پێکهاتەی دەزگاکانی ڕێژیم، شکستهێنانی دامەزراوەکان و بەکارهێنانی ئابووری وەک ئامرازێک بۆ مانەوەی دەسەڵاتی سیاسی ڕێژیمێک کە هیچ بەهایەکی بۆ پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکانی نێوخۆی ئێران نییە. واتە قەیرانی نرخەکان نابێت تەنیا وەک ئەنجامی هەڵەیەکی تەکنیکی لە سیاسەتی دارایی ڕێژیم سەیر بکرێت، بەڵکوو پێویستە وەک بەرهەمی پێکهاتەیەکی سیاسی، ئەمنی و ئیدیۆلۆژیکی توندڕەوانە لێک بدرێتەوە کە لە ماوەی چەند دەیەدا ئابووریی ئێرانی بە بارمتە گرتووە.

لە وڵاتێکی وەک ئێراندا، کە نرخەکانی خۆراک، دەرمان، خانووبەرە، سووتەمەنی و پێداویستییە بنەڕەتییەکان بە شێوەیەکی چاوەڕ خێرا هەڵدەکشێن، هەڵاوسان لە ئاستی کێشەی بازاڕ دەردەچێت و دەبێتە پرسی ژیان و مانەوەی چینە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگە. کاتێک خێزانێک ناتوانێت بە مووچە یان داهاتی مانگانەی خۆی تێچووی خۆراک، کرێی خانوو و دەرمانی منداڵەکانی دابین بکات، ئەوە ئیتر تەنیا ناکارامەیی ئابووری نییە، بەڵکوو شکستە لە ئاستی بەرپرسیارێتی سیاسی و ئەخلاقیی دەوڵەتدا. لەم دۆخەدا، هەڵاوسان دەبێتە جۆرێک لە سزادانی بەکۆمەڵی هاووڵاتیان، بە تایبەتی چینە هەژار و مامناوەندەکان، کە هیچ ڕۆڵێکیان لە دروستکردنی قەیرانەکەدا نەبووە، بەڵام تێچووی سەرەکییەکەی هەر ئەوان دەیدەن.

ئامارەکان و داتاکانی بانکی ناوەندیی ئێران لە چەند ساڵی ڕابردوو ئەم ڕاستییە بە ڕوونی پشتڕاست دەکەنەوە کە هەڵاوسانی ساڵانە هەڵکشانی بەرچاویان هەبووە، لە ساڵی ١٤٠٠دا ٤٦.٢ لە سەد بووە، لە ١٤٠١دا گەیشتووەتە ٥٣.١ لە سەد، لە ١٤٠٢دا ٤٧.٤ لە سەد بووە، و لە ١٤٠٣دا دیسان بەرزبووەتەوە بۆ ٤٨.٣ لە سەد، لە سەرەتای ساڵی ١٤٠٤ەوە ئەو ڕێژەیە بۆ ٦٨،٩ لە سەد بەرز بۆتەوە. پێوانەی ئەم ڕێژەیە ئەمڕۆ گەیشتۆتە ٨٤ لە سەد هەروەها داتاکانی بانکی جیهانی بۆ ساڵانی ٢٠٢١ هەتا کۆتایی ٢٠٢٥ی زایینی هەڵاوسانی ئێران لە ئاستێکی زۆر بەرزدا نیشان دەدەن، ئاستێک کە چەندین جار لە ڕێژەی ئاسایی و قەبووڵکراوی هەڵاوسان لە زۆربەی ئابوورییە سەقامگیرەکان بەرزترە. ئەم ژمارانە نیشان دەدەن کە قەیرانی نرخەکان لە ئێراندا دیاردەیەکی کاتی نییە، بەڵکوو دۆخێکی بەردەوامە و مانگ لە دوای مانگ ڕێژەیەکی نوێی پێوانەیی تۆمار دەکەن.

ئەوەی قەیرانی ئابووری وڵاتەکە زیاتر سیاسی دەکات، تەنیا خودی ڕێژەی هەڵاوسان نییە، بەڵکوو بەردەوامی بێ چارەسەر و بێ مودیرییەتی ناوەندە دەسەڵاتدارەکانە. کاتێک هەڵاوسان بۆ چەند ساڵی لەدوای یەکدا لە ئاستی چل هەتا پەنجا لە سەددا دەخولێتەوە، مانای ئەوەیە کە دراوی تمەن بەردەوام بەهای خۆی لەدەست دەدات و داهاتی هاووڵاتیان هەموو مانگێک لەبەرابەر گرانی خۆراک و کەلوپەلی پێویستی ڕۆژانەدا بچووکتر دەبێتەوە.هاوکات لەگەڵ بەرزبوونەوەی نرخەکاندا، هاووڵاتیان بەگشتی و کرێکار، مامۆستا، فەرمانبەر، خانەنشین و کاسبکاری بچووک بەتایبەتی، هەموویان لە ڕێگەی هەڵاوسان و هەڵکشانی نرخەکان جۆرێک لە هەژاریی بەردەوام ئەزموون دەکەن.

لە ڕوانگەی ئابووریی سیاسییەوە، هەڵاوسان لە ئێراندا ناکرێت بە شێوەیەکی سادە وەک ئەنجامی گەمارۆکان یان شۆکە دەرەکییەکان پێناسە بکرێت. بێگومان، گەمارۆ نێودەوڵەتییەکان کاریگەریی خۆیان هەیە، بەڵام ئەوەی ئەم کاریگەرییانە دەکاتە قەیرانێکی قووڵ و بەردەوام، هەڵسوکەوتی خودی ڕێژیمە. کۆماری ئیسلامی لە بنەڕەتدا سیستەمێکە کە ئابوورییەکەی لە خزمەت ئاسایشی کۆمەڵگەکەیدا نییە، بەڵکوو لە خزمەت مانەوەی دەسەڵات، پاراستنی تۆڕی ئەمنی دەوڵەت، بەهێزکردنی ناوەندە ئیدیۆلۆژیکەکان و دابینکردن و تەیارکردنی هێزە نیابەتییەکانی ڕێژیم و گرووپە توندڕەوەکانی ناوچەکە دایە. لە سیستەمێکی توندڕەو پۆلیسیدا، هەڵاوسان تەنیا لە بێ نرخی کاڵا و بێکاری خەڵکەوە نییە، بەڵکوو نیشانەیەکی ڕوونی شێوازی حوکمڕانییە بەشێوەی ئاخووندی لە وڵاتدا.

یەکێک لە گرنگترین هۆکارەکانی بەردەوامی هەڵاوسان، نەبوونی سەربەخۆیی ڕاستەقینەی بانکی ناوەندییە. لە سیستەمە دیموکراتیکەکاندا، بانکی ناوەندی دەبێت پاراستنی بەهای دراو و کۆنترۆڵکردنی هەڵاوسان لەسەر بنەمای زانستی و پێوەری نەختینەیی جێبەجێ بکات. بەڵام لە ئێراندا بانکی ناوەندی لە زۆر ڕووەوە پاشکۆی دەسەڵاتی سیاسییە. کاتێک حکومەت تووشی کورتهێنانی بودجە دەبێت، بەهۆی گەندەڵی، تێچووی دەزگا ئەمنییەکان، خەرجییە ئیدیۆلۆژیکەکان و ناکارامەیی بەڕێوەبردن، ئاسانترین ڕێگا لەو سیستەمەدا چاپکردنی دراو و زیادکردنی قەبارەی نەختینەییە. ئەم کارە لە کورتخایەندا دەتوانێت کێشەی مووچە و خەرجییەکانی دەوڵەت بشارێتەوە، بەڵام لە درێژخایەندا وەک دەبینین بەهای دراو دەشکێنێت و توانای کڕینی پێداویستییەکانی خەڵک وێران دەکات.

لێرەدا چەمکی "باجی هەڵاوسان" گرنگییەکی تایبەتی هەیە، واتە زەوتکردن و دەستبەسەرداگرتنی سامانی خەڵک. ڕێژیم بە شێوەی ڕاستەوخۆ بە خەڵک ناڵێت کە بەشێک لە داهات و سامانەکەتان لێ زەوت دەکەم، بەڵام بە چاپکردنی پارە و دابەزاندنی بەهای تمەن، هەموو ڕۆژێک دەست بەسەر بەشێک لە توانایی کڕینی خەڵکدا دەگرێت، بەوە دەڵێن باجێکی شاراوە، بەڵام زۆر توندترو کاریگەرترە لە باجی ئاشکرا، چونکە بە تایبەتی ئەوانە دەگرێتەوە کە داهاتێکی بچووک و جێگیریان هەیە و ئەوداهاتەش وەک مووچەی مانگانە تەنیا بەشی مانەوە و بەڕێکردنی ژیانی ئاسایی و ڕۆژانەی خۆیان هەیە و بەشی ئەوەندە ناکات کە پاشکەوتێکیان هەبێ و بیگۆڕن بۆ دراوێکی دیکەی بەهادار، زێڕ یان خانووبەرە. بەو مانایە بە ئاشکرا دەتوانین بڵێین کە هەڵاوسان جۆرێکە لە دەستبەسەرداگرتنی داهات و سامانی خەڵک لە چینەکانی خوارەوەی نێو کۆمەڵگە بۆ دام و دەزگاکانی سەر بە دەسەڵات.

ڕێژیمی ئێران زۆرجار هەوڵ دەدات قەیرانی هەڵاوسان بخاتە پاڵ فاکتەرە دەرەکییەکان، وەک گەمارۆ ئابوورییەکان، دوژمنی دەرەکی، قاچاخچی و ئەو بازرگانانەی سەر بە نەیارەکانن. بەڵام ئەم هەڵسووکەوتەی ڕێژیم، لە دیدی ڕەخنەییەوە، زیاتر لەوەی شیکردنەوەیەکی زانستی بێت، میکانیزمێکی سیاسییە بۆ شاردنەوەی بەرپرسیارێتی لە ئاست خەڵکدایە. چونکە ئەگەر گەمارۆ تەنیا هۆکاری هەڵاوسان و قەیرانی ئابووری بوایە، دەبوو ڕێژیم بەرەو شەفافییەت، چاکسازی، کەمکردنەوەی خەرجییە ناپێویستەکان، ئازادکردنی بازاڕ و بەهێزکردنی دامەزراوەکان بچێت. بەڵام ئەوەی لە ئێراندا ڕوو دەدات پێچەوانەی ڕاستییەکانە، فشاری دەزگا ئەمنییەکان، دەستێوەردانی حکومەت لە بازاڕ، بەردەوامی گەندەڵی و سەرکوتکردنی هەر دەنگێکی نارازی و ڕەخنەگرە.

یەکێک لە وێنە بەرچاوەکانی ئەم سیاسەتە، پۆلیسیکردنی بازاڕە. کاتێک نرخی خواردەمەنی و کەلوپەلەکان هەڵدەکشێن، ڕێژیم بەجێی چارەسەرکردنی سەرچاوەی ڕاستەقینەی قەیرانەکە، پەنا دەباتە بەر دیاریکردنی نرخی فەرمی کاڵاکان و دواتر ناردنی هێزەکانی چاودێری و ئەمنییە بۆ نێو بازاڕ. ڕێژیم بەمجۆرە نیشان دەدا کە خەڵک لە گرانفرۆشی دوکاندارەکان دەپارێزێ، بەڵام لە ڕووی ئابوورییەوە زۆرجار هەڵسووکەوتەکە پێچەوانە دەبێتەوە. کاتێک نرخی فەرمی کاڵایەک لە تێچووی ڕاستەقینەی بەرهەمهێنان یان لە نرخی هاوردەکردنیدا کەمترە، ئەوە ئەو کاتەیە کە بەشێکی بەرچاو لە فرۆشیار و بازرگانەکان کاڵاکانیان لە خەڵک دەشارنەوە، بەوپێیە دووکانەکان لە کاڵا بەتاڵ دەبن و خەڵک تووشی کەمبوونەوەی پێداویستیی ڕۆژانەی خۆراک دەبن و لەلایەکیترەوە بازاڕی ڕەشی فرۆشیارەکان گەمەی دێ و بەهێزتر دەبێت.

داتاکانی ساڵی ٢٠٢٥ ئەم ڕاستییە زیاتر ڕوون دەکەنەوە. لە ئۆکتۆبەری ٢٠٢٥دا، هەڵاوسانی مانگ لەدوای مانگ بەپێی ئامارەکانی ناوەندی ئاماری ئێران گەیشتووەتە ٤٨.٦ لە سەد. دواتر لە دێسامبەری هەمان ساڵدا، هەڵاوسان بە ڕێژەی ٥٢.٦ لە سەد تۆمار کراوە. لە سەرەتای ساڵی ٢٠٢٦ بەرزبوونەی نرخەکان بەتایبەتی خواردەمەنی ڕێژەیەکی نوێیان تۆمار کرد، بەپێی ڕاپۆرتی ئەو ناوەندە لە کۆتایی بەهاری ئەمساڵ هەڵاوسانی خاڵ بە خاڵی کەلوپەلە خۆراکییەکان گەیشتۆتە ١٣٤،٦ لە سەد. بەم پێیە پێوەرە گشتییەکانی هەڵاوسانی ساڵانەی وڵات بەهۆی بەرزبوونەوەی نرخەکان گەیشتۆتە ٦٢ لە سەد و تەنانەت بەپێی هێندێک خەمڵاندنی بانکی هەتا ٨٨ لە سەد هەڵکشاوە. هەر لەم ماوەیەدا نرخی نان، دانەوێڵە، گۆشت و بەرهەمە شیرییەکان بە ڕێژەی سەرووی ١٠٠ لە سەد بەرزبوونەوەیان بە خۆوە دیتووە. ئەم ژمارانە بە زمانی سادە واتای ئەوەیە کە سفرەی خێزان و ژیانی خەڵک لە ماوەی ساڵێکدا بە نزیکەی نیوەی بەهای خۆی گرانتر بووە، بە تایبەتی لە بواری خۆراکدا کە قورساییەکەی ڕاستەوخۆ لەسەر چینە هەژار و مامناوەندەکان دەکەوێت.

بەراوردکردنی سیستەمی دیموکراتیک لەگەڵ پێکهاتەی حوکمڕانیی ئێراندا، جیاوازییەکی بنەڕەتیمان بۆ دەردەخات. وڵاتە دیموکراتەکانیش لە کاتی ڕووبەڕووبوونەوەی قەیران و شۆکە دەرەکییەکاندا بێبەش نین لە هەڵە، بەڵام خاڵی هێزی ئەوان لە بوونی میکانیزمی خۆڕاستکردنەوە دایە. لەو سیستەمانەدا، میدیای ئازاد پرسیار دەورووژێنێت، پەرلەمان لێپرسینەوە لە حکومەت دەکات، دادگا سەروەریی یاسا بەسەر دەسەڵاتداراندا دەسەپێنێت و دواجار هاووڵاتییان لە ڕێگەی سندوقەکانی دەنگدانەوە حکومەتە کەمتەرخەمەکان سزا دەدەن. بەپێچەوانەوە، لە ئێراندا ئەم میکانیزمانە نەک هەر پەکخراون، بەڵکوو بە تەواوی لەلایەن دەسەڵاتەوە قۆرغ کراون. لەبەر ئەوە، لە کاتی سەرهەڵدانی قەیرانی ئابووریدا، هیچ لێپرسینەوەیەکی ڕاستەقینە لە ئارادا نییە، لە جیاتی ئەوە، ڕژێم پەنا دەباتە بەر تووندکردنەوەی سەرکوت، دەستبەسەرکردنی بازرگانان و ئەوانەی لە بواری دراودا کار دەکەن و هەروەها شاردنەوەی ئامار و ڕاستییەکان لە ڕای گشتی کە ڕێژیم لەوبوارەدا خیبرەی تێدا هەیە.

لە ڕوانگەی ڕەخنەییەوە، ئەوەی ڕێژیمی ئێران لە قەیرانی هەڵاوساندا بەڕێوەی دەبات، نەک هەر بۆ پاراستنی خەڵک و بازاڕ نییە، بەڵکوو کردەوەکانی لەو بوارەدا تەنیا لە خزمەت پاراستنی پێکهاتەی دەسەڵاتەکەی‌دایە. ڕێژیم دەزگا ئەمنیی و سەرکوتکەرەکانی و کەرتە نزیکەکانی ئابووری بۆ مانەوەو خزمەتی درێژکردنەوەی دەسلاتی نگریسی خۆی بەکار دەهێنێ. لە بەرامبەردا، ئەوە خەڵکی هەژارو چینە بێدەسەڵاتەکانن کە دەبنە قوربانیی سیاسەتی دژی گەلییانەی ڕێژیم.

هاوکات لەگەڵ بەرزبوونەوەی نرخەکان و هەڵاوساندا، نارەزایەتیی کۆمەڵایەتی سەرهەڵدەدا، وەک ئەو سەرهەڵدانەی مانگی بەفرانباری ١٤٠٤ ی بازاڕییەکانی تاران یان نارەزایەتی و خۆپیشاندانی شیرکەتەکان، کرێکاران، مامۆستایان و خانەنشینان کە هەردەم موچەو یارمەتییەکانیان بە چەندین مانگی یەک لەدوای یەک وەدوا دەکەوێ. ڕێژیم بۆ کۆنترۆڵکردنی نارەزایەتییەکان، خەرجیی ناوەندە ئەمنی و سەرکووتکەرەکانی زیاد دەکات، زیادبوونی خەرجیی ئەمنی واتە کورتهێنانی بودجە قووڵتر دەکات و کورتهێنانی بودجەش، ڕێگا بۆ چاپکردنی دراوی زیاتر و هەڵاوسانی نوێتر دەکاتەوە. بەو شێوەیە، ڕێژیم خۆی دەبێتە هۆکاری بەردەوامبوونی ئەو قەیرانەی بە ناوی دوژمنی دەرەکی یان بازاڕی تێکچوو نێوی بردووە.

بەپێی دوایین ڕاپۆرتی سندووقی نێودەوڵەتیی دراو لە ساڵی ٢٠٢٦دا، تێکڕای ڕێژەی هەڵاوسانی ئێران بۆ تەواوی ساڵەکە بە ٦٨.٩٪ خەمڵێندراوە. ئەم ژمارەیە ئێران دەخاتە ڕیزبەندی سێیەمی ئەو وڵاتانەی کە بەرزترین ڕێژەی هەڵاوسانیان لە جیهاندا هەیە. سندوقی نێودەوڵەتیی، هەڵاوسانی ئێران بە نزیکەی ٦٨.٩ لە سەد پێشبینی کردووە. ئەگەر ئەم پێشبینییە نزیک لە ڕاستی بێت، ئێران دەتوانێت بەرەو قۆناغێکی شۆکهێنەری هەڵاوسان بچێت، قۆناغێک کە تێیدا متمانەی خەڵک بە دراوی بێبەهای تمەن زیاتر لاواز دەبێت.

لە کۆتاییدا، هەڵاوسان لە ئێراندا تەنیا ژمارەیەکی ئاماری نییە، بەڵکوو نیشانەی داڕمانی شیرازەی کۆمەڵایەتی و شکست هێنانی سیستەمی بەڕێوەبری ڕێژیمێکی دەسەڵاتخوازە. مێژووی ئابووری ئێران پێمان دەڵێت کە بازاڕ بە سەرکوتی پۆلیسی، پڕوپاگەندە بەشێوەی ئاخوندی و بەهای دراو بە دروشم ناپارێزرێ. ئەوەی دەتوانێت هەڵاوسان کۆنترۆڵ بکات، دامەزراوەی سەربەخۆ، بودجەی شەفاف، بەرپرسیارێتی سیاسی لە ئاست کۆمەڵگەدا، ئازادیی داتاو زانیاری، یاسای بنەڕەتی و متمانەی کۆمەڵایەتییە. هەتا ئەو کاتەی ڕێژیمی ئێران ئابووری وەک ئامرازی مانەوەی سیاسی بەکار بهێنێت، قەیرانی هەڵاوسان هەر بەردەوام دەبێت.

" کۆشکی هیوا "

چەشنی تاڤگەی جوانی "خەرپاپن" بەدەم بازدانەوە
دەچنە ژوانی خاکی پاکی بەرزی کوردستانەوە

دێنەخوارێ و لێوی سێو و گوێز و سنجوو تەڕ دەکەن
تاکوو میوەی تەڕ بهاڵێتە ملی داراتەوە

"کانی لووسەن،" وردەماسی حەز لەدڵتاندا دەژی
هەر لە سەرتاندایە باسی بوون و ژین و مانەوە

شیرن و ڕوون و زوڵاڵ و فێنک و گیانپەروەرن
ئاوی "خدراوێن" دەلەنجن، دێن لەلای بەفرانەوە

دوندی قەندیلن قنەی کەو باسی جوانیتان دەکا
قاسپەقاسپی بەربەیانن دێن بەدەم زریانەوە

چۆمی کەلوێن، ئاو دەدەن پێدەشتی پڕ پیتی وڵات
هێزی گیانن، دەچنە جەستەی سەوزی دەغڵودانەوە

قەڵپەزەی کانی و خوڕەی بەفراو و هاشەی چۆمەڵن
دێنە خوارێ لەو قەد و لاپاڵ و ئەو لووتکانەوە

ڕێژنەیێکن بۆ پەڵەی پاییز بەخوڕ دەڕژێنەخوار
دەبنە ئاودێری کەشاو و دێن بەدەم بارانەوە

زولفی کازیوەن دەنووسن، چەندە جوانە بەربەیان
وەک سپیرۆژن کە هەڵدێن، دێن لە ئاسۆی جوانەوە

بەژنی نەخشاوی "قەڵاتیشان" بەڕەنگی لالەوە
وەک قەڵا بەرزن بە ئەو لووتکە و ترۆپک و بانەوە

بانگی بەرزی ڕانەوەستان و بزوون و سەرکەشین
جاڕدەدەن وێژمانی گەرمیی یەک دڵی و هەستانەوە

ئێوە شاجوانی وڵاتێکن کە جوانیی لێ دەژی
تێکەڵاوێکن لە تامی شەکر و بۆنی نانەوە

چوونە سەر ڕێگای ئەوین و تاوەکوو سەر چوون و چوون
چونکە لای ئێوە نەبوو واتای لەڕێ بادانەوە

گشت بەهارێ دێنەوە و بەژنی چیا ڕەنگین دەکەن
دەبنە لەشپۆشی گوڵ و دەچنە بەری کوێستانەوە

خاک لە ئێوە چۆن دەبووری! ئێوە قوربانیی ئەون
بێشکەتان بۆ ڕادەژێنی ئەو بەدەم لاوانەوە

بوونی ئێوە مانەوەی خاک و گەلی لێ شین دەبێ
کۆشکی هیوان ئێستەکانەش، بەو جلە سوورانەوە

سەر لەسەر ئەو ڕێیە دانێم تازە لێی ناکشێمە
سوێند بە ئەو خوێنەی ڕژایە خاکی "قزقپانە"وە

دیاکۆ ڕۆژهەڵاتی

خوێندنەوەیەک بۆ کتێبی "ڕەشەشەو و سەربازانی ون"

هێمن مەردانی

"... ئەو ڕۆژانە کۆپتەرە کووبراکان ڕاست وەک هەژدیهای باڵدار و دووپشکی ڕەزاگران و وەک ڕەوە کوللەی برسی نەک لە قووڵایی جەهەننەمەوە، بەڵکوو لە بەرزایی ئاسمانەکان و لووتکەی کێوە بەرزەکان ڕا درێشووکەی دۆشکەکانی فتوای جیهادیان دەبارانده سەر هەست و چێژ و ژن و منداڵی بێتاوانی کوردستان.

دەگەڵ ونبوونیان، ئەمجارە ڕاکێتی کاتیۆشاکان، گاڕان گاڕان و پسپسێن بە سەر جەبهەکەدا هەڵدەڕژانەوە. ئینجا فانتۆمە زەبەلاحەکان دەهاتن و دیواری دەنگییان دەشکاند..."

بیرەوەرییەکانی مەلاحەسەن شیوەسەڵی لە شەڕەکانی ساڵەکانی ١٣٥٨ی هەتاوی بەولاوە –پاش لەشکرکێشیی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ سەر کوردستان– لە ناوچەکانی ورمێ، نازلوو، ماکۆ، پیرانشار، شنۆ و مەهاباد، دەکرێ لە گۆشەنیگای ئەدەبی بەرگری، گێڕانەوەی ترۆمای بەکۆمەڵ و ڕەخنەی پاشداگیرکاری، شیتەڵکارییان بۆ بکرێت. ئەم برگانەی لێرەوە باسیان لێ دەکرێت، بەس نووسینەوەی ڕووداوەکانی شەڕ یان بیرەوەریی تاکەکەسی نین، بگرە دەقێکی ئەدەبیی فرەڕەهەندن کە تێیدا سروشت، زەبروزەنگ، یادگە و زمان تێکدەهاڵێن و تێکدەئاڵقێن.

پەخشانی شیوەسەڵی لە نێوان گێڕانەوەی بەڵگەمەند، شین و شەپۆڕ، وێنەی شاعیرانە و ئەزموونی ئێگزیستانسیالیستیدا دەڕواتە پێشێ و لەم بارەوە نزیک دەبێتەوە لە نەریتی ئەدەبی ئەمڕۆیی شەڕ. یەکێک لە گرنگترین خەسڵەتەکانی ئەم دەقە، هاتوچۆکردنی بەردەوامی توخم و ڕەگەزە سروشتییەکانە تەک وێنەگەلی توندوتیژی و زەبروزەنگ نواندن. لە برگەیەکدا "درێشووکەی کۆپتەرە کووبراکان"، بۆڵەگەنمەکان، بارانی نابەوخت، تەڕەزەنە، چای گەرم و قامیشەڵانەکان بە کاتی بۆمبارانکردندا، ڕەگبار و ڕێژنە و مەرگ، هەمووی ئەمانە دەکەونە پاڵ یەکەوە.

ئەم بەرامبەرکێیە لە نێوان ژیانی سروشتی و وێرانی لە ئاکامی شەڕدا، وەبیرهێنەرەوەی کەشوهوای ئەدەبی مۆدێرنی پاش یەکەم شەڕی جیهانییە. "تی. ئێس. ئێلیۆت" لە سەرەتای شێعرە بەناوبانگەکەیدا ئاوا دەنووسێت: "خاکەلێوە زاڵمترینی مانگەکانە". ئەو ڕستەیە یەکێک لە بەناوبانگترین دەستپێکەکانی شێعری ئەمڕۆییە، ئاماژەیە بۆ داڕمان و هەرەسهێنانی پێوەندیی نەریتیی نێوان سروشت و ژیان. لە دەقی شیوەسەڵیشدا باران و گەنم نەک هێمای ژیانەوە و بەهار نین، بگرە بەشێکن لە کەشوهوای ژاناوی و تراوماتیکی شەڕەوە.

لە ڕوانگەی جوانیناسی، سروشت لەم بیرەوەرییانەدا هەر پاشخانی ڕووداوەکان نییە، بگرە خۆی دەبێتە بەشێک لە یادگە و ژانی بەکۆمەڵ. دەکرێ ئەم خەسڵەتە تەک بەرهەمەکانی یەشار کەماڵ هەڵسەنگێندرێ و وێچوواندنیان بۆ بکرێت؛ نووسەرێک کە لە ڕۆمانەکانیدا بەتایبەتی لە حەمەدۆکدا، کوێستان و زەوی دەکاتە هەوێن و بەستێنی سەرەکی و توخمگەلی زیندووی گێڕانەوە. لە دەقی شیوەسەڵیشدا قامیشەڵان و مێشەمرەکان "هاواری مەرگ" لە خۆیانەوە دەدەنە دەرەوە، قوڕ و لیتە ئینسان هەڵدەلووشێ و زەوی ڕەشی وەک قوڕەڕەشە، ژیان لەبەرچاوان تفت و تاڵتر دەکات. هاوکات سروشت لێرەدا لە لایەک پەناگەیە و لەولاتر وەک شایەتحاڵ و قوربانیی دەستی توندوتیژییە.

داڕشتی گێڕانەوەیی دەقەکەش، هەڵگری جۆرێک شێواوی و لەتلەتبوونە کە نزیکتری دەکاتەوە لە گێڕانەوە مۆدێرنەکان. گێڕەوە بەردەوام لە نێوان وێنە، دەنگ، ترس و سام، بیرەوەری و پرسیارە جەوهەرییەکاندا لە هاتوچۆدایە. ڕستەگەلی وەک "گریان، چۆن دەخنکێت و دەمرێت؟" یان "چۆن مەرگ، ژیان هەڵدەلووشێت؟" دەرخەری ئەوەن کە دەق لە ئاستی ڕاپۆرتێکی سەربازییەوە دەردەچێت و دەگۆڕدرێت بۆ وردبوونەوە و نیگایەکەی فەلسەفی لەمەڕ مەرگ، ترس و سام و ڕووخان و نەمان. ئەم خەسڵەتە بە خەستوخۆڵی لە پێوەندی لەگەڵ جیهانی ڕەوانناسیی دۆستۆیێڤسکیدا، دیار و بەرچاوە؛ بەتایبەتی لە بەرهەمی "برایانی کارامازۆڤ"دا کە تێیدا، کەسایەتییەکان لە پەرژین و سنووری نێوان بڕوا، ترس و خۆف، داڕمانی ڕەوانی و هیوا و ئومێد لە هەڵکێش‌داکێشدان.

یەکێک لە گرنگترین خەسڵەتەکانی دەقەکە، زمانی فرەهەستی ئەوە. شیوەسەڵی بەتەنیا شەڕ لە ڕێگەی دەنگ، لەرزین و هەستی فیزیکی وێنا ناکات، بەڵکوو لە ڕێی وێناکردنی گرشەی فانتۆمەکان، دەنگی ڕەگباری دۆشکەکان، شڵپەشڵپی لاقەکان لە ناو قوڕ و لیتەدا، دەنگی خشەوخشینی قامیشەڵان و گیاکان و فیتەفیتی کاتیۆشاکان. هەر ئەم خەسڵەتە وادەکات دەقەکە زیاتر نزیک بێتەوە لە ئەدەبی ئەمڕۆیی شەڕ؛ ئەدەبێک کە شەڕ بە واتای ئەزموونێکی فیزیکی و ڕەوانی پێناسە دەکات نەک بەتەنیا وەک ڕووداوێکی قارەمانانە. لە ڕۆمانی "هیچ هەواڵێک نییە لە بەرەی شەڕی ڕۆژاوا"، ئێریخ ماریا مارک، شەڕ لە ڕێی ڕاتڵەکاندنی جەستە، ترسی بەردەوام و دەنگی تەقینەوەکانەوە وێنا دەکات.

دەکرێ لێرەوە باس لەو جۆرە مینیمالیزمە سۆزدارییەش بکرێت کە بیرەوەرییەکانی شیوەسەڵی بە دنیای داستانی ڕیمۆند کارڤەر گرێ دەداتەوە. کارڤەر لە چیرۆکەکانی خۆیدا، زۆر جاران بۆ گواستنەوەی تراژیدیا کەلک لە وردەکاریی کورت و پوختی ژیانی ڕۆژانە وەردەگرێت. لەنێو دەقی بەرباسی شیوەسەڵیشدا وردەکاریی وەکوو "ددانە سپییەکانی مەمۆ"، "چایی گەرم" یان "ڕەنگی ڕەشەشەو"، هەڵگری باری عاتیفیی قورسن. پێناسەی مەرگ لەم گێڕانەوەیەدا نە بە زمانی حەماسی، بگرە بە بێدەنگی، لەرزین و وردەکاریی گچکە دەردەبڕێن.

کەسایەتییەکانی دوو برای دووانە، مەمۆ و کاکەمەمیش لە ڕەوتی داڕشتی تراژیکی دەقەکەدا ڕۆڵی چارەنووسسازیان هەیە. ئەم دوو برا دووانەیەی کورمانج کە لە شەڕی دژ بە کۆماری ئیسلامیدا شەهید دەبن، بوون بە هێما و سەمبولی یادگە و نەبوون (نەمان). وێنەی "ڕیزێک ددانی سپیی وەک مرواری" لە سەر لێوی مەمۆ، دوایین چرکەساتەکانی بوونی ئینسانیی ئەو تۆمار دەکەن؛ ئەو چرکەساتەی بەر لەوەی بگۆڕدرێت بۆ بیرەوەری و ماتەمین. پاشان، گێڕەرەوە هیوا دەخوازێت کاکەمەم دیسان لە خەو هەڵستێت و بانگی ئەو بکات. ئەو حاشاکردنە لە مەرگ و هیوای گەڕانەوە، وەبیرهێنەرەوەی کەشوهوای شینگێڕیی شێعرەکانی ئەخماتۆڤایە لە شێعری "ڕێکوێم"دا؛ ئەو بەرهەمەی کە تێیدا ژنە شاعیر هەوڵ دەدات ژان و نەبوونی بەکۆمەڵ لە لەبیرچوونەوە دەرباز بکات و تۆزی فەرامۆشی لەسەر لابدات.

لە گۆشەنیگای هێماناسییەوە، کۆپتەرە کووبراکان گرنگترین خوازەی دەقەکەن. شیوەسەڵی ئەوان وەک "دووپشکی جەڕاڕ" و "ئەژدیهای باڵدار" وێنا دەکات کە "درێشووکەی ژاراویی فەتوای جیهاد" ڕۆ دەکەنە ناو جەستەی منداڵ و ژنی کوردستانەوە. ئەو جۆرە لە وێناکردنە، دەق دەبات بەرەو کەشوهوای گۆتیک و پڕ لە مۆتەی بەرهەمەکانی ئێدگار ئالن پۆ؛ شوێنێک کە تێیدا شتەکان و بوونەوەرەکان دەبن بە هەڵگرانی ترس و مەرگ. کۆپتەرەکان لێرەدا، بەتەنیا ئامێر و کەرەسەی شەڕ و وێرانی نین؛ بگرە بوونەوەرگەلی جەهەننەمین کە تەکنۆلۆژیای مۆدێرن بە توندوتیژیی ئایدیۆلۆژییەوە گرێ دەدەنەوە.

ئەمە لە ڕوانگەی پاش داگیرکارییەوە بایەخێکی تایبەتی هەیە. دەوڵەتی ناوەندی لەم نووسینانەدا، کوردستان وەک "ئەویتری مەترسیدار" نیشان دەدات و بە زمانی جیهاد، ڕەوایی دەداتە بەکارهێنانی توندوتیژی دژ بە کوردستان. فانون لە کتێبی "دۆزەخییەکانی سەر ڕووی زەوی"دا باس لەوە دەکات کە داگیرکار جیهان دابەشی دوو بەش دەکات: جیهانی داگیرکار و جیهانی داگیرکراو. لە دەقی شیوەسەڵیشدا ڕێک وەها دابەشبوونێک لە ئارادایە: لە لایەک گوندەکانی کوردستان، پێشمەرگەکان بە چەک و چۆڵی سووک، ژن و منداڵ؛ و لە بەرامبەریشدا تانکەکان، فانتۆمەکان و کۆپتەرە کووبراکان. زەبروزەنگ نواندن لێرەدا بەس سەرکوتی سەربازی نییە، بگرە هاوکات هەوڵ و دەورێکە بۆ کۆنترۆڵکردنی یادگە، شوناس و جوگرافیای نەتەوەیی.

شیتەڵکاریی پاش‌داگیرکاریی ئەم دەقە، گرێ دەدرێتەوە بە چارەنووسی خۆی شیوەسەڵی. ئەو لە ساڵی ١٩٨٧ی زایینیدا، هەشت ساڵ دوای ئەم ڕووداوانە، لە کوردستانی باشوور کرایە ئامانجی تیرۆرێکی ڕێکخراو. کتێبێکی چێندراو بە بۆمبی بە ناوی "دانچەرموو" بۆ هێنا. لە کاتی کردنەوەیدا دەتەقێتەوە و چاوەکان و دەستەکانی لەدەست دەدات. ئەم ڕووداوە لە ڕوانگەی هێماییەوە، گرنگی و بایەخی خۆی هەیە: کتێب کە لە نەریتی ئینسانیدا هێمای زانست، یادگە و گێڕانەوەیە، دەگۆڕدرێت بۆ ئامێری تیرۆر. دەکرێ ئەم ڕووداوە بە چەمکی "مەرگی سیاسەت" لە بیر و هزری ئاشیل مێمبیدا شیکاریی بۆ بکرێت؛ چەمکێک کە دەریدەخات دەسەڵاتی سیاسی چۆن دەست دادەگرێت بەسەر ژیان، مەرگ و تەنانەت یادگەشدا.

بەم حاڵەش ئەشێ لە نێوان زەمەنی شەڕ و زەمەنی تیرۆری شیوەسەڵی، جیاوازییەک دابنرێت. نووسینەکانی ئەو دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی ١٣٥٨ی هەتاوی؛ ئەو کاتانە ئەو ساخ و سەلیم بووە و بە تەواوی هەستەکانییەوە جیهانی دەدی و لێی تێدەگەیشت. هەربۆیە هەستە زاڵەکان لەو نووسینەدا ڕەسەنن و ڕێک زمانحاڵی ئەو سەردەمەن و بە باشی دەرەقەت و دەروەستی وێناکردنی چرکەساتەکانی ڕووداوەکانی شەڕەکان و وردەکارییەکانیان هاتووە. دەبێ بڵێین کە ئەو تێرۆرە درێژەی هەر هەمان ئەو زەبروزەنگ و توندوتیژییەیە کە لە دێڕ بە دێڕی بیرەوەرییەکانیدا خوێنەر هەستی پێ دەکات. هەر ئەمەش، واتە گرێدراوی لە نێوان شەڕ، یادگە و جەستەی بریندار و زامداری نووسەر، دەسەڵاتێکی تراژیک و هەرمان دەبەخشنە دەقەکەی.

دواجار، بیرەوەرییەکانی شیوەسەڵی دەکرێ وەک مشتێک لە خەروارێکی گرنگی ئەدەبی بەرگریی کوردی دابنێین؛ ئەو ئەدەبەی کە تێیدا گێڕانەوە ئامێرێکە بۆ پاراستنی یادگە و خەبات دژ بە سڕینەوەی مێژوویی.

ئێدوارد سەعید لە پێشەکیی "فەرهەنگ و ئیمپریالیزم"دا ئاوا دەنووسێت: "گێڕانەوەکان لە ناخ و هەناوی ئەو شتەدان کە گەڕۆک و ڕۆماننووسەکان لەمەڕ وڵاتە نەناسراوەکانەوە باسیان لێوە دەکەن". لە نووسراوەکانی شیوەسەڵیشدا، گێڕانەوە کەرەسەیەکە بۆ گەڕاندنەوەی دەنگ و سەدای ئەو خەڵکەی کە مێژووی فەرمی هەوڵی سڕینەوە یان بێدەنگکردنی داوە و دەدات.

دارسمە

دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

مادەی هۆشبەر وەک حیجاب و سەرپۆشی ژنانی سرنجڕاکێشە

وەزارەتی ئیتلاعاتی کۆماری ئیسلامی، بەو پەڕی دڵسۆزیی باوکانەوە و وەک خەمخۆرییەکی بێوێنە، کورتەپەیامێکی مێژوویی و حەکیمانەی بۆ ئوممەتی هەمیشە دەر سەحنە بڵاو کردۆتەوە و ئەم پەمایەی بۆ موبایلی هەموو هاووڵاتیان ناردووە و دەڵێت: "ئەو ئێرانییانەی لە عێراقن، نەکەن تەنانەت نیو گرامیش مادەی هۆشبەر لەگەڵ خۆتان هەڵبگرن"!

هەتا ئێستا ئێمەی کڵۆڵ پێشتریێ وامان دەزانی بەشداری‌کردن لە چلەی ئیمام حوسێن و گرتنەبەری ڕێگای کەربەلا، تەنیا پاسپۆرتێک، کەمێک پارەی گیرفان، جووتێک پێڵاوی پەتەی قایمی دەوێت. کەچی ئێستا، وەزارەت بابەتەکەی وا لێک داوەتەوە پێش ئەوەی قاچ بخەینە دەرەوەی ماڵ، دەبێت وەک پشکنەری گومرگ بکەوینە وێزەی گیرفانمان، نەوەک بەبێ ئاگادارییی خۆمان، نیو گرام «شیشە» یان تۆزێک «تلیاک» بە قاچاخ خۆی خزاندبێتە نێو جانتاکەمانەوە!

ئەم پەیامە لە گەرمەی ڕۆژانی «ئەربەعین»دا بڵاو دەبێتەوە؛ ئەو ڕۆژانەی میلیۆنان کەس بە قاچی پەتی و بەدەم سینگ کوتانەوە بەرەو کەربەلا دەچن. بەڵام لە ئاوازی پەیامەکەی ئیتلاعاتەوە وا دەخوێندرێتەوە، پێ دەچێت نیوەی ئەم زیارەتکەرانە، لە پاڵ نان و پەنیر و خورماکەی نێو جانتایان، جۆرێک لە «مەعنەوییەتێکی دیکە»شیان پێچابێتەوە بۆ ئەوەی لە ڕێگادا ماندوو نەبن!

بێگومان وەزارەتی ئیتلاعات شتێک دەزانێت و ئێمە نایزانین. ئەگینا بۆچی دەبێت نامەیەکی گشتی بۆ حەفتا هەشتا میلیۆن کەس بنێردرێت و پێیان بڵێت: "تکایە مادە مەبەن".

لەوانەیە بەڕاستیش دەسەڵات زگی بۆ هاووڵاتییەکانی بسووتێت، چونکە دەزانێت یاسای عێراق سەبارەت بە مادەی هۆشبەر زۆر وشک و توندە. لەوێ ئەگەر بڕێکی هێندەی دەنکە نۆکێکت لێ بگیرێت، پۆلیسی عێراقی نایەت دەست بە سەرتدا بهێنێت و بپرسێت: "کاکە گیان، ئەمە بۆ کێف و دەماغی خۆتە یان بۆ میوانت هێناوە؟" نەخێر! یەکسەر کەلەپچە و بەرەو زیندانەکانی ئەبوغرێب و دادگا!

ئەمە عێراقە عێراق، وامەزانن نێوخۆی وڵاتە و لە گەڕەک و کۆڵانی شاراندا، دۆزینەوە مادەی هۆشبەر لە کڕینی دەرمانی فشار و شەکرە زۆر ئاسانترە! بۆ دۆزینەوەی دەرمانێکی ئاسایی، دەبێت پێڵاوەکانت بدڕێنیت و حەوت دەرمانخانە بگەڕێی و لە کۆتاییدا دەرمانفرۆشێکی فریشتەئاسا بدۆزییەوە و بە لای لوتییەوە بڵێت ئەسڵی دەرمانەکە دەست ناکەوێت و تەنیا "موشابیهـ"مان هەیە. بەڵام بۆ مادەی هۆشبەر؟ تەنها بەسە بچیتە سەر سووچی کۆڵانێک و دوو جار لە سەر یەک بێژی ئحمم، ئحمم؛ یەکسەر سێ کەس لێت پەیدا دەبن و دەڵێن: "ژۆری وەدوا مەکەوە، ژوو پێمان بڵێ حەژت لە کامیانە. شیشە، عەلەف، تریاک یان... "

لێرە دەسەڵات جۆرێک لە پەیوەندیی "ڕۆمانتیک و یاسایی" لەگەڵ مادەی هۆشبەردا هەیە. بە ڕۆژ لە شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە فرمێسکی بە خوڕ بۆ گەنجان دەڕێژێت و شمشێر لە دژی قاچاخچییان هەڵدەکێشێت؛ بە شەویش مادە لە هەموو کونج و کەلەبەرێکی شاردا، وەک نوقڵ و نەبات بەردەستە. بە ڕۆژ دادگا حوکمی لەسێدارەدان و زیندانی هەتاهەتایی دەردەکات، بەڵام بە شەو بازاڕی فرۆشتنی مادەکان گەرمترین بازاڕی بۆرسەی وڵاتە! بە ڕۆژ وتاری ئایینی لەسەر پاکی و تەقوا دەخوێندرێتەوە، بە شەویش گەنجی بێکار و بێهیوای ئەم وڵاتە لەنێو تاریکیدا بەدوای نیو گرامدا دەگەڕێت بۆ ئەوەی ساتێک ژیانەوە بەرە سڕبوون بفڕێت.

ئەم وەزارەتی ئیتلاعاتەی خۆمان لە من و لە تۆ باشتر دەزانێت، هاووڵاتیی بێهۆش و سڕکراو، نیعمەتێکی گەورەیە و زۆر لەو هاووڵاتییە باشترە پرسیاری زۆر دەکات و وەک خۆرە مێشکی مرۆڤ دەخوات.

نانا، تۆخوا لە ئیدارەی ئیتلاعات زویر مەبن. خۆ پەیامەکەی ئەوان ناڵێت بەکارهێنانی مادەی هۆشبەر خراپە. نەخێر! کێشەکە ئەوەیە تۆی هاووڵاتی ئەوەندە بێئەقڵ بیت و ئەو مادەیە لەگەڵ خۆت ببەیتە وڵاتێکی دیکە و لەوێ ئابڕووی "نیشتمان" ببەیت! بەڵام نێوخۆی وڵات وەک ماڵی خۆت وایە و لێرە هەموو شتێک وەک کێشەی خێزانییە. لە دەرەوەی سنوور، نیو گرامەکەی نێو گیرفانت دەبێتە قەیرانێکی دیپلۆماسیی نێودەوڵەتی!

بە کورتی و بە کوردی، نامەکەی وەزارەت پێمان دەڵێت: "هاووڵاتیی ئازیز! تکایە ئابڕوومان مەبە و کێشەکانت نەبەیتە دەرەوەی سنوور. لە نێوخۆدا هەرچییەک دەزانی ئێمە بێدەنگەی لێ دەکەین بیکە"!

پەیامەکەی وەزارەتی ئیتلاعات ڕاسپاردەیەکە بیری قووڵی دەوێت. ئەگەر بیرمان قووڵ بێت و بیرمەند بین، دەبێ ئەوە لەوە تێبگەین هیچ کەسێک لە ڕێگەی "ئەماکنی موقەدەسدا" دوای مادەی هۆشبەر ناکەوێت. لەوێ مادەی هۆشبەر لە خلووسی نییەتی پاکت کەم دەکاتەوە بەڵام لە نێوخۆ هەرچی زیاتر بخۆی نییەتی مەترسیدارت جوانتر دادەپۆشێت. مادەی هۆشبەر حیجاب و پۆششی نییەتی مەترسیدارە.

KURDISTAN

Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan

NO: 923 22 July 2026

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com

info@kurdistanmedia.com www.kurdch.tv

Yahsat 1A @ 52.5° East Frequency: 12149

polarization: Vertical -27500 FEc : 3/4

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:

info@kurdistanmedia.com

ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:

Tashkilat.kdp92@gmail.com

بەرزڕاگرتنی یادی شەهید د. قاسملوو و عەبدوڵڵا قادریئازەر لە ۳۷ ساڵەی تێرۆری ڤییەندا

حیزبی دێموکراتی کوردستنی ئێران بە چالاکیی تەبلیغی لە هەموو شار و ناوچەکانی کوردستان و بەڕێوەبردنی کۆمەڵێک ڕێوڕەسم و وێبینار بەبۆنەی ۳۷ ساڵەی تێرۆری ڤییەن یادی شەهیدان د. عەبدولرەحمان قاسملوو و عەبدوڵڵا قادریئازەری بەرز ڕاگرت.

ئاڵمان، سمینارێک بۆ جێگری سکرتێری گشتیی حیزب

ئەم سمینارە ڕۆژی شەممە، ۲۰ی پووشپەڕ لە شاری ووپێرتال و لە یادی ۲۲ی پووشپەڕ بەڕێوە چوو. لە بەشی یەکەمی سمینارەکەدا کاک خالید عەزیزی باسێکی لەسەر تایبەتمەندی و خسڵەتە شۆڕشگێڕی و داهێنانە فکری و سیاسییەکانی د. قاسملوو پێشکێش کرد. دواتر هاتە سەر لێکدانەوەی ڕۆژەڤی سیاسیی ئێران و کوردستان لەژێر کاریگەریی شەڕی ئەمریکا و کۆماری ئیسلامیدا و لەو پێوەندییەدا سیاسەت و ڕوانگەکانی حیزبی دێموکراتی شی کردەوە.

وڵامدانەوە بە پرسیاری بەشداربوونی سمینارەکە لەلایەن کاک خالید عەزیزی، خوێندنەوەی شێعرێکی خاتوو بەهار حوسەینی لە پەسنی شەهیدانی ئەمدواییانەی حیزب لە قسقەپانی پیرانشار، سروودێک لەلایەن هونەرمەند محەممەد تاهۆ و خوێندنەوەی پەیامی «کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران»، «کۆمەڵە، ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران»، «حیزبی کۆمونیستی کرێکاریی ئێران» و «سازمانی موجاهیدینی خەلقی ئێران» چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەو ڕێوڕەسمە بوون.

لەندەن، بەر دەرکی باڵوێزخانەی کۆماری ئیسلامی

کۆمیتەی حیزب لە بریتانیا ڕۆژی یەکشەممە ۲۱ی پووشپەڕ خۆپیشاندانێکی لەبەر دەرکی باڵوێزخانەی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە لەندەن بەڕێوە برد. لەو خۆپێشاندانەدا پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزب بەبۆنەی ۳۷ ساڵەی تێرۆری ڤییەن خوێندرایەوە و بەشداربووان بە گوتنەوەی دروشم دژی کۆماری ئیسلامی تاوان و جینایەتەکانی ڕێژیمیان بیر هێنایەوە و دواتر بە شێوازێکی هێمنانە بەرەو باڵوێزخانەی وڵاتی ئۆتریش لە لەندەن وەرێ کەوتن و سیاسەتی حکوومەتی ئۆتریش لە پێوەندی لەگەڵ تێرۆری ڤییەنیان مەحکووم کرد.

دوا بڕگەی خۆپیشاندانەکە خوێندنەوەی پەیامی سیاسی و هەڵوێستی فەرمیی حیزبی دێموکرات بوو کە لەودا کاک یوونس موکری بە زمانی ئینگلیسی بوو باسی لە ساتوسەودای وڵاتانی ئورووپایی بە تایبەتی وڵاتی ئۆتریش لەگەڵ ئێران و چاوپۆشی یاسایی و سیاسی لە تێرۆریزمی دەوڵەتیی کۆماری ئیسلامی، بە تایبەتی تێرۆری دوکتور قاسملوو دەکرد کە لە ساڵانی دواتردا دەرفەت و بواری ئەوەی بە کۆماری ئیسلامی دا بەرەبەرە لەو وڵاتانە پەرە بە «دیپلۆماسیی تێرۆر» بدات. دواتر دەقی پەیامەکە ڕادەستی باڵوێزخانەی وڵاتی ئۆتریش کرا.

وێبینارێکی کۆمیتەی نۆروێژ

ئەم وێبینارە ئێوارەی ڕۆژی شەممە ۲۰ی پووشپەڕ بەڕێوە چوو و لە وێبینارەکەدا کاک کەریم پەرویزی، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و بەرپرسی ناوەندی تەشکیلاتی ئاشکرا وتارێکی پێشکێش کرد.

کۆڕگێڕ لە وتارەکەیدا بە تیشکخستنەسەر کەسایەتی و بیرکردنەوەی دوکتور قاسملوو ئاماژەی بەوە دا کە ناساندنی ئەو تەنها وەک ڕێبەرێکی سیاسیی نییە، بەڵکوو دوکتور قاسملوو بیرمەندێکی بەتوانا و شارەزا لە بواری ئابووریی سیاسی، نووسەر، شیکار و توێژەرێک بوو کە لە بواری ئەدەبیات، سیاسەت، کۆمەڵناسی و ئابووریدا بەرهەمی بەنرخی بەجێ هێشتووە.

ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزب لە بەشێکی دیکەی باسەکەیدا ڕوانگەی دکتور قاسملوو لەمەڕ ئاشتیی شی کردەوە کە بەرهەمی هێز، گفتوگۆ و چارەسەری سیاسیی کێشەکانە. چونکی د. قاسملوو باوەڕی وابوو کێشەی کورد لە ئێران کێشەیەکی ئەمنییەتی نییە، بەڵکوو پرسێکی سیاسی و نەتەوەییە و تەنیا لە ڕێگای گفتوگۆ و داننان بە مافە نەتەوەییەکان چارەسەر دەبێت. لە کۆتایی وێبنارەکەشدا بەشداربووان سەرنج و تێبینیەکانی خۆیان باس کرد، کە لەلایەن کۆڕگێڕەوە وڵام درانەوە.

سۆئێد، خۆپێشاندان

ڕۆژی دووشەممە ۲۲ی پووشپەڕ ئەندامان و لایەنگران و دۆستانی حیزب لە سۆئێد لە شاری ستۆکهۆڵم خۆپیشاندانێکیان بەبۆنەی تاڵیادی تێرۆری ڕێبەری لێوەشاوەی حیزب دوکتۆر قاسملوو و کاک عەبدوڵڵا قادریئازەر، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و نوێنەری حیزب لە دەرەوەی وڵات بەڕێوە برد.

خۆپیشاندانەکە بە گوتنەوەی دروشم بە زمانەکانی کوردی، فارسی و سۆئێدی دژی تێرۆریزمی دەوڵەتیی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەستی پێ کرد. لەم کۆبوونەوەیەدا کە لەبەر دەرکی ڕۆژنامەی سەر لەبەیانانی «سوێنسکا داگبلادێت» لە ستۆکهۆلم بەڕێوە چوو، پەیامی دەستەی کارگێڕی لەلایەن خاتوو نیشتمان عەزیزی خوێندرایەوە.

وێبینارێکی کۆمیتەی نۆروێژ

ئەم وێبینارە ئێوارەی ڕۆژی یەکشەممە ۲۱ی پووشپەڕ بەڕێوە چوو و لە وێبینارەکەدا سمایل شەرەفی، بەرپرسی ڕێکخراوە مەدەنییەکانی حیزبی دێموکراتی کورستانی ئێران وتارێکی پێشکێش کرد.

لەو وێبینارەدا کۆڕگێڕ باسێکی تێروتەسەلی لەژێر ناوی «ئەندێشەکانی قاسملوو لە نێوان دوێنێ و ئەمڕۆی بزووتنەوەی کوردستاندا» لەبارەی نەخش و ڕۆڵی شەهید دوکتۆر قاسملوو لە حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بەتایبەتی و هەموو بەشەکانی کوردستاندا بەگشتی پێشکەش کرد. ناوبراو پەرژایە سەر خاڵی گرینگی خۆشەویستیی سەرکردەیەک لە نێو گەلەکەی، لە دەرەوەی کوردستان و ناوەندە ئاکادێمی و کۆڕ و کۆمەڵە نێونەتەوەییەکاندا، کە بە لێوەشاوەیی لە هەموو بوارەکاندا جێگای شیاوی خۆی کردبووەوە.

بەڕێزیان لە کۆتایی باسەکەیدا پێی لەسەر ئەوە داگرتەوە کە خۆشەویستیی ئەو ڕێبەرە مەزنەی گەلەکەمان بەوەدا دەردەکەوێت کە دوای ۳۷ لە تێرۆرکرانی، لاوانی کوردستان دروشمی «قاسملوو، قاسملوو، ڕێگات درێژەی هەیە دەڵێنەوە و بەمجۆرە قاسملوو لە بیر و زەینی گەلەکەیدا بە زیندوویی دەمێنێتەوە.

بەر لە ماڵاوایی

بایەخی منداڵان لای شەهید دوکتور قاسملوو

حەمەڕەسووڵ کەریمی

لەسەر شەهید دوکتور قاسملوو، وتار و بابەتگەلی جۆراوجۆر نووسراون، و لە زۆر ڕەهەندەوە لە لایەن شارەزایانی سیاسی و هاوڕێ و هاوسەنگەرانی و کەسایەتییە دیارەکانی کورد و فارس و نەتەوەکانی دیکە و تەنانەت بیانییەکانەوە ئاوڕ لە ڕوانگە و بایەخە فکرییەکانی ئەو ڕێبەرە کاریزماتیکەی کورد کراوە.

لە ماوەی ۳۷ ساڵی ڕابردوودا لەسەر ئەندیشەکانی ڕێبەری شەهید، لە سەر زمانزانی، کاری سیاسی، دیپلۆماسی، ڕوانگە ئابوورییەکانی، کەسایەتیی شەخسی و هەڵسوکەوتی شۆڕشگێڕانە، بوێری، کەسایەتیی کاریزماتیک، پرسی ژنان و لاوان و ڕوانینی بۆ کۆمەڵگەی مەدەنی و زۆر بواری دیکە بە سەدان وتاری گرینگ نووسراون و بە سەدان کۆبوونەوە و سیمیناری سیاسی لە سەر کەسایەتی و بیروباوەری شەهید دوکتور قاسملوو بەڕێوە چوون و تێزی دوکتورا لە سەر ئەو زاتە وەرگیراوە و بە چەندین کتێبی گرینگ بە چەند زمانی جیهانی لە سەر نووسراون. بەڵام ئەوەی لێرەدا دەمهەوێ لە سەری بنووسم، خۆشەویستی و بایەخی منداڵان لە لای شەهید دوکتور قاسملوویە. شەهید قاسملوو بە کردەوە نیشانی دابوو کە دەتوانێ لەگەڵ منداڵان بە زمانی منداڵان بدوێ، لەگەڵ لاوان و گەورەساڵان و کچ و ژنان و سیاسەتمەدار و ئەدیب و نووسەر و هونەرمەند و شاعیران بە زمانی خۆیان بدوێ، لە شایی و خۆشی و ناخۆشییەکاندا گرینگی بە هەموو ئەو توێژانە بدا کە لە کۆڕیاد، یا لە دەوربەری کۆ دەبوونەوە.

کۆمەڵگەی منداڵان لە گوند و لەنێو بنکە و بارەگاکاندا بۆ شەهید قاسملوو گرینگییەکی تایبەتیی هەبوو. ئەو هەوڵی دەدا لەگەڵ ئەوەدا ڕێبەڕی حیزبێکی لە حاڵی خەبات و تێکۆشانی سیاسی و چەکدارییە، لە هەمان کاتدا لە هیچ یەک لە توێژەکانی کۆمەڵگەش خافڵ نەبێ، هەر بۆیەش لەگەڵ درووستکردنی هەر بنکە و بارەگایەک و شوێنی حاوانەوەی بنەماڵەکانی نێو شۆڕش، بۆ پاراستنی گیانی هەموو لایەک و بە تایبەت ژن و منداڵەکان، هەوڵی دەدا کونەتەیارە بۆ پاراستنیان لە هێرشە بەردەوامەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر حیزبی دێموکرات درووست بکا؛ هەوڵی دەدا بەپێی ئیمکان قوتابخانە و کتێبخانە، نەخۆشخانە و شوێنی یاری بۆ منداڵان و بۆ گشت لایەک دابین بکا.

شەهید دوکتور قاسملوو لە هەر کۆڕ و کۆبوونەوەیەک ئامادە بوایە، هەوڵی دەدا هەموو لایەک ببینێ و بە تایبەتتر منداڵانی بەشدار لە ڕێوڕەسم و بۆنەکاندا. شەهید قاسملوو لە هەموو حاڵەتەکاندا لەگەڵ منداڵەکە بە زمانی خۆیان دەدوا، پرسیاری خوێندن و چۆنیەتیی ژیان و شێوەی ڕوانینی منداڵەکانی لە ئاست پۆلی خوێندن، یارییەکان لێ دەکردن و بە پرسینی ناوی دایک و باوک و خوشک و براکانیشیان دەیدواندن. دواندنی منداڵان و لە ئامێز گرتنیان، دەست بە سەرداهێنان و پێکەنین و بزەی شەهید دوکتور قاسملوو، باری ڕوحی و دەروونیی منداڵەکانی بەرز دەکردەوە و سەردانی قوتابخانەی شۆڕش و پێڕاگەیشتن بە پرسی خوێندن و بەڕێچوونیانی بە بایەخێکی گرینگ لە ژیانی ڕۆژانەی دادەنا.

کەم نین ئەو منداڵانەی ئێستا گەورە بوون و خوێندنی باڵایان تەواو کردووە و دەیان بیرەوەریی خۆشی لەو چەشنەیان لە شەهیدی مەزن هەیە. وێنەکانی ڕێبەری شەهید سەلمێنەری ئەو ڕاستییەن کە، چەندە گرینگی بە منداڵانی نێو شۆڕش داوە و هەوڵی داوە نەهێڵێ منداڵان ببنە سووتەمەنی شۆڕش. لە هەموو ئەو ماوەیەدا هەوڵی دا شوێنی ژیانی بنەماڵەکان و منداڵەکان دوورتر لە بنکە و بارەگای دەفتەری سیاسی بن، هەوڵی دا ئەگەر ئیمکانتیش بۆ حیزبی دێموکرات کەم بێ، نەهێڵێ کە منداڵانی شۆڕش لەوە بێ نازتر ببن کە نەتوانن وەک منداڵ چێژ لە منداڵیی خۆیان و قوتابخانە وەر بگرن.

ئەو خەسڵەتە کردارییەی ڕێبەری شەهید، تەنیا نێو بنکە و بارەگاکانی نەدەگرتەوە، بەڵکوو لە دەرەوەی وڵاتیش لە هەر بۆنە و کۆبوونەوە بوایە و ئەگەر منداڵی لێ بایە، هەوڵی داوە لە تەنیشت خۆی دایبنێ، بە ڕاوێژی شیرینی خۆی منداڵەکە بدوێنێ و بەوەش فێری دەکردین کە منداڵان وەک سەرمایەی بەنرخی کۆمەڵگەی کوردەواری دەبێ گرینگی تایبەتیان پێ بدرێ.